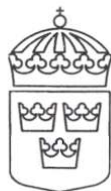

Riksdagens protokoll

1993/94:103

Protokoll
1993/94:103

Torsdagen den 5 maj

Kl. 12.00 – 17.56
19.00 – 21.05

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 29 april.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1993/94:Sk45–Sk52 till skatteutskottet

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 4 maj

SkU34 Indirekta skatter

Mom. 2 (internationellt samarbete)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

282 för utskottet

13 för men.

1 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 70 m, 27 fp, 26 c, 20 kds, 21 nyd, 1 -

För men.: 11 v, 2 -

Avstod: 1 c

Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 3 – 6 (kraftvärme, m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (s)

Votering:

167 för utskottet

128 för res. 1
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 21 nyd, 2 -
För res. 1: 117 s, 10 v, 1 -
Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 4 v, 1 -

Mom. 7 (industrins energiskatter)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)
Votering:
283 för utskottet
13 för men.
53 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 117 s, 70 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 21 nyd, 1 -
För men.: 11 v, 2 -
Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 11 (vindkraft)

1. utskottet
2. res. 2 i motsvarande del (s)
Votering:
177 för utskottet
117 för res. 2
1 avstod
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 20 nyd, 10 v, 3 -
För res. 2: 117 s
Avstod: 1 nyd
Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 4 v, 1 -

Mom. 13 (sänkt skatt på nya bilar)

1. utskottet
2. res. 3 (nyd)
Votering:
274 för utskottet
21 för res. 3
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 117 s, 70 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 10 v, 3 -
För res. 3: 21 nyd
Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 4 v, 1 -

Mom. 20 (miljöklassning av drivmedel)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

281 för utskottet

13 för men.

1 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 70 m, 27 fp, 26 c, 19 kds, 21 nyd, 1 -

För men.: 11 v, 2 -

Avstod: 1 kds

Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 fp, 5 c, 6 kds, 2 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 22 (reklamskatten)

1. utskottet

2. res. 6 (nyd)

Votering:

246 för utskottet

23 för res. 6

24 avstod

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 s, 69 m, 27 fp, 27 c, 19 kds, 10 v, 3 -

För res. 6: 2 s, 21 nyd

Avstod: 22 s, 1 m, 1 kds

Frånvarande: 23 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 4 v, 1 -

Lena Klevenås (s) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markrats ha röstat nej.

Mom. 29 (alkohol och tobak)

1. utskottet

2. res. 10 (nyd)

Votering:

272 för utskottet

21 för res. 10

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 69 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 9 v, 3 -

För res. 10: 21 nyd

Frånvarande: 21 s, 11 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

**KU49 Fråga om medgivande enligt 3 kap. 8 § första stycket regeringsformen
att väcka åtal mot riksdagsledamot.**

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU13 Rasistisk brottslighet

Mom. 2 (rasistiska inslag som straffskärpningsgrund)

Yrkanden:

1. utskottet
2. mot. A34 yrk. 1 (v)

Votering:

276 för utskottet

17 för mot.

1 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 70 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 21 nyd, 3 -

För mot.: 6 s, 11 v

Avstod: 1 s

Frånvarande: 23 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 3 (invandrades rasism som straffskärpningsgrund)

1. utskottet

2. res. 1 (nyd)

Votering:

275 för utskottet

20 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 70 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 1 nyd, 10 v, 3 -

För res. 1: 20 nyd

Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 4 v, 1 -

Mom. 4 (förslaget till lag om ändring i brottsbalken)

1. utskottet

2. res. 2 (nyd)

Votering:

274 för utskottet

21 för res. 2

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 70 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 10 v, 3 -

För res. 2: 21 nyd

Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 4 v, 1 -

Yrkanden:

1. utskottet

2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. A34 yrk. 2 (v)

3. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. Ju619 yrk. 4 (s)

Förberedande votering:

Mot. JuU619 yrk. 4 ställdes mot mot. A34 yrk. 2 som biträdades med acklamation.

Huvudvotering:

271 för utskottet

20 för mot. A34

4 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 s, 70 m, 27 fp, 26 c, 20 kds, 20 nyd, 2 -

För mot. A34: 8 s, 11 v, 1 -

Avstod: 2 s, 1 c, 1 nyd

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 3 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU26 Disciplinförseelser av krigsmän m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU20 Utvidgande av Norra Kvills nationalpark

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU16 Bostadsbidrag och bostadsanpassningsbidrag

Mom. 4 (bostadsbidrag till hushåll utan barn)

1. utskottet

2. res. 1 (nyd)

Votering:

273 för utskottet

21 för res. 1

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 70 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 10 v, 3 -

För res. 1: 21 nyd

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 4 v, 1 -

Mom. 5 (en vidgning av bidragskretsen)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

149 för utskottet

128 för res. 2

17 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 m, 27 fp, 27 c, 20 kds, 4 nyd, 1 -

För res. 2: 117 s, 9 v, 2 -

Avstod: 17 nyd

Frånvarande: 21 s, 10 m, 6 fp, 4 c, 6 kds, 2 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU17 Elöverkänslighet

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att lagutskottets betänkanden LU26 och LU23, socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU16 och SfU22 samt utbildningsutskottets betänkande UbU9 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

4 § Skuldsaneringslag

Föredrogs

lagutskottets betänkande

1993/94:LU26 Skuldsaneringslag (prop. 1993/94:123).

Anf. 1 BENGT KRONBLAD (s):

Fru talman! Äntligen en skuldsaneringslag! Så kan svenska folket uttrycka sig.

Regeringen har efter lång tid lagt ett förslag om en skuldsaneringslag på riksdagens bord. För dem med mycket stora skulder har det varit efterlängtat.

Riksdagen har i dag att fatta beslut om denna lag som skall gälla från den 1 juli 1994.

Skuldsaneringslagen innebär för många en möjlighet att leva ett drägligare liv utan en ständigt gnagande oro för ekonomin och utan de bekymmer som den ger upphov till. Den överskulsatte får en möjlighet, en ny chans, att komma ur sin mycket svåra situation. Men det kommer att ställas mycket höga krav för att skuldsanering skall beviljas. Bl.a. handlar det om att man inte kan betala sina skulder under överskådlig tid.

Syftet är att skuldsaneringen skall vara ekonomiskt rehabiliterande. Som ett slags huvudregel skall alla skulder omfattas av skuldsaneringslagen.

En förutsättning är att den skuldsatte av egen vilja och med aktivt bidragande vill komma till rätta med sin ekonomiska situation. Den skuldsatte skall som ett första steg själv med hjälp av t.ex. konsumentvägledare och socialtjänstens budgetrådgivare försöka nå en överenskommelse med dem han eller hon häftar i skuld till.

Om ytterligare hjälp behövs skall den skuldsatte kunna ansöka om skuldsanering hos kronofogdemyndigheten för att på frivillighetens grund komma överens med kreditgivarna. Syftet är här att en betalningsplan omfattande fem år skall upprättas. Efter denna tid bör den skuldsatte i princip inte längre vara tyngd av skulder.

Det kan finnas fall där kreditgivarna inte accepterar en sådan lösning. En domstol skall då kunna fatta beslut om en tvingande skuldsanering.

Men vilka är orsakerna till att regeringen först nu efter påtryckningar från framför allt oss socialdemokrater presenterar en skuldsaneringslag? Låt oss se litet grand på historien.

Bakgrunden är följande. Under första hälften av 1980-talet ökade hushållens skuldsättning långsamt. Utvecklingen vände 1985 med en ökad nettoupplåning fram till 1989, då den avstannade för att i stället vända. Ränteutgifterna som andel av inkomsten ökade kraftigt under 1980-talet. Det var inte förrän 1993 som den långsamt började minska.

Till bilden hör att det var lätt att låna pengar under 1970-talet och en bra bit in på 1980-talet. Det var också billigt. Men situationen har förändrats. För den som av olika anledningar skuldsatte sig finns lånen kvar. I dagens situation med en verklighet präglad av ekonomiska problem för landet ställs allt högre krav på den enskilde. Rationaliseringar kräver neddragningar. Den sociala välfärden är på god väg att försämrats. Arbetslösheten gräver stora hål i den familjs ekonomi där någon av, eller bägge, makarna har förlorat sitt arbete.

Frågan om skuldsanering har behandlats vid ett flertal tillfällen inte bara i riksdagen utan också av flera utredningar. Skuldsaneringen finns också med i rapporter från bl.a. Konsumentverket.

Riksdagens revisorer har också tagit sig an frågan om skuldsanering. Det är viktigt att verka för en ekonomisk rehabilitering, var riksdagens mening med anledning av revisorernas förslag 1986/87:7.

Redan 1987 påtalade riksdagen behovet av en ekonomisk rehabilitering av skuldsatta. I slutet av samma år ansåg riksdagen att man borde utsätta frågan om skuldsanering för en allsidig och förutsättningslös översyn.

1988 tillsatte den dåvarande socialdemokratiska regeringen två utredningar som behandlade skuldsaneringen. Bägge kom fram till att det är nödvändigt att en skuldsaneringslag blir verklighet.

Insolvensutredningen kom 1990 med ett delbetänkande om skuldsaneringslagen efter det att utredningen behandlat frågan med förtur. Det var ett starkt gensvar för en skuldsaneringslag från remissinstanserna.

Man sade bl.a. att det som för ett kreditinstitut är en förlust som kan balanseras av vinster är för den enskilde en förlust med genomgripande personliga konsekvenser. Detta motiverar samhällets stödåtgärder då kreditmarknadens aktörer har vitt skilda utgångspunkter.

Våren 1992 behandlades skuldsaneringslagen igen av riksdagen. Samtidigt

som vi fattade beslut om en ny konsumentkreditlag avtog den borgerliga majoriteten de socialdemokratiska motionerna om införandet av en skuldsaneringslag. Men lagutskottet sade i sitt betänkande att det är angeläget att det införs en möjlighet till skuldsanering för fysiska personer i Sverige.

Meningen var från början att regeringen skulle presentera ett förslag till en skuldsaneringslag hösten 1993. Lagen skulle träda i kraft den 1 januari 1994. Det var riksdagens beslut så sent som i juni 1993. Det meddelades senare att ett lagförslag skulle läggas på riksdagens bord i december. En lag kunde träda i kraft den 1 juli 1994. Men det var först i februari i år som vi skulle få möjlighet att ta del av regeringens förslag.

Det har varit väl känt att den moderata justitieministern Gun Hellsvik helst inte ville se en skuldsaneringslag. Hon har bl.a. varit rädd för att betalningsmoralen skall sänkas i stället för att se till hur de enskilda familjerna skulle kunna leva ett normalt liv.

Det kom ingen proposition. I stället svarade justitieministern i ett frågesvar här i kammaren den 19 januari 1993 att hon inte var beredd att lägga fram något förslag. Hon ville avvakta de frivilliga lösningar som prövades och se vad de kunde leda till.

Fru talman! Jag är helt på det klara med att frivillighetens väg är att föredra i fall som har att göra med människor och deras ekonomi. Men det måste finnas en laglig grund att stå på. Det är därför som skuldsaneringslagen är så viktig. Den är efterlängtd av många.

Våren 1993 behandlade vi skuldsaneringslagen ytterligare en gång i lagutskottet. I tolv motioner, varav hälften från Socialdemokraterna, yrkade man på ett införande av en lagstiftning i frågan. Samfällt förordade lagutskottet att regeringen skulle utarbeta en skuldsaneringslag som kunde träda i kraft den 1 januari 1994. Det var med kraftfulla skrivelser som utskottet påvisade hur viktigt det var att lagstiftningen kom till stånd.

Vidare fanns det utredningar. Det fanns författningsförslag. De utländska erfarenheterna från Norge och Danmark hade tagits i beaktande. Det fanns remissvar som till övervägande delen var positiva. Justitieministern visste med andra ord vad hon hade att göra.

Under hösten blev vi lovade att regeringens förslag skulle komma. Men ingenting hände. Det var först under mars månad som regeringen lade propositionen på riksdagens bord.

Fru talman! Lagutskottets förslag till skuldsaneringslag innebär i huvudsak följande. Med skuldsanering avses att en fysisk person helt eller delvis befrias från betalningsansvaret för sina skulder.

Förfarandet innehåller tre olika steg.

I det första steget, som i huvudsak lämnas utanför det lagreglerade området, skall en kraftigt skuldsatt gäldenär själv försöka träffa en uppgörelse med samtliga sina borgenärer.

Om detta inte lyckas, skall gäldenären hos kronofogdemyndigheten i ett andra steg kunna ansöka om frivillig skuldsanering. Med en sådan frivillig skuldsanering avses att gäldenären tillsammans med kronofogdemyndigheten upprättar ett förslag till skuldsanering som godtas av samtliga borgenärer.

Om någon borgenär motsätter sig ett sådant förslag skall kronofogdemyn-

digheten överlämna ärendet till tingsrätten, som i ett tredje steg skall kunna bevilja och besluta om en tvingande skuldsanering. Enligt de allmänna villkoren skall det vara fråga om en fysisk person med hemvist i Sverige och som inte är näringsidkare. Gäldenären får inte vara ålagd näringsförbud. Vidare krävs det att gäldenären är insolvent och så skuldsatt att han inte inom över-skådlig tid kan betala sina skulder. Det krävs också att det vid en allmän bedömning framstår som skäligt att bevilja gäldenären skuldsanering.

En skuldsanering enligt lagen skall regelmässigt vara förenad med en betalningsplan för gäldenären, om hans betalningsförmåga inte är så dålig att det helt saknas betalningsmöjligheter. En sådan betalningsplan innebär att gäldenären under en period av som regel fem år skall leva på existensminimum och att betalningsförmågan därutöver skall komma borgenärerna till godo.

Genomförandet ställer höga krav på gäldenärens egen aktiva medverkan. En skuldsanering omfattar i princip samtliga skulder som har uppkommit före en viss dag inklusive det allmännas fordringar avseende skatt och avgifter. Vissa undantag görs dock. Exempelvis skall fordringar som förenas med panträtt, fordringar på familjerättsliga underhållsbidrag och fordringar som innebär ett fortsatt ömsesidigt utväxlande av prestationer inte omfattas av en skuldsanering. De fordringar som omfattas av skuldsaneringen skall i princip också behandlas lika – dvs. alla borgenärer skall drabbas av en lika stor procentuell nedskrivning av sina fordringsbelopp.

Fru talman! Betänk ett slag de människor som av olika anledningar har fastnat i kreditträsket och som har mycket stora skulder! Betänk hur deras vardag ser ut! Vi kan försöka sätta oss in i deras situation där pengarna inte räcker. Det är inte fråga om ifall de skall försöka klara av sina skulder inom några år, eftersom skulderna är betydligt större än så. Det kanske handlar om flera decennier, eller kanske om hela livet, innan skulderna är avbetalda.

För dessa människor har skuldsaneringslagen blivit en räddning, något att vänta på som kan ge dem en annan vardag med framtidstro och hopp. Det är därför som skuldsaneringslagen är så viktig. Det är viktigt att alla krafter nu sätts in, såväl lokalt som regionalt, för att nå syftet med en väl fungerande skuldsaneringslag.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i lagutskottets betänkande nr 26 om skuldsanering.

Anf. 2 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Äntligen har vi kommit fram till ett riksdagsbeslut om skuldsanering för privatpersoner. De gångna årens köp- och kredityra har ju drabbat många. Privatpersoner, företag och banker har drabbats. Bankerna fick sin saneringsmöjlighet genom Bankakuten. Nu gäller frågan privatpersoner som är ohjälpligt fast i skuldfällan. Det är där skuldsaneringslagen kommer in.

Lagens huvuddrag är, som vi redan har hört: Den grundläggande utgångspunkten är att om gäldenären är så skuldsatt att han inte kan betala inom överskådlig tid införs en *möjlighet* till skuldsanering. Den här skuldsaneringen innebär oftast en större eller mindre nedskrivning av de skulder som en person har – men under vissa bestämda förutsättningar.

En saneringsplan måste upprättas för att fastställa betalningsförmågan och som regel en bedömning under en period av fem år framåt. Då skall gäldenären betala så mycket som maximalt är möjligt sedan pengar, medel, undantagits för existensminimum.

Det här saneringsförfarandet skall, som redan har omnämnts, i första hand genomföras av den enskilde gäldenären med hjälp av kommunal budgetrådgivare. I andra hand får ett komplett saneringsförslag upprättas genom kronofogdemyndigheten. I tredje hand – om man inte kan komma överens, om det blir oenighet trots detta mellan parterna – kan, och får, ärendet avgöras vid domstol.

Jag tycker att det är angeläget att redan nu ge ett klart besked: Alla får inte bli sanerade från alla skulder. Det här lagförslaget kan lätt väcka falska förhoppningar. Jag vill meddela det redan nu för att undvika något sådant.

I varje enskilt fall måste det göras en skälighetsbedömning av en mängd olika faktorer. Det gäller hur skulderna har uppkommit, vad det är för skulder, när skulderna har uppkommit osv. I botten ligger att vi måste beakta den allmänna betalningsmoralen. I klartext betyder det att vi inte kan sanera skulder hur som helst för ett antal människor. Då undrar kanske resten av gäldenärerna: Varför skall jag betala mina skulder? På det viset kommer man att undergräva den totala betalningsmoralen i samhället. Där går den yttre gränsen.

Men av dem som beviljas skuldsanering krävs det, som jag har sagt, vissa uppförfingar. Det gäller att leva på existensminimum. Det gäller att fullfölja betalningsplanen, som regel under fem år.

Men uppförfingen följs av en rejäl belöning, nämligen att man då blir fri från den skuldfälla som har fjättrat en under många år. Framtiden kan därmed bli ljusare för dessa människor.

Så här är lagen konstruerad, men skuldsanering måste också fungera i verkligheten. Det kräver förutom gäldenärens aktiva medverkan en god vilja från alla andra inblandade för att gäldenären skall komma ur skuldfällan. Det måste göras nödvändiga satsningar från statliga och kommunala myndigheter, från långivare – framför allt bankerna – och från andra borge-närer.

För att skuldsaneringen skall kunna fungera i verkligheten är jag övertygad om att man måste skapa särskilda "skuldsaneringsfunktioner" framför allt inom socialförvaltningen, inom banker och vid kronofogdemyndigheterna. Samverkan mellan de här tre instanserna är nödvändig om skuldsaneringen skall fungera.

I centrum för hela skuldsaneringsförfarandet står kronofogdemyndigheten som bär ett stort ansvar för att det hela skall fungera. Vi har all anledning att tro att den kommer att bära detta ansvar med stor framgång men inte utan ansträngning, det skall vi vara klara över. Jag känner till att man på Riksskatteverket, under vilket exekutionsväsendet sorterar, är i full färd med att se till att kunna fylla just den centrala funktion som kronofogdemyndigheterna måste ha inom skuldsaneringsverksamheten.

Fru talman! Kontinuerlig uppföljning av lagstiftning är alltid viktig. Här finns det ett särskilt stort behov av att man ingående följer lagen och dess

tillämpning redan från början. Regeringsförslaget är visserligen en bra produkt på ett svårt område och ligger helt i linje med lagutskottets beställning.

Men skuldsaneringslagen är också något av en ny rättslig figur med flera rättsliga innovationer, både regelmässigt och organisatoriskt. Detta gäller särskilt det som man kan kalla för kvarboendemöjligheten, alltså möjligheten att kunna bo kvar i sitt hus och framför allt i sin bostadsrätt, efter en skuldsanering. Kvarboendemöjligheten bygger på något som man kan kalla för simulerad exekutiv försäljning. Det är omöjligt att här gå in i detalj på exakt vad detta betyder, men det betyder att det görs en exekutiv försäljning på låtsas och så får den boende bo kvar.

Detta är en synnerligen stor rättslig innovation, och den kräver extra uppmärksamhet. Det blir särskilt viktigt att följa upp de första rättsfallen som dyker upp hos kronofogdemyndigheten och domstolen. De rättsfallen får särskilt stor betydelse och blir styrande för rättstillämpningen.

Till slut vill jag framföra en stark vädjan till alla berörda. Hjälp till att skapa en väl fungerande skuldsanering! För denna vädjan föreligger flera motiv, både mänskliga – som man lätt inser – och ekonomiska. De nu aktuella människorna sitter ohjälpligt fast i skuldfällan. Om vi lagstiftare släpper ut dessa människor ur skuldfällan är det både en mänsklig framgång och en ekonomisk fördel. Det uppkommer nämligen en samhällsekonomisk vinst också. Det kan vara tryggt för dem som bara mäter allting i pengar att veta att det faktiskt också finns en samhälleekonomisk vinst.

Avslutningsvis finns det all anledning att fastslå att detta lagstiftningsarbete är en stor framgång för lagutskottet. Utskottet har envist och delvis i motvind drivit frågan, men har även fått parlamentets stora stöd när det har behövts. Nu framlägger utskottet ett enhälligt förslag. Det enhälliga förslaget inkluderar även Bengt Kronblad.

Fru talman! Min hemställan är enkel och klar. Jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Anf. 3 KENNETH LANTZ (kds):

Fru talman! Lagutskottet har enats om en skuldsaneringslag eller, som man skulle kunna uttrycka det, en liten fallskärm för den vanliga människan, som utan egen förskyllan råkat i ekonomiska svårigheter, som hon inte själv kan klara ut, även om hon skulle hålla på att betala hela livet ut.

Behovet av en skuldsaneringslag är tyvärr ganska stort. Vi har ett 80-tal bakom oss då allt fler föll för frestelsen att falla inför slipade försäljningsargument och göra olika inköp. Fastigheter och kapitalvaror förvärvades med stor belåning och höga räntor och blev fallet för många människor. När vi nu är inne i en lågkonjunktur möts man av arbetslöshet, ändrade räntor och slopade möjligheter till ränteavdrag vid sidan av oförutsedda händelser på det personliga planet. Det är således nödvändigt att inse behovet av en lag som hjälper människor som hamnat i denna situation.

Regeringen beslöt förra året på initiativ av civilminister Inger Davidson om en försöksverksamhet med frivillig skuldsanering i Stockholm och Skellefteå. Målsättningen var att verksamheten skulle pågå ungefär två år, men eftersom propositionen nu har kommit har projektet lagts ned.

Fru talman! Behovet av en skuldsaneringslag är stort. Den behövs inte

bara för att hjälpa människor ur ekonomisk ruin. Det är också fråga om en persons sociala situation. En dylik situation påverkar hela det sociala livet. Det måste vara nedbrytande att konstatera sin insolventa situation. I en dylik situation är det näst intill omöjligt att repa mod och förhandla om en sanering av skulderna med långivaren. Jag tror inte att det finns någon som missunnar en medmänniska att bli kvitt sina skulder oavsett om det sker med hjälp av skuldsaneringslagen eller genom ett eget initiativ till återbetalning.

Låt mig ta ett litet exempel på behovet av en skuldsaneringslag. Kanske, eller förhoppningsvis, kommer man inte att behöva utnyttja lagens fördelar till så stor grad i framtiden. Men i det projekt jag nämnde i Stockholm och Skellefteå var antalet ärenden 314 under nio månader. Av dessa bedömdes 35 % av hushållen vara i behov av nedskrivning av sina skulder. Ur statistiken kan man finna att nära hälften av de hjälpsökande var ensamstående utan barn. Bland dem var något fler män än kvinnor. Hushållens samlade skulder uppgick till 83 miljoner kronor. Det ger en genomsnittsskuld på ca 280 000 kr. Men skillnaderna var stora, från några tusen kronor till flera miljoner kronor. Många av dessa personer hade satsat på villor när räntorna och priserna var höga, och därefter kom arbetslösheten.

Fru talman! Oavsett om det rör sig om mycket eller litet pengar, så vill jag än en gång belysa den sociala biten. Det är oerhört viktigt att vi hjälper människor från att inte komma in i en personlig kris på grund av alltför höga skulder. Dessa negativa effekter kan få ännu större och ännu mer förödande konsekvenser, med påföljande kostnader för samhället.

Som kristdemokrat vill jag tacksamt notera utskottets behandling av frågan med tanke på dessa aspekter. Vi kan konstatera att människan kommer i fokus. Vi kan tillsammans lyfta en hel familj eller en individ ur ett låneträsk som de ofrivilligt hamnat i. Det känns skönt att det finns en möjlighet för vanliga människor i behov av nödländning att få landa mjukt. Det får inte bara vara höginkomsttagare som kan förse sig med en rejäl fallskärm som ofta utlöses utan att de har varit förtjänta av den. Det är på den ekonomiskt sett lägre nivån som skuldsaneringslagen behövs och kommer att göra nytta.

Det är inte nödvändigt att gå in på den tekniska biten. Den finns i betänkandet och har på ett mycket förtjänstfullt sätt redan vidrörts av dels Bengt Kronblad, dels Bengt Harding Olson.

Vi kristdemokrater anser det vara viktigt att man får hjälp med att revidera sin ekonomi. Det är viktigt enligt vårt sätt att se på den personliga ekonomin. Den skall skötas av oss själva, men vid behov skall det finnas hjälp och stöd.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag helt kort nämna vad reformen eventuellt kommer att kosta. Initialt är det naturligt att det blir vissa kostnader. Det är självklart. Men på sikt tror jag att den eventuella årliga kostnaden utgör en riktig investerad satsning. Den satsningen kommer att ge lägre kostnader på andra konton, såsom mindre arbete för kronofogdemyndighet, socialtjänst, sjuk- och psykvård osv. Det som är viktigast är, när allt kommer omkring, människan som kan komma tillbaka till ett vanligt och värdigt liv igen.

Jag ser med tacksamhet på utskottets behandling av ärendet i detta betänkande.

Anf. 4 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Fru talman! Jag har bara en kort kommentar. Jag delar uppfattningen i mycket av det Kenneth Lantz har sagt. Jag vill gärna konstatera att det var beklagligt att ärendet förskjöts i tiden på grund av försöksverksamheten. Den är tyvärr nedlagd, precis som Kenneth Lantz sade, på grund av att den frivilliga vägen inte var den rätta vägen. Man tvingades till det som utskottet har kommit fram till.

Hade det blivit en snabbare behandling hade säkert det som Kenneth Lantz underströk, och som jag också vill instämma i, nämligen de mänskliga värdena, kommit snabbare in i arbetet för en skuldsaneringslag. Människan, individen, får chansen till det som vi tidigare har gett bankerna. Det är oerhört viktigt. Även om vi oftast säger att fallskärmar inte är bra är det viktigt att människor inte faller igenom. Därför beklagar jag att försöksverksamheten i viss mån fördröjde vår möjlighet att redan i dag ha en skuldsaneringslag i kraft.

Anf. 5 ELISABETH PERSSON (v):

Fru talman! Ärade kammarledamöter! Även jag är mycket tillfreds med att kunna stå här i dag och konstatera att vi efter den 1 juli med en till visshet gränsande sannolikhet kommer att ha en skuldsaneringslag. Många talare har påpekat att det ligger ett omfattande arbete bakom denna lag. Jag har faktiskt inte tittat i källorna när Vänsterpartiet första gången uttalade sig för en skuldsaneringslag, men det är åtskilliga år sedan. Jag är mycket tillfreds med det föreliggande förslaget, även om vi i Vänsterpartiet har haft några påpekanden och motionsyrkanden för att ytterligare finjustera förslaget.

Vi har inte fått våra motionskrav tillgodosedda i alla detaljer. Men jag vill ändå konstatera att i huvudsak är våra synpunkter tillgodosedda i texten. Med denna lag, som med alla nystiftade lagar, får naturligtvis tiden utvisa hur den kommer att tillämpas. Eventuellt får vi återkomma om det behöver göras finjusteringar framöver.

Det är framför allt steg 1 i skuldsaneringen som vi vill fästa uppmärksamheten på. Det är det steg då den kommunala konsumentvägledningen och budgetrådgivningen spelar en viktig roll. Vi från Vänsterpartiet har nödgats påpeka att det inte alltid är så väl beställt med den kommunala konsumentvägledningen och budgetrådgivningen som vi skulle ha önskat. I själva verket är det nog närmare 3 miljoner människor som inte har tillgång till denna verksamhet som är så viktig även för skuldsaneringens genomförande. Vi hade naturligtvis gärna sett att utskottet hade uttalat sig tydligare när det gäller behovet och vikten av denna verksamhet. Det är ingen hemlighet att vi i Vänsterpartiet helst hade velat se att budgetrådgivning och konsumentvägledning borde lagregleras. Jag är övertygad om att vi får anledning att återkomma till den frågan framöver och fortsätta att driva det kravet.

Samtidigt konstaterar jag att det är mycket tillfredsställande att det i kompletteringspropositionen ändå finns 15 miljoner reserverade för kommunerna. Pengarna skall distribueras genom Konsumentverket, och de skall användas till genomförande av skuldsanering. Jag ser detta som ett steg i rätt riktning på den väg som Vänsterpartiet föreslår att man skall gå.

Fru talman! Beträffande utskottets betänkande får vi nöja oss med att det

görs en kraftig markering där kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen preciseras. Det är viktigt att detta görs och det kommer att gagna saken. Kanske kan det få en del kommuner att tänka om och besinna sitt ansvar.

Vi tycker också att det är bra att det nu klart framgår av betänkandet att Konsumentverket även i framtiden kommer att få resurser för att kunna förmedla erforderlig hjälp till utbildning i budgetrådgivningsfrågor och skuldsanering. Det är precis det som vi har eftersträvat. Jag tror dessutom att det i framtiden kommer att visa sig nödvändigt att genomföra vårt förslag till en särskild högskoleutbildning för budgetrådgivare och konsumentvägledare. Men det får väl gå några år och sedan göras en utvärdering av verksamheterna i kommunerna innan förslaget kan gå igenom.

Vi har också pekat på en liten passus i propositionen som var litet anmärkningsvärd. Det står nämligen litet generellt att en skuldbörda som inte uppgår till mer än ett par hundra tusen kronor är för liten för att en skuldsanering skall kunna komma ifråga. Vi noterar tacksamt att utskottet markerar att det som för en person kan vara en fullkomligt stor skuldbörda kan för en annan person inte vara särskilt anmärkningsvärd. Utskottet konstaterar att det är nettoskuldbördan som räknas. Dess värre kan det mycket väl vara så, att några hundra tusen kronor kan vara alldeles tillräckligt för att det skall vara angeläget med en skuldsanering. Vi tycker att innebörden i vårt yrkande därmed är tillgodosedd.

Samma sak gäller för en gäldenärs möjligheter att bo kvar i sin hyresbostad. Bengt Harding Olson har redogjort för problemen och möjligheter till lösningar när det gäller bostadsrätt. Men det är viktigt att också en gäldenär som bor i en hyreslägenhet inte kastas ur askan i elden genom att tvingas att lämna sin bostad. Kommunerna skall ha en skyldighet att se till att man skall kunna bo kvar i sin lägenhet.

Fru talman! Jag vill avsluta med att jag och Vänsterpartiet anser att den här lagen är mycket tillfredsställande. Vi är fullkomligt övertygade om att de restriktioner och de krav som kommer att ställas på gäldenärerna är tillfyllest. Vi tror inte att det kommer att bli några nöjessaneringsringar. Det är människor som verkligen är i stort behov av en sanering som kan komma i fråga.

Vi har tidigare påpekat att vi är övertygade om att man i det långa loppet kommer att göra en samhällsekonomisk vinst. Det finns ingenting som tyder på annat än att det är mycket bättre för samhället att ha människor som har framtidstro, hopp och intresse av en regelbunden inkomst än att ha uppgivna människor som dignar under en alldeles omöjlig skuldbörda.

Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 6 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Elisabeth Persson tog upp några punkter som jag skall försöka att något så när bemöta.

Låt mig till en början säga att vi är många som har arbetat för skuldsaneringslagen. Det är svårt att utpeka någon speciell. Framför allt tror jag inte att någon enskild kan ta åt sig äran för detta. Jag ser det som ett teamwork där vi har lyckats nå ett bra resultat som vi i dag presenterar i kammaren.

Beträffande steg 1 och kommunernas roll är det oerhört viktigt att kommunerna får en fungerande skuldsaneringsfunktion. Vi inser att det kommer

att ta tid. Arbete pågår inom Kommunförbundet. Det är socialtjänstlagen som gäller, och man är skyldig att även i detta avseende följa lagstiftningen.

Regeringen har särskilt plockat fram pengar för Konsumentverket bl.a. för att ge stöd åt kommunerna.

När det gäller minimiskuld har vi inte fastställt några exakta gränser. Inom andra länder i Norden har man mera av fixerade gränser. Vi har en mer nyanserad syn.

Jag tycker att kvarboenderätten är en oerhört viktig punkt. Som jag sade skall denna noggrant följas upp. Det gäller framför allt villaboende och bostadsrättshavare. Det finns inte någon anledning att begränsa synen. Man måste också snegla litet grand på det som händer med vanliga hyresrätter.

Som jag tidigare nämnde är denna lag en rättslig innovation. Detta motiverar också att man har en ändringsberedskap för att man – framför allt regeringen – snabbt skall kunna vidta erforderliga åtgärder för den händelse att målet med skuldsaneringslagstiftningen skulle äventyras.

Det har framförts klagomål på att regeringen har dröjt med den här propositionen. Det hade naturligtvis varit bra om den hade kommit ännu tidigare. Å andra sidan är det resultatet som räknas. Låt oss gemensamt glädjas åt att vi inte följde Insolvensutredningens förslag till skuldsanering, därför att det inte var bra. Låt oss också vara glada över att vi inte följde socialdemokraternas modell som tidigare presenterades i en reservation och som i stort sett byggde på den danska modellen. Vi har nu landat på den norska modellen, och det har blivit en väldigt bra modell. Det är resultatet som räknas. Vi har fått en bra modell som kommer att fungera tillfredsställande. Om det skulle vara någon punkt som sviktar skall man naturligtvis vidta förändringsåtgärder.

Anf. 7 ELISABETH PERSSON (v):

Fru talman! Det är roligt att konstatera att Bengt Harding Olson poängterar att vi alla är överens om detta och att alla tycker att det är väldigt bra att lagen kommer. Jag kan inte annat än instämma i det som Bengt Harding Olson säger, utom på en punkt: Vi från vänsterpartiet har faktiskt inte klagat över att propositionen har dröjt. Vi tror att det är rimligt att ett så stort ärende tar lång tid. Desto trevligare är det att vi nu kan konstatera att vi är överens och ser fram emot lagen.

Anf. 8 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Jag uppskattar att Elisabeth Persson och jag är överens. Det är faktiskt andra gången vi är det här i kammaren. Det är tilltalande. Tack!

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 8 §.)

5 § Anslag till kronofogdemyndigheterna

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1993/94:LU23 Anslag till kronofogdemyndigheterna (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 9 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Kronofogdemyndigheterna har under senare år fått sig tilldelad en väsentligt vidgad roll. Man har fått ta över småmålen från tingsrätterna och man kommer att få en betydelsefull uppgift inom ramen för skuld-saneringen så som vi just diskuterade den i föregående ärende här i kammaren.

Kronofogdemyndigheterna spelar en betydelsefull roll också i kampen mot de s.k. ekobrotten. Främst gäller det deras specialindrivningsenheter. Just därför har också kronofogdemyndigheterna fått en generös behandling i årets budgetproposition. Man har fått extraanslag för de nya arbetsformer man inför, kompensation för därigenom väsentligt ökade portokostnader bl.a. Budgetförslaget ger kronofogdemyndigheterna ett förstärkningsanslag på 25 miljoner för nästa budgetår. Propositionen pekar just ut specialindrivningsenheterna som en verksamhet som bör få del av förstärkningen.

Regeringen har redan i Justitiedepartementets bilaga till budgetpropositionen pekat på det breda spektrum över vilket man måste arbeta i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Man har fortsatt bl.a. med det nyligen fattade beslutet om ett centralt ekobrottskommando.

Fru talman! Vi har genomlevt ett antal år med konkurser i en omfattning av aldrig tidigare skådat slag. Nu har utvecklingen vänt. Även det med fantastisk fart. Det sägs att nästa krisbransch blir konkursförvaltarna. Genom konkursnedgångarna har kronofogdemyndigheterna blivit mer än väl kompenserade i årets budget. Det är därför förvånande att majoriteten av nydemokrater och socialdemokrater vill göra ett tillägg till budgetförslaget på 1 169 000 000 som omfattar en kvarts promille av anslaget. Det verkar inte helt seriöst. Så sent som förra veckan sade en företrädare för Ny demokrati till mig att man principiellt stöder den sida som sparar mest och håller statsutgifterna nere. Ny demokrati har nu chansen att göra det genom att ändra sig här i kammaren.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen och avslag på majoritetsförslaget.

Anf. 10 OWE ANDRÉASSON (s):

Fru talman! Den fråga vi nu behandlar gäller bl.a. öronmärkta medel till kronofogdemyndighetens specialindrivning. Den har debatterats i denna kammare två gånger tidigare, nämligen 1992 och 1993. Fakta och argument för och emot motionens förslag är i dag väl kända för flertalet. Vi socialdemokrater vill utöver det anslag som regeringen föreslagit till kronofogdemyndigheterna anvisa ytterligare 3 miljoner kronor för just specialindrivningsenheten. Dessa extra medel kommer med all säkerhet till god nytta för

en hårt ansträngd enhet inom kronofogdemyndighetens verksamhetsområde.

Det ställs stora krav på och fordras mycken kunskap av den personal som arbetar på enheten, där de uppgifter som skall granskas många gånger närmar sig någon form av ekonomisk brottslighet.

Varken 1992 eller 1993 fick vi socialdemokrater någon förståelse från riksdagen för ytterligare medel till specialenheten. I dagens betänkande, lagutskottets 1993/94:23, har en majoritet av lagutskottets ledamöter föreslagit riksdagen att besluta att höja anslaget till kronofogdemyndigheten med ytterligare 3 miljoner kronor. Vi hoppas naturligtvis att detta också skall bli riksdagens beslut.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på den till betänkandet förda reservationen.

Anf. 11 LARS ANDERSSON (nyd):

Fru talman! Till Lennart Fridén skulle jag vilja säga att Ny demokrati anser att de tre miljonerna är väl investerade pengar. De kommer säkert att återbetala sig. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Anf. 12 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Både Owe Andreasson och Lars Andersson säger egentligen att de inte tror att kronofogdemyndigheterna kommer att satsa på den av regeringen utpekade specialindrivningsenheten. Det finns stora utrymmen att göra det med de medel man redan fått. Jag tycker inte att det är så övertygande när man föreslår en knapp kvarts promille. Vi diskuterar ju ofta promille här i kammaren, men då i andra sammanhang. Denna kvarts promille tror jag inte betyder särskilt mycket i detta sammanhang. Med den utveckling vi i dag kan se bl.a. på konkursområdet finns det all möjlighet för kronofogdemyndigheterna att inom den ram man fått och med det stora tilläggsanslaget under det kommande budgetåret, klara av uppgifterna.

Anf. 13 OWE ANDRÉASSON (s):

Fru talman! Det är naturligtvis riktigt att kronofogdemyndigheten som helhet har fått mer pengar till sin verksamhet i årets budget. Men även den lilla del, i det här fallet 3 miljoner kronor, som vi socialdemokrater vill öronmärka just för specialenheten, är vi helt säkra på kommer till god nytta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 8 §.)

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Anslag till
kronofogde-
myndigheterna*

6 § Bostadstillägg till pensionärer

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1993/94:SfU16 Bostadstillägg till pensionärer (prop. 1993/94:100 delvis och 1993/94:173).

Anf. 14 BENGT LINDQVIST (s):

Fru talman! Om en stund skall riksdagen fatta beslut om något så ovanligt som förstatligande av ett betydande bidragssystem. Det gäller de kommunala bostadstilläggen för pensionärer som nu skall bli statliga. Det beslutet är sista steget i en stegvis införd förändring, så det kanske inte är så dramatiskt när vi nu avslutar den förändringen.

Vi socialdemokrater är överens med regeringen och med utskottsmajoriteten om förstatligandet. Syftet med förstatligandet är ju att utjämna de stora skillnader som finns mellan kommunerna i fråga om stödet till pensionärerna, samtidigt som det stödet har väldigt stor betydelse för pensionärernas ekonomi.

Vi är också i stort sett överens med utskottsmajoriteten om konstruktionen. Jag skall här enbart kommentera tre punkter, varav två gäller våra båda reservationer.

Jag vill först uttrycka vår tillfredsställelse över att utskottet nu har kunnat enas kring ett tillkännagivande till regeringen om att se över de ekonomiska förhållandena för boende i flerbäddsrums inom de särskilda boendeformerna. Socialstyrelsen, bl.a., har visat att de ekonomiska förhållandena för dessa pensionärer inte är tillfredsställande och att en del kommuner tar ut orimligt höga hyror av de här pensionärerna.

Vi är glada över att utskottet nu alltså begär en översyn av hela situationen för dem som bor i flerbäddsrums i de särskilda boendeformerna.

Av de två socialdemokratiska reservationerna behandlar den ena de administrativa förenklingar som är möjliga i samband med omräkningen av bostadsstödet vid förändrade förutsättningar hos pensionären. Utskottsmajoriteten och för den delen också regeringen gör skillnad på de båda huvudsituationer som finns. Det ena fallet är när pensionärens avtalspension eller motsvarande höjs och det är skälet till att bostadsstödet skall justeras. Andra fallet är när hyrorna höjs och justeringen skall göras av det skälet.

När bostadsstödet skall räknas om därför att pensionen har förändrats, föreslår utskottsmajoriten att det skall ske automatiskt, utan att inhämta den enskildes medgivande. Däremot när det gäller förändring av hyran skall pensionärens medgivande inhämtas innan man justerar bostadsstödet.

Vi tycker att principen bör vara att de båda situationerna behandlas lika, och vi vill att riksdagen skall ge regeringen i uppdrag att ta hänsyn till detta vid utformningen av den nya socialförsäkringsregisterlagen. Jag har litet svårt att förstå varför inte utskottsmajoriteten kunde gå med på den linjen.

Den andra socialdemokratiska reservationen gäller övergångsreglerna. I regeringens förslag får kommunerna möjlighet att ge tillägg till det statliga bostadsstödet under en övergångsperiod. Övergångsperioden är satt till fyra år, och det innebär att det uppstår ett vakuum mellan övergångsbestämme-

sernas upphörande och införandet av ett nytt pensionssystem, som i sin tur skall innehålla ett bostadsstöd, vilket behöver justeras i förhållande till det nya pensionssystemet.

Vi tycker att det hade varit mera logiskt att övergångsbestämmelserna hade löpt fram till dess det nya pensionssystemet träder i kraft. Det skulle då innebära att övergångstiden blev 1995 t.o.m. 1999, och då slapp man det här mellanåret.

Slutligen, fru talman, vill jag yrka bifall till våra båda socialdemokratiska reservationer till betänkandet.

Anf. 15 ARNE JANSSON (nyd):

Fru talman! I propositionen föreslås att det kommunala bostadstillägget, KBT, ersätts med ett statligt bostadstillägg till pensionärer. Bostadstillägg föreslås utges med 85 % av bostadskostnad mellan 100 kr och 4 000 kr.

Av propositionen framgår att hälften av kommunerna för närvarande har enhetliga regler och ersätter 90 % av bostadskostnad mellan 150 kr och 3 500 kr per månad. Övriga kommuner har enligt propositionen som regel samma bostadskostnadsgränser men ersätter bostadskostnad med mellan 85 och 100 %. Verkligheten har alltså format reglerna i flertalet av kommunerna.

Regeringen framhåller att den föreslagna förändringen innebär omfördelningar mellan pensionärerna. Många pensionärer får sänkt bostadsbidrag, konstaterar regeringen. Det kan röra sig om att fyra femtedelar av pensionärerna får försämringar.

Enligt regeringens eget exempel innebär förändringen att pensionärer med höga hyror får upp till 300 kr mer i bostadstillägg, medan pensionärer med medelhöga hyror får sänkt bostadstillägg med som mest 125 kr per månad.

Den konkreta innebörden av denna proposition är att pensionärer med låg hyra får betala de höjda bidragen till dem som har höga hyror. Återigen drabbar regeringens felriktade spariver dem som redan har det problematiskt att få sin ekonomi att gå ihop, de s.k. fattigpensionärerna.

Tidigare har i denna kammare fattats beslut om besparingar som slår hårt just mot pensionärerna. Även de besparingsförslag inom vuxentandvården som nu behandlas i socialförsäkringsutskottet skulle, om de går igenom, slå väldigt hårt mot främst pensionärerna.

Vad har denna grupp gjort regeringen för ont som ständigt skall drabbas av försämringar, medan andra områden får kanske omotiverat ökade stöd och bidrag? AMS t.ex. kan inte göra av med sina anslag utan öser nu ut pengar på mer eller mindre tvivelaktiga projekt.

En mycket ansvarstagande och orättvist drabbad organisation, PRO, framhåller bl.a. att KBT-tagare i kommuner med en boendekostnad under 3 650 kr per månad i regel får minskat bostadstillägg. Därvid bör observeras att över 80 % av KBT-tagarna har en bostadskostnad under 3 500 kr per månad.

I det ekonomiska läge som råder för kommunerna torde de inte vara villiga att utge kompletterande bostadstillägg. Dessutom har övergångstiden, under vilken kommunerna får rätt att skjuta till egna pengar för att lindra

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Bostadstillägg till
pensionärer*

försämringen, satts till fyra år, vilket inte korresponderar med de ändringar som blir erforderliga för BTP fr.o.m. år 2000, då det nya ålderspensionssystemet enligt planerna skall införas.

Det skall observeras att kommunerna inte är skyldiga att skjuta till egna medel. Det finns bara en möjlighet för dem att göra det.

PRO, vars åsikter regeringen härmed kör över, ansluter sig i stort till Ny demokratis rättvisare förslag.

Nu är det bara så att vi återigen kommer att få rätt, även i denna fråga. Verkligheten kommer att utvisa detta. Tyvärr går det inte på detta stadium att öppet erkänna att vårt förslag har samklang med vad som är rättvist och verkligt.

Beklagansvis rör det sig nu om politik och inte sunt förnuft.

Orättvisa omfördelningar kan vi inte acceptera. Det saknas anledning att frånga de av flertalet kommuner tillämpade reglerna. De reglerna bör läggas till grund för det statliga systemet.

Enligt vårt förslag bör alltså bostadstillägg till pensionärer utges med 90 % av bostadskostnaden mellan 150 kr och 3 500 kr. Vårt förslag torde förutom att vara rättvist dessutom vara statsfinansiellt neutralt, jämfört med regeringens förslag. Med vårt förslag kan man med kalkyler visa på att jämlikheten blir bättre med en lägre nedre hyresgräns, med en lägre övre hyresgräns och med hög bidragsprocent.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till vår reservation nr 1 vid mom. 2 och 3.

Anf. 16 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! De olika stöden till pensionärer fungerar naturligtvis inte ensamma och isolerade, utan de samspelar med varandra på olika sätt och i varierande grad i ett komplicerat mönster. Så är också fallet när det gäller finansieringen och fördelningen av kostnader mellan stat, kommun och den enskilde.

Det kommunala bostadstillägget är snart 47 år gammalt, och lagen om allmän tilläggspension infördes 1960.

När det gäller KBT har kritik riktats mot systemet alltsedan starten, och då främst mot olikheterna mellan kommuner vad gäller stödets storlek. Det är bra att bostadsstödet nu planeras bli statligt och enhetligt, fast vägen dit har varit krånglig och lång.

För att åstadkomma så lika ersättning som möjligt mellan kommuner innan staten tar över införs regler som slår hårdast mot dem med de lägsta inkomsterna.

Det är väl inte så svårt att räkna ut vilka som har råd att hyra de dyraste lägenheterna. Vi får innerligt hoppas att det inte blir någon ny krisnatt utan att den utsatta tidpunkten för det statliga övertagandet av bostadsstödet – den 1 januari 1995 – blir verklighet.

Fram till 1982 skedde inga ändringar vad gäller grundreglerna för de två bidragen. Sedan har devalveringar, skatteuppgörelser, ändrade beräkningsgrunder och under de senaste åren även andra förändringar tillkommit. Allt detta har inneburit att förtroendet för bidragens varaktighet har skadats. Den osäkerhet och oro som finns i dag bland pensionärer är förståelig.

Den disponibla inkomsten har för många krympt till under existensminimum. Eftersom det inte finns något samlat högkostnadsskydd och ingen överblickbar konsekvensanalys av hur alla de kostnadsökningar som personer med vård-, medicin- och servicebehov har drabbats av är det ganska klart att ökade kostnader, även om det bara gäller några hundralappar i månaden, är av betydelse. Det är för mycket för många.

När reglerna vad gäller kostnadsansvaret mellan stat och kommun ändrades i fjol förutsatte riksdagen att kommunerna skulle kunna kompensera sig genom att ta ut mer av dem som bor på sjukhem. Att resultatet skulle bli oacceptabelt höga avgifter i en del kommuner borde både departementet och riksdagen ha förstått.

Inför fjolårets beslut fick vi redogörelser från kommuner som klargjorde detta. Ett exempel kom från Tranemo kommun. Om kommunen skulle kompensera sig för det uteblivna statsbidraget skulle man vara tvungen att höja ersättningen för pensionärer på sjukhem från 50 till 200 kr per dag. Det innebär en vårdavgift på 6 000 i månaden. Pensionärer med enbart folkpension och pensionstillskott hade 4 256 kr att tillgå.

Att resultatet av den förändring som gjordes i fjol skulle bli en övervältning av kostnaderna på kommunerna var väl ganska klart.

Vänsterpartiet har fogat en meningsyttring till betänkandet. Vi säger att det inte kan bli tal om att de som har de sämsta ekonomiska förutsättningarna skall drabbas av förslaget. Man måste försöka åstadkomma en konstruktion där de som har de lägsta inkomsterna inte drabbas värst av förslaget.

Vi yrkar också i vår meningsyttring på att pensionstillskottet bör ökas för att på det sättet något förbättra levnadsvillkoren för pensionärer med ingen eller låg ATP. Med ett nytt pensionssystem, där grundpensionen förhoppningsvis är högre, kommer dessa pensionärer att hamna i en bättre ekonomisk ställning. Men för dem som nu lever under och på marginalen är det en ringa tröst.

Det är också svårt att acceptera att den gruppen medborgare skall drabbas medan andra grupper har gynnats mycket kraftigt under samma period, exempelvis av dagens skattepolitik.

Fru talman! Jag yrkar därmed bifall till meningsyttringen under mom. 9.

Anf. 17 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Vi är förhållandevis överens i detta ärende. De tidigare talarna har berättat vad propositionen innehåller, så jag skall inte upphålla mig vid det och dra förslaget en gång till. Men vi har olika mening på ett par punkter.

Ny demokrati och Vänsterpartiet har ansett att förslaget till en övre hyresgräns på 4 000 kr och en nedre på 125 kr per månad och 85 % ersättningsnivå leder till att man ger för höga bostadsbidrag till pensionärer som bor dyrt och för låga till dem som har låga hyror.

Partierna föreslår att detta skall ändras. Arne Jansson vill göra systemet neutralt. Berith Eriksson vill såvitt jag förstår egentligen ha mer pengar.

Jag skulle bara vilja säga att det är väldigt svårt att dra några slutsatser om vem som egentligen drabbas av olika regler. Jag kan faktiskt hänvisa till 5

kap. i KBT-utredningen, som handlar om KBT-strukturen i kommunerna. Det visar sig att det är väldigt svårt att dra några slutsatser om vad som är fördelningsmässigt riktigt eller inte.

Det beror på att den hyresnivå pensionärerna har i hög grad bestäms av när de debuterade på hyresmarknaden. Det hänger alltså ihop med reglering. Det finns ingen vetenskapligt korrekt nivå, men jag måste säga att jag tror att man har funnit en ganska bra avgränsning. Det är viktigt att få in de allra äldsta pensionärerna i nyare bostäder där det blir lättare att sköta dem med hjälp av hemtjänst osv. Därför tror jag att den avvägningen att man skall ge litet högre bostadsbidrag när hyreskostnaderna är högre är korrekt. Då kan vi förbättra de äldre pensionärernas bostadsstandard.

Jag yrkar därför avslag på Arne Janssons reservation och på motsvarande del i Berith Erikssons meningsyttring.

Berith Eriksson tar också upp en annan diskussion. Hon säger att det egentligen inte är önskvärt att vi har bostadsbidrag, utan vi borde i stället öka pensionstillskotten. Ja visst, det tycker också jag. Då skulle man slippa rätt mycket av gränsdragningsproblem, marginaleffekter osv. Problemet är bara att man får en mycket mindre precision och att det skulle behövas mycket mer pengar med en sådan ordning. Med bostadsbidrag riktar man insatserna bättre, och med tanke på den brist i statens kassakista som vi har får vi nog vänta på att ta bort bostadsbidragen till förmån för högre pensions-tillskott eller garantipensioner, som det blir i framtiden.

Ett särskilt problem som utskottet har ägnat sig mycket åt är den hyressättning som har tillämpats för flerbäddsrums på ålderdomshem och sjukhem. Jag tycker att man med tillfredsställelse kan notera den goda samtalstonen i utskottet, där vi har kunnat diskutera oss fram till skrivningar som vi föreslår skall ges regeringen till känna.

Vi tycker inte att det räcker med att regeringen konstaterar att det är mycket svårt att reglera frågan. Det är i och för sig riktigt. Man kan naturligtvis se över bostadsbidragen, men vi vill att regeringen närmare skall överväga dessa problem. Föreligger det t.ex. verkligen ett hyresförhållande om jag får dela ett tvåbäddsrums med en för mig ganska okänd person? Om jag och min make delar rummet, råder naturligtvis ett hyresförhållande med ordentlig besittningsrätt, men hur är det i det första fallet?

Vi tycker att man skall överväga sådana saker och även vad som i sådana fall är en skäligen hyressättning. Det finns pensionärer med KBT vilka har drabbats av mycket höga hyror för flerbäddsrums.

Ytterligare ett problem, som berördes ganska ingående i KBT-utredningen, har föranlett en socialdemokratisk reservation. Hyreshöjningar kan ske automatiskt på grundval av att databand eller registerupplysningar utväxlas mellan fastighetsföretaget och myndigheterna, utan att pensionären meddelats om detta.

Jag reserverade mig i det läget faktiskt på den punkten. Jag ansåg att ett sådant här förfarande inte är så bra, eftersom det innebär en kostnadspress utan kostnadsmedvetande. Det egendomliga var, även om man inte skall dra alltför stora växlar på saken, att i Göteborgsregionen, där man har tillämpat denna metod, var hyrorna högst. De var t.ex. betydligt högre än i Stockholmsområdet, vilket är förvånande.

Andra spörsmål som man måste beakta är integritetsfrågor över huvud taget och olika typer av lokala register, som ju är reglerade i lag. En fråga som inte fått någon lösning är vem som är skyldig att lämna uppgift om något fel uppstår. Är det den som får bostadsbidraget, den som möjligtvis har meddelat fel uppgifter eller den som har behandlat uppgifterna felaktigt? Man såg ingen lösning på detta. Departementet har väl observerat detta och faktiskt följt reservationen på denna punkt. Jag tror att det är en ganska god avvägning. Man skall vidare alltid ta hänsyn till de administrativa förenklingar som kan göras. I det avseendet har man inte samma problem på avtalspensionssidan.

Vad gäller övergångstiden finns det krav på att man skall vänta med att göra det kommunala bostadsbidraget statligt tills den nya pensionen träder i kraft år 2000. Vi skall komma ihåg att när vi skall övergå från kommunalt bostadstillägg för pensionärer till ett statligt sådant måste vi också utföra vissa skatteväxlingar mellan stat och kommun, vilka kommer att påverka det generella statsbidraget till kommunerna.

Också vid övergången till garantibelopp måste vi göra vissa ganska svåra växlingar, eftersom garantibeloppet då i motsats till folkpensionen blir beskattningsbart i kommunerna. Det är inte meningen att de pengarna skall finnas kvar i kommunerna, utan de skall överföras till staten. Den erfarenhet som jag har är att man alltid skall göra saker försiktigt, och jag tror att det är bäst att genomföra detta i ett antal steg. Det är tillräckligt komplicerat, och att införa ett pensionssystem är mycket komplicerat. Jag tror att departementet även på denna punkt har gjort en ganska vettig avvägning.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan samt avslag på reservationerna och på hemställan i meningsyttringen.

Anf. 18 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Fru talman! Jag måste gå tillbaka till två meningar som Margit Gennser yttrade. Hon sade för det första att det är svårt att se vilka som drabbas, för det andra att det inte finns någon vetenskapligt korrekt nivå.

Vad gäller den första meningen vill jag peka på hur pensionärerna tidigare har fått ta sitt ansvar för att statsfinanserna ser ut som de gör. Pensionärerna har hela tiden fått vidkännas neddragningar. De kan nu möjligen acceptera ytterligare en neddragning, men de vill att den fördelas mera rättvist, så att de som har det dåligt ställt inte skall behöva drabbas.

Det finns många uträkningar av detta, Margit Gennser. Enligt en sådan är i regeringens förslag skillnaden mellan ensamstående och make 5 133 kr. I Ny demokratis förslag är skillnaden 3 192 kr. Inte heller det är riktigt bra, men vi ligger i varje fall bäst till när det gäller att tillgodose en viss jämlikhet. I socialdemokraternas förslag är skillnaden 5 126 kr. Ny demokrati har i sin motion eftersträvat mycket mer av jämlikhet än vad både socialdemokraterna och regeringen har försökt uppnå.

Jag vill med anledning av Margit Gennsers yttranden också hänvisa till något som anförs i betänkandet som skäl för att avstyrka Ny demokratis motion, nämligen att utskottet ifrågasätter om Ny demokratis förslag inte innebär ökade kostnader för bostadstilläggen.

Först konstaterar man alltså att man inte kan göra några beräkningar av

utfallet – det är nästan omöjligt att fastställa någon vetenskapligt korrekt nivå – men sedan gör utskottet detta uttalande. Samklngen häremellan är icke så god.

Även Riksdagens utredningstjänst har räknat på det här. Av dess beräkningar framgår klart att den modell som vi framför i vår motion är finansiellt neutral.

Anf. 19 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Arne Jansson brukar ta upp samma frågor, och vad det gäller är att fattigpensionärerna drabbas. Jag kan bara tala om att de som han kallar fattigpensionärer har minskat rätt kraftigt i antal under de senaste åren. Vi räknar med att det kanske finns 10 000 sådana som behöver få utfyllnad med SKBT.

Det har nu också gjorts utredningssammanställningar över hur pensionärskollektivets standard har förändrats. Jag vill sätta upp ett varnande finger för att det är hela grupper som man har studerat, men generellt sett har standarden blivit bättre, delvis på grund av att de yngre pensionärerna har större ATP men faktiskt också därför att vi har lyckats rikta den aktuella typen av bidrag relativt väl och rättvist.

Att se på kommunernas nuvarande KBT kan ge ett mycket felaktigt resultat, beroende på att ett antal kommuner som har vetat att staten skall ta över betalningsansvaret har höjt sina KBT mycket kraftigt, med upp till 100 %. Man har kunnat göra sådana ökningar därför att de är relativt tidsbegränsade. Man har räknat med att staten sedan skall ta vid. Jag tycker att Arne Jansson skall läsa utredningen och andra skrifter om dessa frågor och vara litet mera nyanserad i sin framställning.

Anf. 20 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Fru talman! Jag håller med Margit Gennser om att antalet fattigpensionärer har minskat. Det är jättebra, men tyvärr finns de där ändå. De finns där, och man har möjlighet att göra det bättre för dem inom ramen för detta. Varför gör man inte det då? Varför lyssnar man inte till PRO? Man säger: Här får ni den här summan pengar. Nu kan ni fördela den.

PRO vill jämna ut det så att det inte drabbar de sämst ställda, precis som Ny demokrati vill. Men det får de tydligen inte göra eftersom vårt förslag inte är bra. Det är för utjämnande, och det är för rättvist. Det tycker vi är fel. Det är därför som vi kämpar emot detta.

Anf. 21 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Arne Jansson drar den slutsatsen att de sämst ställda är de som har lägst hyra. Han är kanske inte medveten om det. Faktum är att de som har lägst hyra sannolikt är de som bor i eget hus som de har köpt vid en tidpunkt när bostadskostnaderna var mycket lägre. Därför kan man inte dra någon som helst slutsats om vilka som är de sämst ställda genom att titta på hyreskostnaderna.

Anf. 22 BENGT LINDQVIST (s) replik:

Fru talman! Övergångsreglerna är väl i det närmaste färdigdebatterade. Vi tilltror regeringskansliet förmågan att ha kvar dessa övergångsregler un-

der det sista året innan det nya pensionssystemet träder i kraft och samtidigt arbeta fram ett nytt system. Vi tycker fortfarande att skälen överväger för att ha ett övergångssystem som griper in i nästa fas, nämligen de bostadstillägg som blir resultatet av det nya pensionssystemet.

När det gäller frågan om omräkning vill jag bara säga att det är märkligt att när staten har intresse av att göra förändringar, dvs. när man kan räkna ner bostadsbidraget därför att pensionärernas inkomster höjs, tar man till den enklare formen, då kan man göra det automatiskt.

Men när hyran höjs och pensionären skulle behöva ett förstärkt bostadstillägg skall man gå omvägen över pensionärens medgivande. Jag tycker att det borde vara samma behandling vid omräkningen i dessa båda situationer.

Sedan är det riktigt att det uppstår en mer komplicerad situation när man skall ta hänsyn till hyresförändringarna. Men vi har begärt ett uppdrag till regeringen att ta upp den här frågan i samband med utarbetandet av en lag om socialförsäkringsregister.

Argumentet att det är integritetsfråga gäller i lika hög grad om det gäller insyn på grund av att avtalspensionen höjs som om det gäller hyran. Blir det fel, Margit Gennser, är det lika tokigt om det blir fel av det ena skälet som av det andra. Jag tycker inte att de argumenten talar för att behandla dessa båda system olika.

Anf. 23 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Det råder inte fullständig parallellitet mellan det som gäller avtal och det som gäller hyreskostnader. Avtalen är mycket mer förutbestämda. Det finns ganska fasta regler osv. när de höjs. Jag håller i och för sig med om att man egentligen måste få direkt besked om hur inkomsterna höjs.

Hyreshöjningarna sker ju inte exakt efter samma principer varje år. Det är en av anledningarna till att de boende bör ha reda på vad deras hyra är.

Vi har också frågan om konkurrensneutralitet mellan större och mindre fastighetsägare. Ett sådant här system går bara att använda i stora kommuner med stora fastighetsförvaltare. Det går inte att använda när det gäller de mindre fastighetsförvaltarna. Vi vet att det finns vissa nackdelar med alltför stora serviceföretag. Detta tillsammans med de andra problem som jag har påpekat väger faktiskt över till förmån för regeringens förslag.

Anf. 24 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Först vill jag påpeka en sak. Det lät som om Margit Gennser satte KBT och en höjning av pensionstillskottet mot varandra och att vi skulle mena att det skulle vara antingen eller.

Men bostadsbidraget är ju inkomstreglerat och kommer att vara det även i fortsättningen. Med ett högre pensionstillskott skulle det bli färre som behöver KBT och framför allt SKBT. Såvitt jag förstår har det blivit en ganska kraftig ökning av antalet mottagare av KBT under det senaste året.

Vi i Vänsterpartiet anser också att det är nödvändigt med en ökning av pensionstillskottet på grund av de andra saker som jag tog upp i mitt anförande. Kostnaderna har ökat väsentligt för pensionärer med stora behov av medicin, vård och service.

Anf. 25 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Vi har ett högkostnadsskydd när det gäller kostnader för läkemedel, läkare, distriktssköterska osv. Det är riktigt att man kanske någon gång borde lägga ihop alla dessa kostnadsposter i något slags system för att se till att likviditetsutsättningen inte blir alltför stor. Men de undersökningar vi gjort av pensionärer under senare år visar att de har hållit sig väl framme i den standardutveckling som svenska folket har haft.

Anf. 26 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Det är riktigt att vi har flera olika kostnadsskydd för läkemedel, läkare och även för resor inom en del landsting. I en del kommuner har man också någon typ av gräns för vad en pensionär skall ha kvar efter att ha betalat sin kommunala service.

Men som Margit Gennser sade finns det inget samlat högkostnadsskydd för alla de kostnadsökningar som har skett inom de olika områdena. Jag har också tittat – om än inte så noggrant – på de undersökningar som har gjorts den senaste tiden av pensionärernas situation. De finns en grupp pensionärer som har klarat sig relativt bra, men det har också blivit mycket stora klassklyftor i pensionärgruppen. Värst har de pensionärer som finns inom det s.k. särskilda boendet drabbats.

Anf. 27 MARGIT GENNSER (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara påpeka att detta är ett mycket stort problem när man arbetar med riktade bidrag och högkostnadsskydd. Man måste inte bara titta inom likvärdiga grupper, t.ex. inom pensionärgruppen, med olika bostadskostnader och olika pensioner utan man måste också jämföra dem med yrkesarbetande i samma inkomstlägen. De har ju helt andra bostadsbidrag än pensionärer med exakt samma inkomster.

Detta var så problematiskt att jag i utredningen föreslog att vi skulle ha en progressiv avtappningsskala. Jag tycker i och för sig att det är principiellt felaktigt. Men det blev så väldigt stötande effekter, vid en jämförelse mellan pensionärer och icke-pensionärer.

Jag vill påpeka att detta är oerhört stora problem. De löses inte förrän vi får i gång tillväxten i Sverige och kan bli generösare rakt över. Det vi behöver är högre inkomster och ett rikare Sverige. Då kan vi klara av dessa problem.

Anf. 28 SYLVIA LINDGREN (s):

Fru talman! Det är inte utan att jag tycker att regeringens proposition om statligt bostadstillägg för pensionärer till en viss del är storstadsfientligt.

De flesta nyproducerade bostäder i Stockholm har en hyra på över 4 000 kr per månad för två rum och kök. Hyran för nyproducerade lägenheter ligger på 700–1 000 kr per kvadratmeter. Enligt Stockholms stads utrednings- och statistikkontor, USK, har ca 6 000 pensionärer i dag en hyra som överstiger 4 000 kr per månad.

I Stockholm finns en mycket stor andel små, tämligen omoderna lägenheter på ett rum och kök. Södermalm är ett exempel på ett område där ett sådant lägenhetsutbud är ganska stort.

I dessa lägenheter bor många äldre över 80 år, främst kvinnor. Dessa kvin-

nor har i regel låg pension och kommer sannolikt inte att ha råd att flytta till nyproducerade lägenheter. Förutom att de boende inte ges möjligheter att förbättra sin boendestandard, ökar bördan för hemtjänst och hemsjukvård, där personalen inte minst tvingas att arbeta i trånga, omoderna lägenheter. Det blir litet grand av en katten-på-råttan-effekt.

Bostadsstödet till pensionärerna försämrades i Stockholm redan inför 1994. Den borgerliga majoriteten i kommunfullmäktige sänkte ersättningsnivån för det kommunala bostadstillägget i samband med beslut om budget. Från att ha ersatt hyror med 92 % av kostnaden för två rum och kök, sänktes nivån till 90 %. I botten höjdes också det belopp som pensionären betalar helt själv, det s.k. golvet, från 80 kr till 150 kr.

Stockholm stad har däremot inte haft något tak för hyreskostnaden, utan pensionärerna har fått KBT även för dyrare, moderna lägenheter. Detta just för att ge pensionärerna möjligheter att bo i nyproduktion i ett kostnadsläge där vi har höga hyror, vilket ofta är fallet i storsstadsområdena.

Nu när ett tak på 4 000 kr införs riskerar det att få mycket negativa konsekvenser. Förslaget kan innebära att:

- Utbyggnaden av äldreboende stoppas, eftersom efterfrågan minskar.
- Äldre människor tvingas bo kvar i sina gamla bostäder, i stället för att kunna flytta till ändamålsenliga, moderna lägenheter.
- Rörligheten på bostadsmarknaden minskar. Små billiga lägenheter, som ofta har en låg standard, kan många gånger vara bra för ungdomar att flytta till. Utbudet för dem minskar, och bostadsköerna växer.

I propositionen sägs att bostadstillägget föreslås utges med 85 % av bostadskostnaderna mellan 100 kr och 4 000 kr. Under en övergångstid på fyra år föreslås dock att kommunerna kan besluta om kompletterande bostadstillägg. Detta får kommunerna dock bekosta själva. Här drabbas också storstäderna, där hyrorna för en tvårummare som är relativt nybebyggd ofta överskrider nivån 4 000 kr. Och vad händer efter dessa fyra år?

Själv bor jag i ett bostadsområde strax söder om stan. Det är byggt på slutet av 70-talet och början på 80-talet. Där finns tvårumslägenheter integrerade i bostadsområdet, avsedda för pensionärer. Hyrorna för en tvårummare överstiger dock väsentligt gränsen 4 000 kr.

Jag tycker inte att man i propositionen har beaktat de speciella kostnadsnivåerna i storstäderna. Det är viktigt för mig att påpeka att den nu föreslagna propositionen kommer att få konsekvenser för de mest utsatta pensionärerna och deras möjligheter att skaffa sig en dräglig bostad, och då framför allt i ett område som Stockholm.

Anf. 29 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Jag skulle vilja bjuda Sylvia Lindgren till Malmö. Jag kommer också från ett storsstadsområde. I Södra socialnämndens område, som vi har konkurrensutsatt helt och hållet, har vi också arbetat väldigt mycket med ett bra upphandlingssystem.

Jag kan tala om att vi nu bl.a. får ett nybyggt servicehus, där hyrorna kommer att ligga klart inom den föreslagna statliga bostadsbidragsramen. Det

beror inte på sämre service, inte alls. Det beror på att man har varit mycket skicklig upphandlare.

Här finns det hemskt mycket att göra. Jag är helt säker på att Stockholm kan lära sig av Malmö. Ibland kommer ljuset söderifrån.

Anf. 30 SYLVIA LINDGREN (s):

Fru talman! Jag håller med Margit Gennser om att konkurrens alltid kan vara en fördel. Det kan det definitivt vara. Men man måste också inse verkligheten.

I vår nyproduktion ligger hyrorna på nivån runt 700 kr och upp till 1 000 kr kvadratmetern. Jag försökte också förklara och beskriva hur det är i ett bostadsområde som är 15 år gammalt. Där ligger i dag hyreskostnaden för en tvårummare på över 4 500 kr.

Jag tycker därför att man måste beakta även dessa speciella frågor. Vi kan vara överens om att vi skall driva ner bostadskostnaderna totalt sett. Det kan vi slåss för, Margit Gennser. Men för den skull måste vi också se på verkligheten av i dag.

Det skall inte vara negativt för pensionärer att flytta till nyproducerade bostäder. Jag tycker att man som pensionär har rätt att bo bra och ha det drägligt.

Anf. 31 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Det är väldigt bra med prispress. Det är då vi blir effektiva, och det är då det blir billigare. Inför man ett system med helt öppen nivå för hyrorna, får vi dyra hyror. Tyvärr är det så. Sedan finns det naturligtvis en rad andra faktorer som kan vara positiva, lägre räntor, osv.

Vi har fått lägre räntor sedan vi fick de allra mest extrema hyrorna. Jag vill inte uppehålla mig vid en bostadsdebatt, men den erfarenhet jag har är att man brukar få mer för pengarna om man är litet mer ekonomisk. För övrigt har vi inte råd att ha hur höga nivåer som helst på bostadsbidragen. Detta är en stor post i den statliga budgeten.

Anf. 32 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Jag vill inte neka till att jag blev något förvånad över att Margit Gennser tycker att KBT har en så stor betydelse som prispress för hyrorna totalt sett. Oavsett vilken kategori människor som bor i dessa nyproducerade och relativt nyproducerade lägenheter är kostnadsnivån väldigt hög.

Jag har förståelse för att man kanske inte har tillräcklig ekonomi för att höja det s.k. taket eller se över andra delar. Men jag tycker inte att den frågan har belysts tillräckligt. Det finns vissa delar i olika regioner i vårt land som man bör ta hänsyn till, och därav min kritik mot propositionen. Jag vet också att det i förarbetena fördes en diskussion om en gräns på 3 500 kr, och sedan höjdes taket till 4 000 kr.

Jag har försökt att här peka på de speciella förhållanden som råder i inte minst Stockholmsområdet. Det vore bra om också Margit Gennser hade förståelse för dessa problem.

Anf. 33 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Denna fråga diskuterades mycket i KBT-utredningen. Men i sådana här system måste man göra avvägningar. Jag måste säga att jag tycker att avvägningarna som vi gjorde redan 1992, när jag satt med i utredningen, håller.

Anf. 34 BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag känner mig tvungen att gå upp i talarstolen en gång till för att bemöta Arne Janssons inlägg tidigare i dag.

Jag tycker inte att Arne Jansson skall komma undan utan att förklara för oss andra varifrån han och Ny demokrati tänker hämta de pengar som de behöver för att finansiera det förslag till bostadsstöd som de har lagt fram.

Det är bekant också för oss att PRO ville ha ett system av det slaget. Men eftersom vår utgångspunkt var att vi socialdemokrater inte har mer pengar än regeringen hade vi inga möjligheter att göra ett sådant åtagande.

Därför undrar jag hur Ny demokrati tänker finansiera det förslag som de nu lägger fram – det kostar ju minst 100–200 miljoner kronor.

Anf. 35 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Det är ju roligt att vi är inne på samma linje och att vi värnar om PRO och fattigpensionärerna. När vi ändå är inne på samma linje och Ny demokratis förslag bevisligen är mest jämlikt, så förstår jag inte att Socialdemokraterna inte stödde oss.

Det framgår klart och tydligt att villkoren för dem som har det sämst ställt förbättras med Ny demokratis förslag. Resurserna fördelas så gott det går inom de ramar som finns men på ett rättvisare sätt.

Vi har låtit räkna på förslaget inom samma ramar som regeringens förslag nu har. Det får inte bli dyrare och inte billigare. Med nuvarande ramar har vi kunnat fördela bostadsstödet på ett rättvisare sätt. Vi har alltså utformat förslaget inom den statsfinansiella ramen.

Anf. 36 BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Enligt våra beräkningar räcker inte pengarna till att fördela bostadsstödet på det sätt som Ny demokrati vill göra. Det är det ena skälet till att vi inte har gjort på det sättet.

Det andra skälet är det som Sylvia Lindgren tog upp, nämligen den övre hyresgränsen. Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att höja den övre hyresgränsen från 3 500 kr som gäller i dag till 4 000 kr, just för att lösa problemen med stigande hyror.

Min huvudfråga står kvar: Var någonstans tar Ny demokrati de pengar som behövs för att finansiera det system som man presenterar?

Anf. 37 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Jag tycker att siffrorna talar för sig själva. Med Socialdemokraternas förslag blir skillnaden mellan en ensamstående och makar 5 126 kr. Med regeringens förslag blir den 5 133 kr och med Ny demokratis förslag 3 192 kr.

7 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1993/94:SfU22 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94
(prop. 1993/94:125 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 8 §.)

8 § Högskoleutbildning inom hästområdet, m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1993/94:UbU9 Högskoleutbildning inom hästområdet, m.m. (prop. 1993/94:157 delvis).

Anf. 38 BO ARVIDSON (m):

Herr talman! För alla hästintresserade i vårt land bör det vara en glädjens dag i dag. Genom regeringens proposition 1993/94:157, utbildningsutskottets enhälliga betänkande 1993/94:UbU9 och riksdagens kommande beslut ges nu ett definitivt klartecken för startandet av hippologernas egen högskola.

Låt mig här understryka den enighet som rått i utbildningsutskottet, såväl vid behandlingen av regeringens proposition som vid tidigare behandling hösten 1992 av en socialdemokratisk motion om utbildningen på hästhållningens område.

Hästhållningen har gamla traditioner i vårt land. I början av 1920-talet fanns det ca 700 000 hästar som sysselsattes i jord- och skogsbruket men även i armén. Genom arméns avhästning och mekaniseringen av jordbruket och skogsbruket decimerades hästantalet mycket kraftigt. I början av 1970-talet fanns bara ca 82 000 hästar kvar. Samtidigt försvann mycket av den kunskap om hästen som fanns inom jordbruket och armén.

I dag finns mellan 180 000 och 200 000 hästar. För dessa behövs en foderproduktion från drygt 180 000 ha jordbruksmark. Det motsvarar ca 6 % av jordbruksarealen. Hästen bidrar därmed till att hålla landskapet öppet på ett fint sätt.

Inom hästhållningen sysselsätts ungefär 7 000 personer på heltid och ungefär 25 000 personer på deltid. Ridsporten är Sveriges näst största ungdomsidrott och den största idrotten för flickor.

Som jag redan har nämnt försvann mycket av den kunskap om hästar som fanns tidigare. För att rätt kunna sköta och utveckla ett värdefullt hästmateriell fordras en gedigen utbildning. Från djurskyddssynpunkt är det viktigt

att de som sysslar med hästar har ordentliga kunskaper för att djuren inte skall fara illa. För att utbilda alla de ungdomar som vill lära sig att rida och köra behövs kvalificerade lärarkrafter till de många ridskolorna i vårt land.

Utbildningen inom hästområdet bedrivs i dag inom gymnasieskolans naturbruksprogram. Denna utbildning finns vid ett tjugotal naturbruksgymnasier. Därutöver finns utbildning vid ett antal stiftelse- eller föreningsägda fristående skolor. En tvåårig stallchefsutbildning finns vid Sveriges Avels- och hästsportcentrum i Flyinge i Skåne. Dessutom finns utbildning vid Strömsholms Rid- och körskola i Västmanland och vid Wångens Häst- och utbildningscentrum i Jämtland.

En del av dessa utbildningar bedrivs som påbyggnadsutbildningar. Det innebär att interkommunal ersättning skall betalas av respektive kommun. Någon skyldighet att betala finns dock ej. Det har skapat orättvisa mellan sökande elever beroende på vilken kommun de kommer ifrån. Genom högskoleutbildningen skapas villkor som är likvärdiga med andra högskolestuderandes. Detta måste uppfattas som positivt.

Sveriges lantbruksuniversitet kommer att vara huvudman för den nya utbildningen, som blir tvåårig. Genom knytningen till Lantbruksuniversitetet kan kvaliteten på den teoretiska undervisningen höjas samtidigt som man får en viktig forskningsanknytning. Fullt utbyggd skall utbildningen omfatta 130 studenter eller 65 studenter per årskurs. Det finns möjlighet att välja mellan arbetsledande och pedagogisk utbildning. I och med den nya högskoleutbildningen läggs flera av de nuvarande utbildningarna ned.

I utskottets betänkande behandlas ett antal motioner där främst den nya utbildningens lokalisering tas upp. I flera av motionerna vill man att högskoleutbildning även skall bedrivas vid Wången. Utskottet finner dock inte anledning att uttala sig i frågan om lokaliseringen. Det bör ankomma på Lantbruksuniversitetet att avgöra var högskoleutbildningen skall bedrivas.

En viktig förutsättning för att högskoleutbildningen skulle kunna starta redan till hösten 1994 var att hästsporten genom en långsiktigt bindande överenskommelse deltog i finansieringen med halva beloppet av den beräknade kostnaden på 25 miljoner kronor.

Genom en positiv samverkan mellan staten och hästsportens olika organisationer kan det nu skapas goda förutsättningar för en framgångsrik svensk hästavel och hästsport samtidigt som stora grupper ridintresserade kan få en bättre utbildning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i sin helhet.

Anf. 39 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Även jag vill yrka bifall till utskottets hemställan. Precis som Bo Arvidson sade, är vi helt överens. Kanske finns det skäl att någon gång också betona frågor där vi är överens. Detta är ett sådant ärende, och det har funnits med på dagordningen under ganska lång tid.

Det är resultatet av ett arbete som startades under Ulf Lönnqvists tid i Jordbruksdepartementet. Det är kanske inte så konstigt att det var just han som satte i gång arbetet. Han hade ju – och har naturligtvis fortfarande – ett stort intresse för idrottsfrågor.

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

Högskoleutbildning inom hästområdet, m.m.

Den här frågan hänger framför allt ihop med flickors möjligheter att utöva en idrott som så många av dem vill utöva.

Det här drar nya grupper till en miljö med hästar, och det understryker behovet av en bra utbildning. Detta rör framför allt flickor. Organisationerna och flickorna själva har i dagarna på många platser i landet uppvaktat kommunala församlingar för att kräva ett rättmätigt stöd för sin idrott. Det är klart att sådana krav kommer från olika förbund.

Staten har också ett ansvar för att förse den här idrotten med de ledare som den behöver. Det är svårt för idrotten själv att göra det utan något stöd, eftersom idrottsledarutbildningen på detta område är mycket kvalificerad. Frågor om djurskydd och utövande av säkerhet har stor betydelse, liksom kunskap om den natur som både hästar och ryttare är en del av.

Bristen på ledare medför ofta att det blir mycket långa köer för framför allt flickor som vill ägna sig åt sin idrott. Jag ser dagens beslut som ytterligare ett steg på vägen mot att jämställa denna typiska flickidrott med andra idrotter i detta avseende.

Jag tycker att det är viktigt att understryka, precis som Bo Arvidson gjorde, att detta inte bara är en fritids- och idrottspolitisk fråga. Hästaveln har också stor ekonomisk betydelse för vårt land. Den blir allt viktigare. Det finns anledning att se till att det finns välutbildade människor som kan den här näringen. Annars står en massa arbetstillfällen och stora ekonomiska värden i övrigt på spel. Det handlar naturligtvis också om rena djurskyddsfrågor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

LU26 Skuldsaneringslag

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU23 Anslag till kronofogdemyndigheterna

Mom. 1 (anslag till kronofogdemyndigheterna)

1. utskottet
2. res. (m, fp, c, kds)

Votering:

153 för utskottet

137 för res.

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 6 m, 2 fp, 2 c, 1 kds, 18 nyd, 11 v, 1 -

För res.: 4 s, 62 m, 24 fp, 24 c, 20 kds, 1 nyd, 2 -

Frånvarande: 22 s, 12 m, 7 fp, 5 c, 5 kds, 4 nyd, 3 v, 1 -

Christel Anderberg (m), Leif Carlson (m), Patrik Norinder (m) och Mari-

anne Jönsson (c) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Birgitta Wistrand (m) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats vara frånvarande.

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

Mom. 2

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU16 Bostadstillägg till pensionärer

Mom. 2 (bostadstilläggets storlek)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (nyd)

Votering:

274 för utskottet

20 för res. 1

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 70 m, 27 fp, 26 c, 21 kds, 11 v, 3 -

För res. 1: 20 nyd

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 5 c, 5 kds, 3 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 3 (negativa omfördelningseffekter)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (nyd)

Votering:

271 för utskottet

20 för res. 1

3 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 70 m, 27 fp, 26 c, 21 kds, 8 v, 3 -

För res. 1: 20 nyd

Avstod: 3 v

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 5 c, 5 kds, 3 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 5 (omräkning av bostadstillägg)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

166 för utskottet

128 för res. 2

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 70 m, 27 fp, 26 c, 21 kds, 20 nyd, 1 -

För res. 2: 115 s, 11 v, 2 -

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Vissa
högskolefrågor*

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 5 c, 5 kds, 3 nyd, 3 v, 1 -
Hans Göran Franck (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats
ha röstat ja.

Mom. 6 (övergångsbestämmelser)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

165 för utskottet

129 för res. 3

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 m, 27 fp, 26 c, 21 kds, 20 nyd, 1 -

För res. 3: 116 s, 11 v, 2 -

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 5 c, 5 kds, 3 nyd, 3 v, 1 -

Mom. 9 (höjt pensionstillskott)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU22 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU9 Högskoleutbildning inom hästområdet, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att utbildningsutskottets betänkanden UbU16 och UbU17 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

9 § Vissa högskolefrågor

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1993/94:UbU16 Vissa högskolefrågor.

Anf. 40 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Den som söker sig till svensk sjukvård skall tryggt kunna känna förtroende för sjukvårdens personal. Sjukvården skall möta hennes

behov. Sjukvårdens personal måste ha kompetens för att möta behoven. Därför säger majoriteten i utbildningsutskottet ett kraftfullt nej till en särskild samvetsklausul i högskoleförordningen. Utskottet biträder därmed flera motioner från socialdemokrater, folkpartister och vänsterpartister i riksdagen.

På senare år har nya krafter mobiliserats för att ifrågasätta kvinnans rätt att själv fatta beslut om sin graviditet och hennes rätt till en säker abort utförd av kompetent personal med gedigen utbildning. Abortmotståndarna söker sig många vägar. En har varit våldsamma demonstrationer, där bilder av foster visats upp och hatet och människoföraktet varit moralismens meddemonstranter. Inspiration har man bl.a. kunnat hämta från USA, där t.o.m. våld mot sjukvårdspersonal som utfört aborter förekommit. Andra har varit mer sofistikerade. Så kan vi se regeringsbeslutet om att i den eviga kompromissandans namn ge kristdemokraterna det köttben som utredningen om en samvetsklausul i högskoleförordningen är.

Genom att säga nej till en samvetsklausul i högskoleförordningen säkrar riksdagen att abortsökande kvinnor inte tvingas möta vårdpersonal som tar direkt avstånd från deras beslut. Vi kan också underlätta för den kvinna som genomgått en abort att möta samma läkare eller barnmorska när hon senare i livet vill fullfölja en graviditet. Ställningstagandet innebär samtidigt en kraftfull markering av riksdagen mot de krafter som vill inskränka den fria aborträtten. För oss socialdemokrater är det ställningstagandet självklart. Kvinnan har rätt att själv avgöra. Erfarenheter från andra länder visar att en restriktiv abortlagstiftning drabbar lågavlönade och utsatta kvinnor hårdast.

Det är, herr talman, en viktig markering utskottsmajoriteten gör. I sak är vi också eniga med Folkpartiet liberalerna. Det är beklagligt att partiet, av hänsyn till det bräckliga regeringssamarbetet, tvingas att inte delta i majoritetsbeslutet.

Herr talman! Fyra socialdemokratiska reservationer tar upp effekterna av det nya regelverket för högskolan. Vi tvingas kräva analyser av effekterna av såväl högskoleförordning som resurstilldelning utifrån ett studentperspektiv.

Det har gått undan för utbildningsministern. Så snabbt har det gått att studenterna glömts bort. I tisdags diskuterade vi de nya antagningsreglerna till högskolan med Per Unckel. När varje högskola själv lägger fast sina kriterier för antagning till högskolorna har vi fått ett system där ungdomar från flera program på gymnasiet hamnar i kläm.

Några högskolor förefaller att sälla hårt bland studenterna för att få en särskild image av exklusivitet. Andra inför regler som i praktiken utesluter studiebegävningsfrån folkhögskolorna ifrån de mest attraktiva utbildningslinjerna. Elever på omvårdnadsprogrammet tvingas se att de inte längre är behöriga till sjuksköterskeutbildning på vissa högskolor, fast de var lovade det när de började gymnasiet. Det finns fler exempel.

Det är beklagligt att utskottsmajoriteten tar så lätt på ungdomarnas bekymmer att den inte ens vill biträda kravet på en kartläggning av de lokala antagningsreglerna.

Riksdagen har varit enig om grunderna för det nya resurstilldelningssystemet, men det hindrar inte att vi måste ta ett gemensamt politiskt ansvar för att följa effekterna av det. Signaler om att decentraliserad utbildning kan

komma i kläm, liksom att äldre och handikappade elever kan missgynnas, måste tas på största allvar. Därför är det inte bra att majoriteten tagit avstånd från vårt krav om en parlamentarisk uppföljning av resurstilldelningen.

Högskolorna är så viktiga för samhället att vi politiker måste ta ansvar. Vi kan inte överlämna svåra avvägningar till experter. Vi behöver deras kompetens, men vi får aldrig avhända oss ansvaret. Inte minst den oro som kommit från högskolor som har ansvar för stora glesbygdsområden gör det anmärkningsvärt att centerrepresentanterna i utskottet tiger still.

Vi socialdemokrater har tidigare efterlyst bristen på studentperspektiv när regeringen handlägger högskolefrågorna. Det gäller inte minst rättssäkerheten. Jag vill ta fram några rader ur den motion som SSU-aren Martin Nilsson skrivit: Kanske har rektor fått för mycket makt på studenternas bekostnad. Det finns farhågor att studenternas rättssäkerhet kan vara hotad. Han fortsätter: De studenter som kommer i kläm har svårt att hävda sig.

Vi socialdemokrater menar att man måste ta ungdomarnas oro på allvar.

Herr talman! Det finns ett par frågor i betänkandet där vi socialdemokrater inte har lämnat särskilda reservationer, men där jag ändå vill göra en markering.

I det första fallet har vi av formella skäl inte kunnat besluta annorlunda. I det andra fallet vill jag göra markeringen genom att peka på att utskottet gjort en mycket stark skrivning som det finns anledning att följa upp i kammaren.

I ett särskilt yttrande i anslutning till mom. 19 i betänkandet tar vi avstånd från regeringens brist på ansvar för löntagarfondsmedlen. Den senaste tidens debatt har visat hur viktigt det är att stärka pensionsfonderna. Den galopperande statsskulden utgör ett av de allvarligaste hoten mot välfärdssamhället. Nu har majoriteten låst in tio miljarder av löntagarfondsmedlen i stiftelser i stället för att säkra angelägna forskningsuppgifter i statsbudgeten. Det är allvarligt.

Än allvarligare är det förslag regeringen nyligen framlade om att inrätta sju tidigare alls inte prioriterade stiftelser för att till varje pris förbruka löntagarfondsmedlem.

Herr talman! Det är otillständigt att miljarder schackras bort i ett läge med dramatiska brister i de offentliga finanserna. Jag hoppas att riksdagen, när dessa stiftelser slutligen behandlas här i kammaren, tar ett kraftfullt avstånd från den nonchalanta behandlingen av samhällsmedel och vågar pröva det förslag till kompromiss som socialdemokraterna i riksdagen lagt fram.

Det är en viktig markering utskottet gör när vi föreslår att regeringen tar initiativ för att stärka tillgången till kompetenta speciallärare. Situationen på både döv-, hörsel- och synområdet är mycket allvarlig. Vi kan inte stå till svars för att handikappade ungdomar inte får utbildning av behöriga lärare. Det är allvarligt att så få lärare med grundskollärbakgrund söker speciallärarutbildning. Visst kan man känna litet besvikelse över den byråkrati som har gjort att högskolan i Örebro har fått vänta så länge på examinationsrätt för speciallärare.

Slutligen, herr talman, grundskollärarutbildningen. Vi beklagar den prestigemässiga bindning den borgerliga majoriteten har till den s.k. Unkelutbildningen. Det var ingen bra signal riksdagen gav utbildningssamhället när

pedagogisk utbildning och barnperspektiv inte prioriterades. Kanske är det en händelse som ser ut som en tanke att majoriteten t.o.m. säger nej till en redovisning av Unckelutbildningen. Prestigen och omsorgen om upphovsmannen är tydligen viktigare än omsorgen om att grundskolan skall ha en modern utbildning.

Herr talman! Den socialdemokratiska gruppen markerar sitt stöd till utskottets förslag om att säga nej till en samvetsklausul i högskoleförordningen. Vi ställer oss bakom samtliga de reservationer vi lämnat i utskottet, men för att spara kammarens tid vill jag nu yrka bifall bara till reservationerna 1, 3 och 6 i utskottets betänkande.

Anf. 41 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! Frågan om samvetsklausul kan förefalla harmlös. För mig var den ganska harmlös när jag först kom i kontakt med den, men ganska snabbt började jag ana ugglor i mossen, eller ett spädbarn i vassen, om man nu vill anlägga ett bibliskt perspektiv. Det låter så vackert med samvete, men när man börjar granska frågan och tränger bakom den, så upptäcker man dess värre vad jag skulle vilja kalla för mörkerkrafter. Bakom ligger alldeles uppenbart ett ganska listigt försök från motståndare att komma åt det som i mitt och Ny demokratis tycke är kvinnors självklara rätt att betämma över sitt liv, sin graviditet och sin eventuella abort.

Regissör av den här föreställningen kring samvetsklausulen är, väl maskeerade, abortmotståndare. Det är alldeles uppenbart att det egentligen inte handlar om en samvetsklausul, det handlar om abortmotstånd. Regin kommer från Uppsala, från Livets ord, och Ja till livet.

Herr talman! Ny demokrati håller samvetet i helgd och mycket högt, men inte så att vi låter det sätta sig som domare över andra.

Låt mig ta ett exempel. Om samhället utsätter sina medborgare för tvång skall det självklart finnas möjlighet att åberopa samvetsnöd. Ett exempel är värnplikt. De flesta svenska män är tvingade att göra värnplikt och det innebär i normalfallet att de skall bära vapen. Men där finns också sedan lång tid en självklar rätt för dem som får samvetsnöd att slippa bära vapen. Det finns andra former av samhällstjänst eller vapenfri tjänst. Det är självklart att en sådan samvetsnöd skall respekteras.

När det gäller högskoleutbildningar finns inte något som helst tvång. Jag väljer min utbildning helt fritt utifrån vad jag själv vill. Om jag nu väljer att bli barnmorska eller gynekolog får jag också ta konsekvenserna av de valen.

Det gäller för oss som en grundläggande förutsättning att människor måste ta konsekvenserna av sina val. Då säger en del att man tvingar dem att inte bli barnmorskor, om de får samvetskval för vissa delar av utbildningen. Jag kan fortfarande bli sjuksköterska eller läkare, men om jag väljer att bli just barnmorska eller gynekolog, så ligger det självklart i utbildningen att också lära mig de specialområden som ligger i yrket. Att åberopa samvetsnöd för att slippa utbildningen skulle snabbt leda till att utbildningen urartar och undanröja alla garantier för att det är välutbildade yrkesmännskor. Mitt samvete får inte sätta sig till doms över andra människor. Man måste kunna lita på att de utbildningar som resulterar i t.ex. legitimation eller olika typer av befogenheter är kompletta.

Det finns ett exempel som tydligt visar vad som kan hända om det finns en samvetsklausul. Manliga präster har, med hänvisning till sitt samvete, rätt att förfölja och mobba kvinnliga präster sedan många år tillbaka. Min kristna etik och västerländska humanism tillåter inte sådana s.k. samvetsklausuler.

Därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan under mom. 7.

Jag tänkte också med några ord beröra lärarutbildningen. Det är en fråga som Ny demokrati har aktualiserat sedan vi kom in i riksdagen. Vi har drivit den. Frågan har fått förnyad aktualitet. Häromveckan hade t.o.m. finansminister Anne Wibble upptäckt bristerna och var djärv nog att säga det många vet: Det är ett problem att vi har alltför många lärare som inte fyller måttet.

Frågan om lärarkvalitet är utomordentligt viktig. Tyvärr är den svår att diskutera därför att det finns mycket starka krafter som inte vill att problemet diskuteras. Jag har själv fått mycket påtagliga bevis för det. Vi har föreslagit det som vi tycker är självklart, att eleverna skall ha rätt att betygsätta sina lärare, lika väl som lärarna betygsätter eleverna. Men detta är dynamit i lärarkretsar.

Ett problem är också att icke tillräckligt duktiga lärare eller undermåliga lärare själva inte betalar priset, utan det är eleverna, och i ett längre perspektiv samhället, som får ta konsekvenserna.

Lärarna är en nyckelgrupp för framtiden. Därför tycker vi att man måste vidga perspektivet ganska avsevärt. Att bita sig fast vid en utbildningsväg som grundskollärarutbildningen som det enda sättet att bli en bra lärare tycker vi är skrämmande. Det viktiga är att den faktiska kompetensen får avgöra i stället för utbildningsvägen. Med vårt synsätt finns det många vägar till att vara en god lärare. Ju fler som kommer utanför skolvärlden – alla utom de som jobbar i den märker att den är en väldigt sluten värld – desto bättre är det. Därför tycker vi att den s.k. Unkelutbildningen är utomordentligt bra. Vi skulle gärna se många fler vägar och framför allt att kraven att man skall gå en viss utbildning upphävdes. Vi tycker att det är viktigare att ha en viss kompetens.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till vår reservation 7.

Anf. 42 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Den svenska högskoleverksamheten brottas fortfarande med en del grundläggande problem. Ett av de problem som har förvärrats under senare tid är den sociala snedrekryteringen till högre utbildning. Den utvecklingstendens som vi har sett på det här området borde, tycker jag, leda till en ökad oro bland ansvariga politiker. Också de som traditionellt inte tar del av högskoleutbildning borde, i ett demokratiskt perspektiv, med alla medel bringas möjlighet att ta del av den. De är ju på olika sätt med och bestrider de olika kostnader som högskoleverksamheten innebär.

Det andra är att vi vet att ungdomskullarna minskar kraftigt framöver. Vi vet att vi behöver ha en stor rekryteringskvot när det gäller den högre utbildningen. Då måste den sociala snedrekryteringen brytas.

Det tredje, som berör den demokratiska aspekten, är att alla säger att vi mer och mer går in i ett komplicerat samhälle. Ja, det gör vi på vissa plan. Det blir ett tekniskt mer komplicerat samhälle. Det kan hända att det också

blir ett kulturellt mera komplicerat samhälle. Vi vet att redan i dag är de som är tongivande i samhällsdebatten många gånger högskoleutbildade. Skall de kunna ta del av den erfarenhet som finns hos de lägre socialgrupperna och skall högskolan själv få del av de erfarenheterna, som ju borde vara befruktande för högskolan, måste den sociala snedrekryteringen brytas.

Jag tror inte att det egentligen finns något parti som öppet vågar säga att man är för en ökad social snedrekrytering. Trots detta saknar vi i Vänsterpartiet ett rejält grepp över problematiken att fylla högskoleutbildningsplatserna framöver.

Det fjärde problemet – som jag tror det är lättare att komma till rätta med – är den utvecklingstendens som vi sett på senare tid, att folkhögskoleutbildning och arbetslivserfarenhet inte tillmäts de kvaliteter som de kan ha när det gäller studier vid högskola.

Nu skall tydligen detta ses över. Men det finns anledning, herr talman, att från talarstolen betona att det finns en stark politisk majoritet för att folkhögskoleutbildning skall vara meriterande för högskoleutbildning. Annars vore det att sätta folkhögskoleelever på undantag när det gäller möjligheterna att studera vid högskola. Det vore att så att säga indirekt bidra till en ökad social snedrekrytering. Därför hänger dessa två problem ihop.

En fråga som måste belysas framöver är alla de förändringar som nu har skett inom högskoleväsendet, på gott och ont. Högskolorna har fått ett större eget ansvar över bl.a. antagningen, och mycket mera. Vi har också sett en ökad privatisering på högskolans område. Det har bildats stiftelser av tidigare statliga högskolor. Vi i Vänsterpartiet är inte anhängare av ökad privatisering, av att låta tidigare allmänliga högskolor övergå till stiftelser så att de inte fullt ut omfattas av högskolelagen.

Vi måste trots detta värna den rättssäkerhet som ändå måste råda, alldenstund högskolorna också finansieras via allmänliga medel. Det handlar alltså om studenternas rättssäkerhet. Det handlar om studentinflytandet. Det är viktigt att riksdagen noga följer upp det här framöver för att kunna slå till bromsarna, om vi ser att vi betalar ut medel till en verksamhet som inte överensstämmer med den studentdemokratiska tradition som vi vill slå vakt om.

Det femte problemet ligger kanske mer här i riksdagen, i riksdagens majoritet, än ute på högskolorna. Det handlar om användningen av löntagarfondsmedlen, vilket vi i Vänsterpartiet tar upp i vår meningsyttring. Det har också bäring på demokratiaspekten, som jag inledde med att säga.

Dessa pengar har ju haft olika tänkta användningsområden, vilket man skall ha klart för sig. Från början tänkte man använda dem för att öka den ekonomiska demokratin i samhället. Det var grundidén. Senare antogs idéer som att pengarna skulle kunna främja bl.a. regional utveckling. Ännu litet senare betraktades pengarna som möjliga likvida medel för att bestrida pensionskostnader.

Nu har riksdagsmajoriteten, mot Socialdemokraternas och Vänsterpartiets vilja, beslutat att löntagarfonderna skall utskiftas. Vi i Vänsterpartiet har sagt att det är fel att göra så, och att pengarna borde användas till pensioner.

Men det som värre är, herr talman, är att när dessa pengar utskiftas, utskif-

tas de på ett sådant sätt att det inte längre finns någon egentlig demokratisk insyn i hur de används. De skall ju skiftas ut till de nya stiftelserna. Användningen av medlen inom dessa stiftelser kommer inte ens till prövning vid de reguljära besluten om anslagsperioder för forskningspolitiken. Detta är ett stort demokratiskt underskott när det gäller besluten om löntagarfondspengarna.

Slutligen vill jag ta upp samvetsklausulen i högskoleförordningen. Jag är mycket glad över att vi kan få en majoritet som säger nej till en sådan klausul i högskoleförordningen. Precis som den f.d. ledamoten Margó Ingvardsson påpekade, som är närvarande i kammaren nu, har ju inte riksdagen bett att få denna fråga utredd. Riksdagen har därför full möjlighet och är dessutom skyldig, som jag ser det, att säga vad riksdagen tycker om detta. Detta är ju ett påfund. Minoriteten kan därför i det här fallet inte säga att det pågår en utredning och påstå att riksdagen inte skall lägga sig i det. Det är ju riksdagens skyldighet att säga vad riksdagen tycker om detta. Riksdagen är ju ansvarig för kvaliteten inom högskoleutbildningar, och det gäller inte bara vårdutbildningar. Det gäller all den utbildning som vi här i riksdagen beslutat skall bedrivas på de olika högskolorna.

Om man börjar röra till det med samvetsklausuler hamnar vi till slut i en ohållbar situation, även ur riksdagens perspektiv sett. Låt oss ta lärarutbildningen som exempel. Vi säger ju att det är viktigt att lärarna kan undervisa om det folk mord som skedde under andra världskriget gentemot de olika judiska befolkningarna. Men om vi tänker oss att någon historierevisionist säger att han vägrar att lära sig något om detta därför att det är lögn, eller att han t.o.m. vägrar att undervisa om det, inser vi vart det kan bära hän.

Herr talman! Jag står bakom hela Vänsterpartiets meningsyttring, som är fogad till detta betänkande, men av hänsyn till kammarens arbetsbelastning nöjer jag mig med att yrka bifall till mom. 7 och mom. 19.

Anf. 43 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag skall strax kommentera de inlägg som här har gjorts dels av reservanter, dels av en majoritet i utskottet vad gäller mom. 7. Men först vill jag komma in på behovet av specialpedagoger för hörselhandikappade elever. Det har vi en mycket kraftig gemensam skrivning om, och det gläder mig. Även Inger Lundberg har tagit upp den frågan i sitt anförande.

Många gånger har vi talat om det både i utskottet och i kammaren. Frågan har också varit föremål för utredning i samverkan mellan Stockholms universitet, Lärarhögskolan i Stockholm och Högskolan i Örebro. Dessa instanser är ju specialister och mycket kunniga på detta område. Vi vet dessutom att Lärarhögskolan i Stockholm på försök nästa budgetår skall anordna en grundskolläraryt utbildning för döva och hörselskadade.

Denna skrivning är mycket glädjande, men vi vill ändå betona att vi ser allvarligt på den rådande bristsituationen. Alla insatser för att komma till rätta med problemen får inte avstanna, och jag vet att regeringen följer utvecklingen med stor uppmärksamhet.

Låt mig komma till reservationerna. Regeringspartiernas företrädare har reserverat sig mot att en majoritet i utskottet redan nu tar avstånd från att införa en samvetsklausul i högskoleutbildningen. Precis som redan nämnts

från denna talarstol har den särskilde utredare som tillsattes för att utreda frågan om att införa en klausul i högskoleförordningen varit hos oss i utskottet. Hans utredning beräknas vara klar i maj-juni 1994.

Vi reservanter menar att denna majoritetens iver att redan nu ta ställning mot en samvetsklausul går emot den sed vi har här i riksdagen, nämligen att invänta en pågående utredning. Det hör till reglerna. Björn Samuelson säger att det är riksdagens skyldighet och plikt att under utredningens gång titta närmare på detta. Men vi har haft för vana i riksdagen att innan någon särskild åtgärd vidtas invänta resultat, vilket tillhör god artighet och myndighetsutövning. Så är fallet även nu.

Ni hade väl kunnat vänta en månad åtminstone. Det besök som utredaren gjorde hos oss i utskottet borde ju också ha lugnat oroliga. Vid besöket framkom att man, efter den genomgående undersökning som man redan gjort, efter de enkäter man låtit föranstalta osv., kommit fram till att detta är en åtgärd som troligtvis inte kommer att behöva vidtas. Däremot har man kommit fram till att det är viktigt, vilket påtalats, att studenter har möjlighet att överklaga lokala beslut av rättssäkerhetsskäl. Det är vår huvudpunkt från regeringspartiernas företrädare. Vi tycker att utredningen borde fått ha sin gång. Vi kunde ha gett oss till tåls en månad. Men nu vill det sig inte så. Utskottet har fattat ett annat beslut. Därför ber jag redan nu att få yrka bifall till reservation 5 beträffande mom. 7.

Låt mig gå vidare med studenternas rättssäkerhetsfrågor, som jag tycker är väldigt viktiga. Inger Lundberg säger att hon känner oro över att studenterna kommit i händerna på rektorerna och att rektorerna fått alldeles för mycket makt. Till det vill jag säga att regeringen ser mycket allvarligt på detta och har tillsatt en särskild utredare som skall belysa dessa frågor. En översyn och en beredning pågår inom regeringskansliet och utredaren skall fortlöpande redovisa sitt arbete. Den första rapporten skall komma i september i år.

Om det finns fog för oro – det vill jag säga till reservanterna – kommer utredaren att föreslå erforderliga åtgärder. Tydligt är det också uttalat till högskolornas ledning att de har ett stort ansvar för att de regler som lokalt tillämpas vid de olika högskolorna ger studenterna rättsskydd. Det är i hög grad en kvalitetsfråga, som kan påverka den utvärdering som görs av högskolorna. Man sätter en kvalitetsstämpel på högskolorna när man tillämpar rättsskydd. Studenter söker ju till de högskolor som har gott rykte. Vilken student vill söka till en högskola där det råder anarki och där inte rättsskydd tillämpas? Till reservanterna säger jag därför: Studenternas oro skall vi ta på allvar, men vi skall inte blåsa under den och oroa studenterna i onödan. Det arbetas väldigt mycket och seriöst på olika plan i dessa frågor.

Som allra hastigast vill jag säga något om den parlamentariska arbetsgrupp som jag hörde att Inger Lundberg inte yrkade bifall till, för att vinna tid åt kammaren. Frågan om en parlamentarisk arbetsgrupp för att följa förändringar med det nya resurstilldelningssystemet har varit uppe tidigare.

Utskottet menar att det inom ramen för Resursberedningens arbete skall finnas möjlighet till parlamentarisk insyn. Man har låtit meddela att det kommer att ske på olika sätt, i form av seminarier eller motsvarande. Där-

igenom finns alla möjligheter att tränga in i detta, som är mycket viktigt, för att se vilken verkan denna stora omvälvande reform får ute på högskolorna.

I reservationerna 3 och 4 önskar man en kartläggning av behörighetsregler och urval för antagning till högskolor. Även här har den särskilda utredaren ett ansvar. När nu högskolor och universitet själva får besluta om utformningen av tillträdesregler och antagning av studenter blir det naturligtvis – jag vill inte säga sammelsurium – en hel mängd olika regler som studenterna får ta ställning till, ofta utan någon möjlighet att tränga in i den stora massan.

Jag hörde på nyheterna strax innan jag kom hit att VHS har påpekat detta. Man har detta under uppsikt, och en särskild utredare från högskolan i Växjö, Kjell Gunnarsson, presenterade just i dag ett förslag om en databas redan nästa vår för att underlätta för studenterna vid syoexpeditioner, arbetsförmedlingar och universitetsbibliotek att tränga in i denna stora massa. Naturligtvis är det information det gäller. Studenterna får ju inte ges fel signaler. Det som nyligen inträffade vid ett universitet i södra Sverige – jag behöver inte säga vilket – gör att man tycker synd om studenterna. De luras in i någonting som de inte råder över och hamnar i en återvändsgränd. Detta vill vi inte medverka till. Kontakten mellan gymnasier och högskolor måste bli bättre. Ett databassystem kan starkt underlätta just för denna informationsdel.

Jag vill också behandla de synpunkter om lärarutbildningen som har kommit fram vid inlägg här i talarstolen. Här finns två reservationer, dels reservation 6 från socialdemokraterna, dels reservation 7 från nydemokraterna. De råkar inte sammanfalla, men jag vill ändå försöka att kommentera dem någorlunda parallellt.

Lärarkvaliteten är otroligt viktig. Det håller jag med Stefan Kihlberg om. Att vidga perspektivet och beträda många vägar är också mycket viktigt. Men på något sätt tycker jag att Stefan Kihlberg med sin motion, som nu följs upp av en reservation, slår in öppna dörrar. Redan i dag kan man ju snedda in i grundskollärarutbildningen t.ex. Man kan tillgodoräkna sig redan genomgången utbildning, vilket står i 7 kap. 12 § högskoleförordningen. Dessutom har en student rätt att tillgodoräkna sig utbildning eller motsvarande kunskaper och färdigheter som har förvärvats i yrkesverksamhet. Detta är något som regeringen eller Universitets- och högskoleämbetet beslutar om.

Vi känner väl till den debatt som har varit om lärarutbildningen. Vi vet att socialdemokraterna inte tycker om det som vi kallar för Unckelutbildning. Men det känns viktigt att få säga att det gäller kvalitetsfrågor. Vi har nu en ordning med den nya högskoleförordningen som innebär att kanslersämbetet ansvarar för kvalitetsfrågorna. Som vi har fått reda på har universitetskanslern tagit ett eget initiativ som innebär en utvärdering av kvalitetsfrågorna och hur organisationen av lärarutbildningen sker ute på högskolorna. Utvärderingen ger möjlighet att jämföra olika studieorganisatoriska modeller för bl.a. grundskolor. Sådana här utbildningar finns parallellt vid olika lärosäten.

Björn Samuelson tog upp den sociala snedrekryteringen. Han ställde frågor om antagning osv. Social snedrekrytering är inte en fråga där man bara säger tulipanaros för att få problemet att lösa sig. Björn Samuelson säger

också att det behöver tas ett rejält grepp över den här problematiken. Om det hade varit lätt att lösa, så är det klart att man redan hade gjort det. Den särskilda utredaren har som ett särskilt uppdrag att se över detta, könsfördelningen till olika högre utbildningar, naturvetenskapliga och tekniska utbildningar och frågan om den geografiska belägenheten, vilken Inger Lundberg säger att Centern inte reagerar på. Naturligtvis vet vi som bor i glesbygden att det är förenat med stora svårigheter att ta sig till lärosäten. Det har det alltid varit. Med den erfarenhet som jag har tycker jag ändå att det med åren har blivit lättare, inte minst genom den nya informationsteknologin. Men det gäller som sagt att vi får besked från den särskilda utredaren om att han föreslår åtgärder, för den här situationen hälsar man inte med glädje.

Jag vill ta upp frågan om studieomdöme från folkhögskolorna, en fråga som det är viktigt att få belyst. Flera gånger har riksdagen uttalat att studieomdöme från folkhögskola skall jämföras med betyg. Även denna gång fastslår utskottet mycket bestämt att det skall jämföras med betyg. Sökande från folkhögskolor skall inte diskrimineras eller desavoueras vid antagning till högskola.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan, med undantag för mom. 7 där jag redan har yrkat bifall till reservation 5, samt avslag på övriga reservationer och meningsyttringar.

Anf. 44 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill kommentera Marianne Jönssons anförande på tre punkter.

För det första noterar jag bara när det gäller lärarutbildningen att Centern har svängt kraftigt.

För det andra gäller det den sociala snedrekryteringen. Jag sade i mitt huvudanförande att det vore bra om man kunde ta upp problematiken och behandla den på ett samlat sätt någon gång. Men det utesluter ju inte att man reagerar när utvecklingen går mot en ökad social snedrekrytering, när beslut fattas här i kammaren, i utbildningsutskottet eller andra utskott, som innebär att kvaliteten försämras ute i skolorna. Vi vet ju vilka som i första hand drabbas av nedskärningarna.

För det tredje gäller det samvetsklausul. Så fort begreppet utredning nämns i parlamentariska sammanhang är inte jag den som faller i trans. Efter några år här i riksdagen vet jag att det är mycket som kan gömmas bakom en pågående utredning. Som jag sade har riksdagen inte begärt utredningen om en eventuell samvetsklausul i högskoleförordningen. Då tycker jag att det är på mitt ansvar som folkvald att uttrycka vad jag tycker i frågan. Jag och Vänsterpartiet vill inte ha en samvetsklausul i högskoleförordningen – det är en fråga som vi driver. Då närmar vi ju oss också den centrala frågan för Marianne Jönsson, vilken hon kanske kan svara på här: Vill Marianne Jönsson ha en samvetsklausul i högskoleförordningen, eller har Marianne Jönsson inte bestämt sig därvidlag?

Jag tycker att frågan är av en sådan karaktär att jag som folkvald riksdagsledamot faktiskt kan uttrycka en bestämd åsikt mot bakgrund av all argumentation som har framförts och de villovägar som det har pekats på att en sådan här klausul kan leda in på.

Anf. 45 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Björn Samuelson tar återigen upp frågan om lärarutbildningen och att Centern har svängt osv. Jag har den bestämda åsikten att det skall finnas flera vägar och att det skall finnas möjligheter att välja. Här har vi nu parallellt fått två lärarutbildningar. Studenterna väljer var de anser att de får bästa utbildning och utbyte av sina insatser.

Vi får avvakta vad kanslersämbetet kommer fram till i sin utredning, så att vi kan göra en jämförelse med den parallella organisationen. Tills dess får vi lugna oss. Sedan får vi se om det är så eländigt som Björn Samuelson vill beskriva det.

Sedan gäller det den sociala snedrekryteringen. Jag vill inte vara elak, men Björn Samuelson brukar ju själv vara litet underfundig i sina framställningskonster. Just detta att man tar ett rejält grepp över den här problematiken är litet av en Lars Ekborg-monolog. Det finns inga förslag, Björn Samuelson har funderat på det. Men det är inte så lätt, Björn Samuelson, att komma till rätta med detta. Vi arbetar med det. Kommer vi på några goda idéer så lägger vi fram förslag om dessa. Men nu står vi där vi står, och ingen tycker om det. Alla vill ha förändringar, men vi vet inte riktigt hur det skall gå till. Det finns, som Björn Samuelson sade, en stark politisk majoritet för detta.

Björn Samuelson frågade om jag vill ha en samvetsklausul. Jag ger mig till tåls en månad. När utredaren hade sin föredragning i utskottet framgick det att han troligen inte kommer att lägga fram förslag beträffande en samvetsklausul. Han kommer emellertid att lägga fram andra förslag, t.ex. om att en student skall kunna överklaga lokala beslut. Ett sådant förslag från en utredare, som arbetar seriöst och samvetsgrant och som jag inte tycker att man skall desavouera under utredningens gång, kan väl Björn Samuelson inte ha någonting emot?

Anf. 46 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Tidigare hade Centern en idé om att det var viktigare att man hade en lärarutbildning som låg i fas med läroplanen.

Vi har lagt fram en rad olika förslag som vi anser skulle leda till att man kommer till rätta med den sociala snedrekryteringen och breddar rekryteringen till högskolan. Vi har lagt fram förslag på vuxenutbildningens område. Vi har vidare lagt fram förslag om förstärkning av syoinsatserna, om bättre utrustning i skolan och om olika åtgärder för att ändra attityden till utbildning. Tyvärr har dessa förslag avslagits.

Marianne Jönsson måste väl ändå ha funderat över frågan om samvetsklausulen? Jag är mycket nyfiken på att få ett referat av hur dessa funderingar har gått.

Anf. 47 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att detta är litet lättköpt. Jag väntar på utredningen. Med utredningen följer många bra saker för studenterna och deras rättsskydd. Jag ger mig till tåls med det, och då får även Björn Samuelson ge sig tåls en månad.

Varken den lärarutbildning som Björn Samuelson är tillskyndare för eller den som Inger Lundberg kallar för den Unckelska är i fas med den nya läro-

planen. Vi behöver diskutera väldigt mycket om det som pågår ute på lärarhögskolorna och om vad vi skall göra åt lärarutbildningen. Det är helt klart att det är mycket att göra på det här området. I det här läget tycker jag dock att vi skall låta kanslersämbetet slutföra sin utredning, så att vi kan jämföra det hela parallellt.

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Vissa
högskolefrågor*

Anf. 48 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! När vi diskuterar samvetsklausulen är det, Marianne Jönsson, inte en formell fråga, utan det är en viktig kvinnofråga. Det är också en viktig principiell fråga: Är patienten till för personalen eller är personalen till för patienten? Det är nu, och inte om en månad, som riksdagen kan ge ett klart besked i denna principiellt viktiga fråga.

Marianne Jönsson har rätt i att det är ovanligt att riksdagen under en pågående utredning fattar beslut i sakfrågan. Men detta är en okynnesutredning, Marianne Jönsson. Det är en utredning vars tillkomst i mycket har styrts av grupper som inte är beredda att stå upp för kvinnans rätt att själv avgöra om hon vill ha abort. Det är en eftergift åt de krafter som vill dela upp personalen inom gynekologin i en grupp som arbetar med aborter och en annan grupp som inte gör det. Det vore en djupt olycklig utveckling, och det är därför som utskottet har reagerat så starkt.

Jag är uppriktigt förvånad över att Marianne Jönsson som representant för centerkvinnorna inte här och nu kan deklarera vad hon har för uppfattning i sakfrågan. Marianne Jönsson säger att detta är en fråga om artighet gentemot regeringen. Jag tycker, Marianne Jönsson, att vi kvinnor i riksdagen har större anledning att vara artiga mot de abortsökande kvinnorna än att visa artighet mot regeringen.

Om Marianne Jönsson menade allvar med att det är studenternas rättssäkerhetsfrågor som är viktiga, då skulle Marianne Jönsson ha biträtt det socialdemokratiska förslaget om en generell översyn av rättssäkerhetsfrågorna i samband med de förändringar som gjorts i systemet. Då hade hon varit mer upprörd och mer orolig över det kaos som råder på antagningsområdet. Marianne Jönsson har liksom regeringen lagt sig för abortmotsståndarna och kristdemokraterna. Heder dock åt de folktoppartistiska kvinnor som har vågat motionera i den här frågan och som inte skrapar med fötterna och visar artighet mot en regering som är fel ute.

Anf. 49 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Det är lätt att bli känslomässig när man argumenterar i de här frågorna, Inger Lundberg. Jag tycker att vi skall ta ner diskussionen på en saklig nivå. Som Inger Lundberg säger är det ovanligt att man går emot utredningar. Om det är en okynnesutredning eller inte, lägger jag mig inte i.

Vi skall i dag inte sakbehandla denna fråga, utan det gäller den formella frågan om utredningen skall ha sin gång eller om vi skall avbryta den. Vi i regeringspartierna anser att den skall ha sin gång. Vi väntar en månad och avvaktar utredaren. Han har varit hos oss i utskottet och delgett oss ganska mycket av resultaten av sin gedigna utredning. Han har skrivit till olika vårdhögskolor, träffat rektorer vid skolorna och skickat enkäter till vårdhögsko-

lor. Han har träffat representanter för sekten Ja till livet i Uppsala. Han har även i enkäter till andra länder frågat om de har samvetsklausuler i sin lagstiftning. Han har även skickat enkäter till linjenämnder.

Jag tycker att det vore märkligt om vi inte kunde vänta och se vad han kommer fram till i sin utredning.

Anf. 50 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tillåter mig att vara känslomässig när vi diskuterar en av de frågor som är av grundläggande betydelse för jämställdheten och som betyder allra mest för de kvinnor som har det mest jobbigt, de kvinnor som utgör basen för oss socialdemokratiska kvinnor här i riksdagen.

Detta är ingen sakbehandling, säger Marianne Jönsson. Men Marianne Jönsson har haft alla möjligheter att visa var centerkvinnorna står i sak. Det är viktigt att vi nu gör en markering. Det mobiliseras nu krafter mot de fria aborterna. Finns det då inte anledning att vi kvinnor visar våra känslor och vågar säga vad vi står för i abortfrågan, även om det ibland är obekvämt?

Marianne Jönsson och hennes moderata systrar har haft möjligheten att ställa upp – kanske litet otydligare och kanske litet formellare – genom att markera sin anslutning till det särskilda yttrande som folkpartiets kvinnor avgav till betänkandet. Inte ens det gjorde centerkvinnorna och moderatkvinnorna. Det är allvarligt.

Visst är det en duktig utredare som jobbar med dessa frågor. Säkerligen får han fram en hel del material som kan användas i den utredning om rätts-säkerheten som vi socialdemokrater har efterlyst. Men varför, Marianne Jönsson, vara så artig mot grabbarna i regeringen? Och varför visa denna artighet mot dem som försöker undergräva rätten till fri abort i vårt land?

Anf. 51 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att Inger Lundberg skall bekymra sig över mina centerkvinnor. Jag har god kontakt med dem, och jag informerar dem om vad jag jobbar med här i riksdagen. De anser också att vi skall invänta utredningen.

Jag vill upprepa vad jag sade nyss, nämligen att den sammanfattning som gjordes vid Aspelins besök i utbildningsutskottet gick ut på att han och hans sekreterare inte kommer att föreslå en samvetsklausul. De anser inte att det behövs någon. Däremot kanske studenter bör ha en möjlighet att överklaga lokala beslut av rätts-säkerhetsskäl. Jag tycker inte att det är så mycket att hetsa upp sig över, Inger Lundberg.

Anf. 52 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Marianne Jönsson säger att det hör till reglerna att man skall vänta på utredningen. Principiellt håller jag med om det – när utredningen är tillsatt för att ta reda på nya fakta och för att belysa saker och ting ur nya synvinklar. I sådana fall är det självklart att man skall vänta.

Men så är inte fallet här. Det är inte alls det som är avsikten med utredningen, och det vet Marianne Jönsson. Utredningen är en framtvingad present till ett visst parti. Det handlar inte ett dugg om att söka nya fakta.

Dessutom visas det ganska stor list när det gäller högskoleförordningen.

Om utredningen skulle visa på något som gör att regeringen skulle vilja införa en samvetsklausul i högskoleförordningen kan man göra det utan att fråga riksdagen. Jag tror dock inte för ett ögonblick att så skulle bli fallet. Marianne Jönsson vet lika väl som jag att det finns uppfattningar som gör att en samvetsklausul inte skulle ha en chans.

Vad det egentligen handlar om har jag fått fullständigt klart för mig. Om det har varit en intensiv lobbypåverkan i någon fråga så gäller det just denna fråga, och då från ett enda håll – rötterna finns i Uppsala. Jag tänker då på Livets ord och på abortmotstånd.

Dessutom handlar det här om en värderingsfråga. Jag låter mig inte utredas vad gäller mina värderingar. Det handlar om en grundläggande filosofi – om olika filosofiska skolor, om värdenihilism eller om vad man bekänner sig till. Här kan inget utredningsresultat påverka.

Även om utredningen skulle tycka att en samvetsklausul vore bra, skulle det inte påverka mitt eller Ny demokratis ställningstagande. I det här fallet är det bara fråga om ett sätt att begrava en het potatis.

Det skall bli intressant att studera omröstningen. Jag utgår från att man i regeringskretsen av samvetsskäl tillåter fri omröstning i denna fråga. Jag är inte säker på att jag lyckas med det som Björn Samuelson misslyckades med. Marianne Jönsson ville inte säga vad hon själv egentligen tycker. Men ett sätt att få ett svar är att ställa frågan så här: Skulle Marianne Jönsson vilja bli opererad av en läkare som bekänner sig till Jehovas vittnen och följaktligen vägrar ge blodtransfusioner?

Anf. 53 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vet inte riktigt vad jag skall svara, Stefan Kihlberg. Egentligen går ju detta ut på samma sak som det som jag argumenterade om nyss i replikväxlingen med Inger Lundberg. Möjligen är det ett litet mera filosofiskt resonemang i Stefan Kihlbergs inlägg. Jag värderar Stefan Kihlbergs inställning och tycker att den är värd att respekteras. Men jag kan inte frånga det ställningstagande som jag har gjort. Jag tycker att man aldrig skall hindra någon att fullfölja ett arbete som man har uppdragit åt den personen att utföra. Man skall alltså aldrig avbryta någon i ett pågående arbete. I detta arbete får man ju svart på vitt att det rivs för att få luft och ljus. Det är kanske inte tillräckligt, som August Strindberg vid något tillfälle sagt.

Det är viktigt att bringa klarhet i olika frågor och att få detta åskådliggjort i en utredning. Jag har bara några anteckningar om den från utredarens besök i utskottet. Jag står kvar vid mitt ställningstagande. Vi kan alltså ge oss till tåls en månad. Jag har inga värderingar här. Detta är inte ett sakärende där vi har ett underlag att ta ställning till.

Anf. 54 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill bara kort konstatera att det som sagts här för mig framstår som ett svepskäl. Jag har respekt för att man inom regeringskretsen, i fyrpartigänget, visar varandra lojalitet. Men säg då att det är skälet! Det respekterar jag. Jag skulle tycka att det var ett uppriktigt svar, för det är ju det reella skälet.

Jag kan inte se den i ögonen som undrar hur jag ser på den här frågan.

För mig handlar det nämligen också om en djupt filosofisk fråga och om en värdefråga som också gäller jämställdhet och kvinnors självklara rätt. Om någon frågar vad jag tycker i den här frågan kan jag inte säga: Det vet jag inte, för jag måste veta vad utredningen kommer fram till. Då är jag inte trovärdig i mina egna ögon och förmodligen inte i andras heller.

Anf. 55 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Det som gör det så svårt att argumentera med både Stefan Kihlberg och Inger Lundberg är just att det inte är fråga om en sakargumentation. Vi tar ställning i en procedurfråga. Jag har sällan läst en så känslöfri reservation som reservation 5 avseende mom. 7. Där sägs det:

"Mot bakgrund av den pågående utredningen i frågan bör riksdagen nu inte vidta någon särskild åtgärd."

Reservation 5 är helt salvelsefri.

Anf. 56 TUVE SKÅNBERG (kds):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 16 s. 11 behandlas fem motioner där man motsätter sig den utredning om en eventuell samvetsklausul i högskoleutbildningen som regeringen tillsatte den 22 april 1993.

I början av september fick hovrättslagman Erland Aspelin i Malmö regeringens uppdrag att utreda frågan hur studenternas rätt att av religiösa, etiska eller andra skäl vägra delta i vissa utbildningsmoment kan tillgodoses i högskoleförordningen. En sådan möjlighet att vägra delta i vissa utbildningsmoment av samvetsskäl och ändå få ut sin examen är ingen nyhet.

Åren 1977–1991 gav högskoleförordningen studenterna en mycket vid rätt att till Universitets- och högskoleämbetet, UHÄ, och senare till Högskolans överklagandenämnd, överklaga lokala beslut. Det vi debatterar just nu är alltså ingenting annat än vad som var för handen 1977–1991. Såvitt jag vet rasade världen inte samman under de åren heller.

Överklagandena har sedan 1977 inte varit vare sig särskilt många eller särskilt svåra att hantera. Jag har uppgifter om att det rör sig om ett tjugotal under de senaste fem åren. Men i och med avskaffandet av UHÄ har situationen blivit väsentligt annorlunda. Den nya högskolelagen och högskoleförordningen innebär en väsentlig begränsning av rätten att överklaga lokala beslut. Utredningen tillsattes mot denna bakgrund för att klargöra om studenternas rätt var tillräckligt tillgodosedd.

Utredningen, som arbetat under vintern, beräknas vara färdig om en månad. Nu vill en majoritet bestående av socialdemokrater, nydemokrater och vänsterpartister föregå vad utredningen kan komma fram till genom att ge regeringen till känna att en samvetsklausul i högskoleutbildningen inte bör komma i fråga.

Herr talman! Om ett förslag om en samvetsklausul hade förelegat och om vi hade talat om lämpliga avvägningar och begränsningar, i vissa konkreta fall, av en samvetsklausul, skulle jag inte ha haft något att erinra. Det synes mig självklart att en samvetsklausul inte skulle kunna åberopas under vilka förhållanden som helst. Utskottsmajoriteten bestående av socialdemokrater, nydemokrater och vänsterpartister skriver också i betänkandet:

"Utskottet har under hand erfärut att problemen förefaller vara av ringa

omfattning. Det finns enligt utskottets mening förutsättningar att i det enskilda fallet nå tillfredsställande lösningar på konflikten mellan utbildningens krav och den etiska övertygelsen.”

Jag delar majoritetens uppfattning, dvs. att det finns en konflikt, att det är få studenter det rör sig om och att konflikten hittills har lösts, så långt detta har kommit till allmän kännedom. Det är svårt att uttala sig om hur stort mörkertalet är för studenter som ser sig tvungna att göra våld mot sitt samvete.

Det upprörande är heller inte majoritetens diskussion om under vilka förhållanden en samvetsklausul kunde eller inte kunde åberopas. Det upprörande är att *varje* åberopande av samvetet kategoriskt och principiellt avvisas. Utskottsmajoriteten skriver:

”Den fråga som motionärerna väcker är enligt utskottets mening av mycket stor principiell vikt. --- får det i princip inte finnas utrymme för en student att vägra genomgå ett obligatoriskt kursmoment. --- Enligt utskottets bestämda mening bör en samvetsklausul i högskoleutbildningen i enlighet med vad som anförs i direktiven till den nämnda utredningen inte komma i fråga.”

Låt mig än en gång klargöra att det vi nu diskuterar inte är olika modifieringar av en faktiskt föreslagen samvetsklausul – det finns ingen sådan – utan själva principfrågan: Får en ung människa/en student under *några som helst* förhållanden åberopa sitt samvete? Där säger socialdemokrater, nydemokrater och vänsterpartister kategoriskt nej: ”Det får i princip inte finnas utrymme för en student att vägra ---.”

Denna hållning är oförenlig med FN:s deklarationer från 1948 om de mänskliga rättigheterna, där det i artikel 18 heter: ”Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion” – envar skall äga rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet Samma formulering finns i Helsingforsöverenskommelsen från 1975, princip 7. Båda dessa konventioner har Sverige ratificerat. Sverige har ju en gammal tradition av att hålla samvetsfriheten högt. Redan i 1809 års regeringsform, 16 §, sades: ”Konungen bör ingens samvete tvinga eller tvinga låta.”

Vackra ord i internationella konventioner går att negligera. Sedan tre veckor går det däremot inte när det gäller just samvetsfrihet, som nu skyddas av svensk lag. Samvetsfriheten finns nämligen positivt uttryckt i svensk lag genom att riksdagen – vi – den 14 april i år inkorporerade Europakonventionen från 1950 i vår lagstiftning.

I Europakonventionen, som träder i kraft som svensk lag den 1 januari 1995, står i artiklarna 9, 13 och 19: ”Envar skall äga rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet --- Envar, vars i denna konvention angivna fri- och rättigheter kränkts, skall äga effektiv möjlighet att tala härå inför inhemsk myndighet och detta även i det fall att kränkningen förövats av ämbetsman i tjänsteutövning --- För att trygga uppfyllandet av de förpliktelser, som de höga fördragsslutande parterna åtagit sig genom denna konvention, skola upprättas: 1) en europeisk kommission för de mänskliga rättigheterna, här nedan benämnd kommissionen; 2) en europeisk domstol för de mänskliga rättigheterna, här nedan kallad domstolen.”

Majoritetens tillkännagivande till regeringen om att avvisa en samvets-

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

Vissa
högskolefrågor

klausul kan alltså inte oimintetgöra en lag som beslutats av riksdagen och som träder i kraft den 1 januari, och skall tillämpas av svensk domstol, och som ger möjlighet att driva frågan vidare till Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna.

Vid den föredragning på kanske 10 minuter som utredaren Erland Aspelin gav för utbildningsutskottet framhölls att en samvetsklausul inom högre utbildning inte fanns i andra länder. Det har föranlett mig att kontrollera hans korta omnämnande. Såvitt jag kan förstå har det sin förklaring i att i andra länder finns en motsvarande samvetsklausul för vårdpersonal och att den därför inte behövs i den medicinska utbildningen. Min källa är brittiska underhusets socialutskotts rapport Conscience Clause 1989/90:10 där Sverige anges som det enda land som saknar en sådan lagfäst samvetsfrihet i vården, medan länder som t.ex. Österrike, Belgien, Danmark, Frankrike, Tyskland, Italien, Nederländerna, Norge och Spanien har detta.

Flera andra yrkesgrupper har tillerkänts samvetsfrihet. Militärer har både rätt och skyldighet att vägra lyda order om dessa strider mot Genève-deklarationens krigslagar. Jag tänker på tortyr eller övergrepp mot civila. Militärernas samvetsfrihet var en följd av att tyska höga officerare vid Nürnbergrättegångarna efter kriget avvisade alla anklagelser om krigsförbrytelser med att de bara lytt order och inte hade haft rätt att neka.

Journalister har i sina pressetiska regler tillförsäkrats samvetsfrihet och i deras kollektivavtal 3 § mom. 3 fastställs att "Medarbetare får icke åläggas att skriva mot sin övertygelse".

Jag sade inledningsvis att om vi hade haft en samvetsklausul förelagd riksdagen att diskutera skulle vi ha vägt och prövat under vilka förhållanden som en sådan kunde åberopas eller ej. Vi kunde ha samtalat om det lämpliga i att t.ex. kunna vägra göra aborter och under vilka förhållanden, ge blodtransfusion eller att vägra att göra det, och under vilka förhållanden. Någon sådan samvetsklausul att ta ställning till finns nu inte och det går därför inte att göra några som helst avvägningar eller modifieringar.

I dag finns två sätt att rösta på: dels med de fyra regeringspartiernas reservation som kort anger att vi skall invänta den utredning som inom kort blir färdig, dels med s, nyd och v som kategoriskt avvisar varje hänvisning till samvetet för en student. Om denna sida vinner omröstningen har Sveriges riksdag uttalat, i strid mot den lag man själv för ett par veckor sedan stiftat, att "Det får i princip inte finnas utrymme för en student att vägra genomgå ett obligatoriskt kursmoment".

Detta kategoriska samvetsförbud kommer inte bara att gälla de samvetsbetänkligheter som studenter har haft i historisk tid, eller har i dag, utan – och det är det värsta – varje samvetsbetänklighet en student kan komma att få, under omständigheter vi i dag inte känner till och inte kan känna till, eftersom högskolorna till mycket stor del är fria att själva forma sin undervisning.

Låt mig beskriva några scenarion: polisaspiranten som inte vill medverka till avvisning av det sjuka flyktningbarnet, läkarstuderanden eller labassistenter som inte vill utföra plågsamma djurförsök, psykologstuderanden som inte vill delta i sensiträning, medicinare som är tveksamma till genmanipulation, sena aborter eller olika typer av transplantationer. För dessa människor

finns det inget skydd. Alla får de samma svar genom Sveriges riksdags beslut, oavsett vad de kunde ha haft att anföra: "Det får i princip inte finnas utrymme för en student att vägra genomgå ett obligatoriskt kursmoment." De blir tvungna att gå till svensk domstol och hänvisa till Europakonventionen och om nödvändigt få sin rätt vid Europadomstolen.

Att socialdemokrater och vänsterpartister slår vakt om det totalitära samhället och avvisar varje hänvisning till samvetet förvånar mig mindre än att Ny demokrati gör det. Var det verkligen för att skapa ett samhälle som av princip, kategoriskt och i varje fall avvisar en ung människas hänvisning till sitt samvete som ni gav er in i politiken?

Herr talman! Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets betänkande 16 utom beträffande samvetsklausulen där jag yrkar bifall till reservation 5.

Anf. 57 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det må förlåtas mig om jag hade litet svårt att hänga med i Tuve Skånbergs jordenruntresa. De där Skånbergska jordenruntresorna är inte så ovanliga. Ibland är det små barn som föds på olika lasarett runtom i landet och som väger si och så många gram, ibland är det internationella händelser som Skånberg furnerar riksdagen med. Ur den här mängden av information fick jag i alla fall klart för mig, tror jag, att Tuve Skånberg åtminstone i någon mån jämför medverkan vid aborter med krigsförbrytelser.

Det är viktigt att riksdagen markerar att riksdagens omsorg om patienten måste hamna i förgrunden i valet mellan patientens rätt och personalens rätt. Om det hade varit så väl att omsorgen om studenternas rättssäkerhet hade varit huvudfrågan för Tuve Skånberg, då hade han på allvar tagit upp rättssäkerhetsfrågorna. Från socialdemokratiskt håll och också från Vänstern väcktes många allvarliga frågor när det gällde rättssäkerheten i högskolan.

Om Tuve Skånberg menar allvar med frågan om rättssäkerhet har han chansen att i dag rösta på socialdemokraternas reservation 1 som behandlar rättssäkerhetsfrågorna och där vi ställer krav på en generell skärpning av dem.

Anf. 58 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Inger Lundberg blev mig svaret skyldig på frågan om situationen 1977–1991 var alarmerande. Hela denna period – då det fanns möjlighet att överklaga beslut – gällde den nuvarande abortlagen. Oss veterligen har den inte utnyttjats i många fall. Jag kan inte peka på något fall då en barnmorska eller gynekolog har vägrat att utföra moment som har med aborter att göra.

Jag vill fråga om det var något i min framställning på 11 minuter som var irrelevant?

Anf. 59 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag ber Tuve Skånberg om ursäkt, men det kanske ändå var något.

Det är precis som jag sade, vi kritiserade regeringen och regeringspartierna för att de inte tittade närmare på överklagandemöjligheter och rättssäkerhetsfrågor i anslutning till den stora förändring av de centrala verken

som skedde på högskoleområdet. Vi såg litet av oro och bekymmer från Tuve Skånbergs sida. Det är bra om Tuve Skånberg är beredd att stödja den socialdemokratiska reservationen som syftar till ökad rättssäkerhet för studenterna.

Anf. 60 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är att ta i när man hävdar, efter det att vi från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Ny demokrati har sagt att vi inte vill ha en samvetsklausul i högskoleförordningen, att vi vänsterpartister och socialdemokrater är representanter för det totalitära samhället.

Tuve Skånbergs anförande reser en rad frågor. Under vilka förhållanden menar Tuve Skånberg att en samvetsklausul skall kunna åberopas? Tuve Skånberg måste ha tänkt på och penetrerat frågan. Har patienten rätt att veta att den behandling han får är adekvat och att inte den behandlandes samvete sätter stopp? Föreligger den oavvisliga rätten för patienten i Tuve Skånbergs verklighet? Delar inte Tuve Skånberg uppfattningen att det står faktiskt envar fritt att utifrån sitt samvete avstå från en utbildning vars innehåll kan begå våld på dennes samvete?

Herr talman! Nej, säg som det är, Tuve Skånberg! Tuve Skånberg vill åt aborterna, samtidigt som han utgör ett inte oviktigt underlag för en regering som genomför en nedskärningspolitik som är riktad mot landstingen och vården.

Anf. 61 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Jag sade i mitt tal att jag inte kan tänka mig att åberopa en samvetsklausul under vilka omständigheter som helst. Jag vill inte ha en kategorisk samvetsklausul där man alltid kan få sin vilja igenom. Det har inte heller någon förespråkat.

Men det majoriteten nu har kommit fram till är vad som på modernt språk kallas för "overkill". Det är en överdrift som slår ut varje hänvisning till samvetet. Hade det gällt en inskränkning som bara gäller blodtransfusioner, aborter eller något annat inom vården, hade vi kunnat diskutera de frågorna. Men ni i majoriteten har kategoriskt avvisat varje hänvisning under några som helst förhållanden till samvetet.

Vidare var det frågan om aborter. Här har det gjorts troligt av varje representant för den aktuella majoriteten att det skulle vara abortfrågan som har fört frågan om samvetsklausul upp på dagordningen. Upp till bevis! Jag ställer då frågorna: Varför tror majoriteten att det skulle bli fler som skulle vägra genomgå abortmoment i undervisningen? Vari ligger det problematiska i att göra aborter?

Anf. 62 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det vore fortfarande intressant att få veta vilka funderingar Tuve Skånberg har haft om under vilka omständigheter som en samvetsklausul kan åberopas. Jag fick inte höra något referat från Marianne Jönsson. Men Tuve Skånberg kanske kan ge en redogörelse.

Jag tycker inte att exemplet i Tuve Skånbergs huvudanförande om polisaspiranten som inte vill vara med om en utvisning av ett sjukt barn är bra. Det

handlar om civilkurage. I det fallet hjälper det inte om det står alldeles så mycket om samvetsklausuler i högskoleförordningen. Det var ett dåligt exempel.

Jag återkommer till frågan om aborter. Det är väl inget underligt eller knepigt. Jag ser på TV, läser tidningar och hör på radio. Jag ser att det bedrivs en kampanj mot abortlagstiftningen i Sverige i dag. Då är det naturligt att när Tuve Skånberg är så het på gröten i fråga om en samvetsklausul att jag gör denna koppling ända till dess att Tuve Skånberg säger att samvetsklausulen inte har någonting med aborter att göra.

Anf. 63 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Björn Samuelson säger att i ett tänkt läge i framtiden borde en polisaspirant ha rätt att vägra att utföra en order. Det Björn Samuelson och majoriteten kommer att rösta för är att den polisaspiranten under varje omständighet kommer att få veta att denne aldrig kommer att kunna hänvisa till sitt samvete. Han hänvisas till Europakonventionen, svensk domstol och Europadomstolen.

Under vilka omständigheter? Jag kan inte precisera det. Jag vill däremot inte kategoriskt avvisa varje hänvisning till ett samvete. Jag menar att samvetet skall hållas högt. Det som den ene kan, kan inte den andra göra. Jag vill inte sätta mig till doms över det Jehovas vittne som inte kan göra en blodtransfusion, fast jag å det bestämdaste ogillar den personens ställningstagande och aldrig skulle vilja bli opererad av honom. Jag vill likväl kunna diskutera frågan. Jag hade gärna sett vad utredningen hade kommit fram till. Nu kommer majoritetens ställningstagande att styra utredningen. Nu får vi inte veta vad utredningen hade kommit fram till utan ert ställningstagande. Det är tråkigt.

Anf. 64 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Tuve Skånberg säger att varje åberopande av samvetsskäl förhindras av skrivningen i majoritetstexten. Det är inte sant. Tuve Skånberg får gärna åberopa sitt samvete. Alla människor får gärna åberopa sitt samvete. Men då måste man ta konsekvenserna av det. Självfallet måste jag ta konsekvenserna om mitt samvete förbjuder mig att göra vissa saker. Då får jag avstå från att göra de sakerna. Jag har all respekt i världen för det.

Detta är lätt. Jag måste inte bli barnmorska. Ingen tvingar mig till det. Jag kan bli sjuksköterska. Jag kan utbilda mig till och jobba som sjuksköterska utan att komma i närheten av min samvetsnöd.

Men jag får inte låta andra människor lida för att jag har samvetsnöd. Det strider mot min kristna etik. Det Tuve Skånberg säger gör att jag uppfattar honom som en samvetsanarkist. Tänk om alla människor skulle göra så. Det skulle bli fullständig anarki! Alltid kan man åberopa sitt samvete. Det blir ingen ordning och reda på något. Det samhället vill jag inte leva i.

Tuve Skånbergs samvete dömer andra. Mitt samvete är inriktat på att tjäna mina medmänniskor. Det är därför det står i Ny demokratis logo: Personlig frihet, hänsyn till varandra. Detta är rakt i linje med vår grundläggande ideologi.

Tuve Skånberg vill fullständigt omyndigförklara utredningsmannen. Det

är nästan oförskämt att säga till en hovrättslagman att det faktum att riksdagen tar ställning innebär att han inte vågar utreda frågan sakligt. Om jag vore Aspelin skulle jag känna mig kränkt och tycka att det var oförskämt.

Vi vet att detta bara är ett första steg. Det finns ett scenario framåt för samvetsanarkisterna. Därför vill jag vända på frågan: När anser Tuve Skånberg att man inte får åberopa samvetsskäl? Min sista fråga är: Anser Tuve Skånberg att det är okej att med hänvisning till sitt samvete mobba kvinnliga präster?

Anf. 65 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Nej, jag anser inte att det är okej att åberopa sitt samvete för att kunna göra någon annan människa illa. Jag menar att det principiellt inte går att använda en samvetsfrihet för att skada den som är svagare eller står i beroendeställning. Jag menar verkligen att en samvetsfrihet inte skall kunna gälla under vilka omständigheter som helst.

Men vad vi har för handen är valet mellan att vänta på en utredning och att kategoriskt avvisa varje hänvisning till samvetet.

Jag vill passa tungan nu och inte använda för starka ord och övertolka vad Stefan Kihlberg säger om ett samhälle med ordning och reda. Det ligger nämligen nära till hands. Björn Samuelson blev mig svaret skyldig om varför han trodde att aborterna . . .

Anf. 66 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller inte Björn Samuelson.

Anf. 67 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Stefan Kihlberg har möjlighet att svara mig på frågan varför han väntar att det kommer att bli tveksamheter just när det gäller att utföra aborter. Vem säger det och varför?

Anf. 68 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Herr talman! Det är ju i praktiken det som det handlar om. Det är där som argumentationen ständigt dyker upp. Det är samma exempel som kommer igen. Det handlar om barnmorskeutbildningen och om gynekologer – om och om igen.

I utbildningen för barnmorskor och gynekologer ingår moment som har med abortrådgivning och liknande att göra. Om man tycker att detta är så motbjudande att man inte ens kan lära sig det, har jag all respekt i världen för detta. Men då kräver vanlig intellektuell hederlighet att man också tar konsekvenserna av sitt samvetsdilemma och avstår av hänsyn till sina medmänniskor.

Anf. 69 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Nu föreslår Stefan Kihlberg och majoriteten att man skall ta konsekvenserna, vilket i praktiken innebär yrkesförbud. I och med formuleringen i majoritetstexten gäller detta i varje fall där samvetet åberopas. Det är fortfarande inte klarlagt varför det skulle bli fler som vägrade att utföra eller lära sig att utföra aborter. Ingen har ännu redogjort för varför åren

1977–1991 skulle vara så väsentligt annorlunda än en tänkt framtid. Mig veterligen är det inte någon som under dessa år har hänvisat till sitt samvete för att inte lära sig att utföra aborter.

Har Stefan Kihlberg någonting att säga om t.ex. plågsamma djurförsök? Finns det något tillfälle då någon får hänvisa till sitt samvete? Björn Samuelson hade den goda smaken att hänvisa till ett sådant fall. Kan Stefan Kihlberg i sitt samhälle av ordning och reda hitta något fall där han tillåter en student att ha ett fritt samvete?

Anf. 70 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Isa Halvarsson och jag har under allmänna motionstiden motionerat *mot* införandet av en samvetsklausul i vårdutbildningarna. Vår motion har tillstyrkts av en majoritet, och därmed gör riksdagen ett tydligt uttalande om sin uppfattning i frågan. Vid tidigare riksdagsbehandlingsar har riksdagen inte varit lika klar i sina formuleringar. Därför är dagens formuleringar bra. De kommer att skapa klarhet hos utbildningsansvariga.

Enligt min mening behövs det inte mer utredande. Vi har tillräckligt med fakta och insikter för att här och nu kunna ta ställning.

Införandet av en samvetsklausul är en del av det abortmotstånd som Ja till livet och Livets ord driver, inte minst med hjälp av Tuve Skånberg, kds, som kan ses i spetsen för de årliga demonstrationstågen i april tillsammans med Livets ords Ulf Ekman. Det är ju därför som denna fråga kommer upp. Den har aktualiserats genom abortmotståndet från Livets ord och Ja till livet.

Ja till livet är en missvisande benämning. Det man står för innebär också ett nej till livet. Det innebär nej till livet för de ca 500 kvinnor i världen, främst i utvecklingsländerna, som dör varje dag. De dör till följd av illegala aborter. Det innebär ett nej till livet för många av deras minderåriga barn. Om ett litet barn i ett u-land förlorar sin mamma löper det stor risk att själv avlida senare.

Abortmotståndarna talar sällan om kvinnan och hennes liv och framtida möjligheter att föda önskade barn vid en tidpunkt då hon själv kan ta ansvar för barnet. Den etiska frågan är: Är det rätt att sätta oönskade barn till världen? Är det rätt att utsätta kvinnor för livsfara genom illegala aborter?

Om Ja till livet och Tuve Skånberg verkligen menade ja till livet borde man i stället för att vilja införa en samvetsklausul i vårdutbildningarna gå i bräsch för en effektiv familjeplanering med utbyggda ungdomsmottagningar, med gratis preventivmedel, med tillgång till olika typer av preventivmedel så att var och en får tillgång till det som passar en bäst och med bevarande av den abortlag som gäller i Sverige i dag.

Om Ja till livet vore en humanitär organisation skulle man inte gå ut med skrämsel om det s.k. abortpillret. Man skriver i förra årets upprop till protestlista att abortpillret svälter ihjäl en liten människa vars hjärta har börjat att slå och hjärna har börjat att fungera. I själva verket handlar det om ett medel som används upp t.o.m. 63:e dagen i graviditeten för att framkalla ett missfall som liknar de spontana missfallen. Efter information om olika abortmetoder och deras för- och nackdelar får kvinnan själv välja den metod som hon känner passar henne bäst. Väljer hon abortpillret, ges det på sjukhuset där hon får kvarstanna 6–8 timmar under vilka aborten som regel äger

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

Vissa
högskolefrågor

rum. Om aborten inte inträffar då och om kvinnan vill gå hem efter den tiden får hon noggranna instruktioner om vad hon skall göra beträffande blödningsm.m.

Och, Tuve Skånberg, det är inte så som upproret låter påskina, att gynekologerna använder abortpillret för att slippa undan att utföra kirurgiska ingrepp. Att detta preparat finns beror på att infektionsrisken är mindre än vid kirurgiska ingrepp. Vad läkarna gör är att sätta kvinnan, den vårdsökande, och hennes självbestämmande i centrum, allt i enlighet med de lagar som finns inom hälso- och sjukvården.

Om Ja till livet vore en humanitär organisation skulle man hävda kvinnans självbestämmanderätt, vilket innebär att inga kvinnor skulle behöva att föda barn under tvång, vilket ökar förutsättningarna för att de barn som föds är önskade och blir väl omhändertagna. Dessa lagar har tillkommit för att garantera var och en som söker hälso- och sjukvården för ett hälsoproblem den vård och behandling som tillståndet kräver. Hon eller han skall vara garanterad rätten att bli bemött och behandlad av personal som är utbildad och kompetent att sköta uppgiften. Hon har rätt att mötas med förståelse för – och inte avståndstagande från – de beslut som hon har kommit fram till.

När abortlagen infördes var vi noga med att abortrådgivningen skulle vara ett stöd till den kvinna som övervägde abort, inte ett råd att fullfölja graviditeten. Syftet var att hjälpa kvinnan att komma fram till ett beslut som hon själv blev nöjd med. Patienten/kvinnan skall då vara förvissad om att personalen handlar i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och att den följer de lagar som riksdagen har stiftat. I det här sammanhanget gäller det främst hälso- och sjukvårdslagen, tillsynslagen, abortlagen och läkemedelslagen.

Legitimation för olika utbildningar inom hälso- och sjukvården anger att vederbörande är kompetent att utföra det som ligger inom yrkets ansvarsområde. Det innebär att barnmorskor skall bl.a. kunna sköta förlossningar, ansvara för preventivmedelsrådgivning, prova ut preventivmedel och delta i abortingrepp. Jag har respekt för att det finns de som av etiska eller religiösa skäl inte kan ställa upp på en del av detta, men då bör de i sin tur ha respekt för den lagstiftning som vi har i syfte att tillgodose de vårdsökandes behov och rättigheter och söka sig till andra verksamheter.

Tuve Skånberg åberopar en rad olika FN-konventioner. Men han glömmer att det finns konventioner och deklarationer som gäller just hälso- och sjukvårdens område där patienten ställs i centrum. När det är två intressen som står mot varandra måste man välja den svagare partens intressen, i det här fallet patientens/kvinnans. Vi får inte göra avkall på att hälso- och sjukvården är till för de vårdsökande – det har jag och flera med mig sagt flera gånger. Det är patienten som kommer i första hand. Hon måste känna sig 200-procentigt säker på att bli hjälpt på det sätt som lagarna säger och enligt vetenskap och beprövad erfarenhet.

Beslut om abort är en svår fråga för var och en som befinner sig i den situationen. När kvinnan har fattat ett sådant beslut måste vi respektera det och stödja henne. Det måste de studerande och den utbildade personalen respektera.

Därför är jag liksom Isa Halvarsson och många andra emot införandet av en samvetsklausul i vårdutbildningarna.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan i mom. 7 och bifall till motionerna Ub601, Ub652, Ub683 och Ub726 med anledning av Ub667.

I detta anförande instämde Bengt Silfverstrand (s), Björn Samuelson (v), Inger Lundberg (s), Eva Johansson (s), Elisabeth Persson (v), Krister Örn-fjäder (s), Christer Lindblom (fp), Stefan Kihlberg (nyd) och Ewa Hedkvist Petersen (s).

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

Vissa
högskolefrågor

Anf. 71 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Samma sak gäller för mitt svar till Barbro Westerholm som till de andra: Om vi diskuterade en samvetsklausul som faktiskt låg för handen skulle vi kunna tala om under vilka förhållanden man skulle kunna åbe-ropa sitt samvete inom exempelvis sjukvården, som ju ligger Barbro Westerholm varmt om hjärtat. Det gör vi inte. Vi har att välja mellan att vänta på en utredning som vi har skäl att anta inte kommer att föreslå någon långtgående samvetsklausul – det lät inte så – och att rösta med majoriteten som säger att en student som – i vilket yrke det vara månde – hänvisar till sitt samvete inte kan göra det.

Barbro Westerholm är särskilt sakkunnig. Därför vill jag fråga henne: Bedömer Barbro Westerholm att antalet studenter som vägrar att lära sig utföra aborter skulle öka jämfört med åren 1977–1991 om de hade haft möjlighet att göra det, och i så fall varför?

I en debattartikel i Svenska Dagbladet den 5 maj 1993 på sidan Brännpunkt skriver Barbro Westerholm angående en samvetsklausul i högskoleförordningen: Det innebär att personer med annan uppfattning i t.ex. abortfrågan än vad abortlagen säger bör söka sig till utbildningar med uppgifter där de inte konfronteras med denna konflikt. Det bör betonas att det inte endast är inom kvinnosjukvården utan också inom t.ex. primärvården detta blir aktuellt.

Skall jag tolka artikeln som att Barbro Westerholm tänker sig ett yrkesförbud för kolleger som inte har samma uppfattning i abortfrågan?

Anf. 72 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag besvarar den sista frågan först. Mödrahälsovården ingår i primärvården och är en viktig del när det gäller preventivmedelsrådgivning, spiralsättning osv. Det är en självklarhet att personalen där skall ställa upp på att arbeta enligt lagarna samt enligt vetenskap och beprövad erfarenhet.

När det gäller dem som vägrar att utföra aborter vill jag säga att ingen vet ju vad som kommer att hända i framtiden. Ja till livet och Livets ord, som Tuve Skånberg går i spetsen för, arbetar ju på olika sätt för att förändra den abortlag vi har i dag. Med den rörelsen och dess sätt att arbeta förutser jag att samma sak kan inträffa här som i USA, där personalen är tudelad; en del ställer upp andra ställer inte upp på att hjälpa kvinnorna i denna situation. Då är det bättre att ligga före och ta samvetsklausulen nu, innan några kvinnor fått möta problemet. Det tycker jag är en oerhört viktig fråga.

Anf. 73 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman. Jag är nöjd och glad över utskottets bifall till min och Barbro Westerholms motion när det gäller införandet av en s.k. samvetsklausul i högskoleutbildningen. Det har ju pratats mycket om detta i dag.

Jag anser att individerna själva kan och skall fatta beslut som rör deras egen tillvaro. Det är emellertid också viktigt att komma ihåg att när individens frihet krockar med andras rätt behövs det regler och lagar. Även om det vid första påseendet kan tyckas vara sympatiskt att låta studerande av samvetsskäl välja bort vissa utbildningsmoment, anser jag bestämt att det är fel väg att gå.

I Sverige skall vi ha en hälso- och sjukvård på lika villkor oavsett vem man är och vilka behov man har. Hälso- och sjukvårdspersonalen skall vinnlägga sig om att ge patienten sakkunnig och omsorgsfull vård. Så långt möjligt skall vården utformas och genomföras i samråd med patienten. Det är viktigt att patienten visas omtanke och respekt.

Abortlagen vilar på principen att kvinnan, inom vissa gränser, själv skall bestämma om hennes graviditet skall avbrytas. Legitimationen för olika utbildningar inom hälso- och sjukvården anger att en person är kompetent att utföra det som ligger inom yrkets ansvarsområde. Det innebär att barnmorskor bl.a. skall kunna sköta förlossningar, ansvara för preventivmedelsrådgivning och pröva ut preventivmedel samt delta i abortingrepp.

I Sverige har vi hittills förutsatt att personal som av etiska eller religiösa skäl inte vill delta i en viss verksamhet skall slippa delta i den. Men man får inte vägra att medverka om ingreppen är nödvändiga för att undvika fara för moderns liv och hälsa. Det innebär ju att man för att kunna uppfylla det kravet måste lära sig de medicinska åtgärder det är fråga om. Dem måste man lära sig under studietiden.

Jag hävdar alltså bestämt att det är fel att låta den studerande själv välja bort olika utbildningsmoment för att han av samvetsskäl inte ställer upp på dem. Hälso- och sjukvårdens uppgift är i första hand att hjälpa de vård sökande. Som många har uttryckt här i dag måste både studerande och personal naturligtvis respektera detta. Det innebär att personer med annan uppfattning i t.ex. abortfrågan, än vad abortlagen säger, bör söka sig till utbildningar och uppgifter där de inte konfronteras med den utbildningen och sådana uppgifter.

Enligt mitt förmenande behövs det inte någon utredning för att komma fram till den självklara slutsatsen.

De vård sökande måste få känna att deras beslut att exempelvis genomgå abort respekteras av vårdpersonalen. Abort är alltid en förlust. Det är ett trauma för den abortsökande kvinnan, som befinner sig i nöd. Hon måste mötas med respekt och omsorg.

Diskussionen om samvetsklausul handlar ju inte bara om abortfrågan. Det handlar även om andra frågor inom hälso- och sjukvården såsom att lära sig ge blodtransfusioner, att delta vid hjärttransplantationer t.ex. Det gäller även utanför vården, såsom samarbete med kvinnliga präster t.ex.

Jag har själv en bekant vars mor höll på att mista livet därför att nattsköterskan av religiösa skäl vägrade ge blod. Att som vård sökande hamna i en dylik situation är fullständigt horribelt. Det är viktigt att vi respekterar indi-

viders frihet, men när intressen krockar måste vi välja sida, och då väljer jag patienten.

Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag i mom. 7.

Anf. 74 TUVE SKÅNBERG (kds):

Herr talman! Jag respekterar engagemanget för patienten och delar det och tycker att det är fullt naturligt. Jag har inte hört att någon, allra minst jag själv, har yrkat på en villkorslös samvetsfrihet. Problemet är att vi inte har en samvetsklausul oss förelagd eller ens en utredning. Det vi diskuterar nu är majoritetens förslag om ett villkorslöst förbud mot samvetsfrihet i varje fall.

När man lyckats stoppa någon läkar- eller barnmorskestuderande från att hänvisa till sitt samvete i samband med aborterna, kan man också i ett framtida scenario, som jag nämnde i mitt huvudanförande, stoppa polisaspiranter som inte vill medverka till avvisning av sjuka flyktningbarn, läkarstuderande eller för den delen laboratorieassistenter som inte vill utföra plågsamma djurförsök, psykologstuderande som kan råka ut för tvivelaktiga moment i sin utbildning, likaså medicinare som är tveksamma till genmanipulation, olika typer av transplantation eller sena aborter. Hur vill föregående talare kommentera det?

Anf. 75 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Tuve Skånberg, jag kan aldrig tänka mig att det ingår som ett moment i utbildningen till polis att man skall utvisa just precis sjuka barn. Utbildningen inom sjukvården gäller hur man tar emot människor i nöd, människor som kommer till en och vill ha hjälp.

Tuve Skånberg går runt så fint och varligt. Det handlar inte alls om abort. Nej, han tänker på andra situationer som eventuellt kan uppstå. Men vi som ute i landet har fört debatter med kds-politiker har hört dem säga helt klart att vad det nu handlar om är ett led i att minska antalet aborter. Man säger att läkare och annan vårdpersonal som deltar i aborter – människor som gör det som kvinnor har laglig rätt till – är samvetlösa och att man hellre vill ha läkare och annan vårdpersonal som har samveten.

Man säger t.o.m. att vi som är motståndare till en samvetsklausul också är samvetlösa. Det var väl det som Tuve Skånberg insinuerade.

Anf. 76 TUVE SKÅNBERG (kds):

Herr talman! Naturligtvis respekterar jag Isa Halvarssons samvete. Det skulle aldrig vara fråga om annat. Jag respekterar också att en kvinna kan komma i den oerhört svåra situationen att abort är det minst onda av två onda ting.

Det vi faktiskt diskuterar är inte bara den snäva sektorn aborter, utan det vi diskuterar är att i varje fall förbjuda studenter att hänvisa till sitt samvete.

Jag vill gärna veta vad Isa Halvarsson svarar på den fråga som jag ställde till föregående meddebattörer: Varför skulle antalet studenter som inte vill lära sig utföra abort öka i framtiden, jämfört med åren 1977–1991, när det enligt tillgängliga uppgifter var närmast försumbart, eller de kanske över huvud taget inte fanns?

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

Vissa
högskolefrågor

Anf. 77 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Vi har inte haft en samvetsklausul förut. Vi har haft en möjlighet att överklaga beslut.

Med det arbete som nu t.ex. Ja till livet, Livets ord och Tuve Skånberg bedriver kan vi se framför oss en situation som den i länder med samvetsklausul när det gäller t.ex. utförande av aborter, nämligen att man uppmanar just människor som är motståndare till aborter att söka sig till läkar- och annan vårdutbildning och där åberopa samvetsklausulen. Jag har i det fallet ganska livlig fantasi.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 10 §.)

10 § Vissa skolfrågor

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1993/94:UbU17 Vissa skolfrågor.

Anf. 78 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Jag måste säga att det har varit en mycket intressant och spännstig debatt, som jag har lyssnat väldigt noggrant på. Efter den skall vi nu gå över till ett betänkande som handlar om skolfrågor – läroplansfrågor, betyg och gymnasieskolan.

Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 1, 7 och 8.

Vi har i vårt land haft en läroplansdebatt som varit väldigt intensiv under ett par år. Det har varit en intressant debatt det också, som har rört väldigt viktiga och grundläggande frågor för det svenska samhället, bl.a. hur vi skall skapa en skola som hjälper våra barn och ungdomar att medverka i utvecklingen av ett demokratiskt samhälle, en skola som främjar gemenskap, förståelse för och inlevelse i andra människors situation.

Vi fick ett läroplansbeslut i december, och vi från Socialdemokraterna påverkade det beslutet avsevärt i flera avseenden. När det gäller miljöfrågor, internationalisering, demokratifrågor och skolans värdegrund medverkade vi med våra motioner och med våra inlägg till att få starkare och klarare skrivningar i den läroplan som vi nu har fått från regeringen.

Vi socialdemokrater står alltså bakom läroplanen, och vi skall nu följa arbetet med att förverkliga den och komma med förslag till förändringar, om det blir nödvändigt framöver.

Nu finns det ett beslut i samband med läroplansbeslutet som vi inte accepterar, och det gäller ett nytt betygssystem. Vi anser att betygsbeslutet är en tillbakagång mot mer betyg och prioritering av mätbara kunskaper i skolan. Det innebär att betyg kan och skall sättas alldeles för tidigt i skolan, t.o.m. på små barn.

Vi accepterar inte att ungdomar kan lämna skolan med betyget "otillräckliga kunskaper" och då kan utestängas från nationella program i gymnasie-

skolan. Vi accepterar inte heller ett beslut med för många betygssteg, vilket vi anser att det blev. Sex betygssteg i grundskolan är för mycket.

Direkt efter betygsbeslutet i december kom det också många starka reaktioner från elever, föräldrar och lärare mot det nya systemet. Kritiken utgick från bl.a. det som jag nämnde tidigare, att betyg inte bör sättas på små barn, vilket majoriteten nu öppnar möjligheten för.

Kritiken utgick vidare från att betyg styr arbetssättet i skolan. Det instämmer vi också i.

Kritiken utgår också ifrån att betygen ökar splittringen mellan elever. De föräldrar som tror sig ha ett duktigt barn vill ha ett kvitto på det, medan de som misstänker att deras barn inte är så duktigt inte kommer att vilja ha någonting betyg. Bara det att föräldrar vill ha ett betyg kan alltså öka splittringen mellan eleverna i skolan. Det tycker vi inte är bra.

Kritiken utgår också ifrån att det ges möjlighet att skapa betygsskolor och icke-betygsskolor, vilket vore mycket mycket olyckligt. Vi socialdemokrater har därför sagt att vi skall riva upp beslutet om betyg i grundskolan, om vi får en möjlighet efter valet. Det är också praktiskt möjligt att göra det, eftersom betygssystemet skall träda i kraft först nästa sommar.

Skälet till att vi skall riva upp beslutet är att det betygssystem som har beslutats hämmar utvecklingen i skolan mot ett elevaktivt arbetssätt och inte främjar samarbete och helhetssyn.

Vi socialdemokrater vill ha ett betygssystem där betyg skall ges tidigast i åttan. Det skall vara en fyragradig skala som inte har betygssteget "otillräckliga kunskaper" utan i stället ett kryss för elever som inte når upp till "godkänd". Det skulle innebära att man har rätt till undervisning för att komma upp till godkänd nivå.

Vi vill ha mycket samarbete mellan skola och hem. Därför är vi väldigt glada över att vi ändå kunde enas om en sak i samband med beslutet i december. Det var att skolorna skall jobba med utvecklingssamtal. Utvecklingssamtalen innebär ju en fördjupning av kvartssamtalen. Lärarförbundet och Hem och skola har nu gjort en broschyr där man vill stimulera till engagemang kring utvecklingssamtal och föräldrasamtal. Vi tycker att det är ett mycket mycket bra initiativ.

Vi är glada över att utskottet blev enigt om att försöka främja utvecklingssamtalen. Men vi tycker att det är motsägelsefullt att å ena sidan säga att man skall kunna ge betyg tidigt i skolan och å andra sidan betona utvecklingssamtalen, som ju kräver en väldigt stor öppenhet.

I beslutet om utvecklingssamtalen skrev utskottet att ett utvecklingsarbete i skolan bör initieras av regeringen för att förnya kontaktformerna. Eftersom ingen från regeringen är här skulle jag vilja fråga utskottsmajoriteten vilka initiativ regeringen har tagit beträffande utvecklingssamtalen i enlighet med det riksdagsbeslut vi fick i december.

Herr talman! I övrigt vidhåller vi i betänkandet vår linje när det gäller fristående skolor. Vi anser att ett krav för att fristående skolor skall få statliga och kommunala bidrag skall vara att de uppfyller lika höga krav på kvalitet, allsidighet, öppenhet och tolerans som de kommunala.

Självfallet får inte rätten för föräldrar och barn att välja skola bli en rätt för skolan att välja sina elever och därmed utesluta någon elev.

Vi anser också att kommunernas roll vid godkännande av fristående skolor skall stärkas och att Skolverket bör väga in deras synpunkter vid sina beslut.

Vi vill också ha en minimigräns för elevantalet i fristående skolor. Vi anser att Skolverket skall få i uppdrag att presentera ett förslag om en nedre gräns för antalet elever i privata skolor som får kommunala bidrag och hur sådana regler skall anpassas för nystartade skolor.

Speciellt representanter för Moderaterna åker runt i landet och påstår att socialdemokraterna kommer att förbjuda fristående skolor efter valet. Det är inte sant; det vill jag ha sagt från denna talarstol. Däremot har vi sagt att vi kommer att förändra lagen om bidrag till fristående skolor, därför att vi tycker att lagen är väldigt generös. Den ger väldigt stora resurser till de fristående skolorna jämfört med de kommunala. Systemet blir orättvist.

Vi vet också att det inom regeringspartierna pågår diskussioner om de villkor som gäller för fristående skolor. Det är ingen hemlighet att kommunrepresentanter från de borgerliga partierna tycker att systemet är mycket generöst. De tycker att det är kostnadsdrivande. I en del partier pågår det diskussion om elevavgifter skall få finnas i fristående skolor. Det har funnits utredningsförslag om att sänka procenttalet.

Jag skulle vilja fråga regeringsmajoritetens företrädare följande: Vilka förändringar av villkoren för de fristående skolorna skulle en borgerlig majoritet, om vi olyckligtvis skulle få en sådan, vidta efter valet? Skulle ni förändra villkoren för de fristående skolorna, och i så fall på vilket sätt?

Till sist, herr talman, vill jag säga att vi också reserverar oss beträffande utvecklingsarbetet i gymnasieskolan. Vi anser att ett fortsatt utvecklingsarbete skall ske längs olika vägar, där kursutformningen är *en* modell och inte den enda.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till de nämnda reservationerna.

Anf. 79 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande 17 har rubriken Vissa skolfrågor. Ville man vara litet respektlös skulle man också kunna kalla det Gamla skivbekanta. Det är inte några nya frågor som kommer upp. Jag skall för att i någon mån förkorta kammarens nattsikt fatta mig ganska kort. De tio minuter som jag anmält mig för kommer jag definitivt inte att använda.

Jag vill något kommentera de reservationer vi har avgett och som jag yrkar bifall till, dvs. reservationerna 5, 6, 9 och 10.

Reservation 5 föranleds av att vi tycker att lärlingssystemen inte fungerar. Vi vill att man från riksdagens sida tar initiativ till att få dem att fungera. Vi vet att det finns olika möjligheter, men alla har en sak gemensamt: de fungerar inte. Vi har upprepade gånger försökt hänvisa till ett system som fungerar, nämligen det som finns i Tyskland. Där har man mycket goda erfarenheter av ett väl fungerande lärlingssystem.

Av något skäl vill skolan inte släppa greppet i Sverige. Det verkar som om man liksom inte litar på att näringslivet, hantverksorganisationer och liknande kan hjälpa till. Samtidigt vet vi att det finns väldigt många ungdomar som ingenting hellre vill än att gå som lärling. De är genuint trötta på att gå

i skolan med alla de problem det medför. Därför tycker vi att det är så viktigt att hitta former som fungerar i stället för att bara hänvisa till att möjligheterna finns. De används inte.

I reservation 6 skriver vi att vi vill att man aktivt uppmuntrar s.k. industriskolor eller industrigymnasier. Vi tycker att det är särskilt viktigt om man betänker att gymnasieskolans industriprogram nästan är tomt. Det finns alarmerande få elever och sökande. SKF i Göteborg och ABB i Västerås har inbyggda industrigymnasium. Där står undomarna i kö för att komma in. Den utbildningen är längre och mer krävande. Det måste rimligtvis indikera vad eleverna vill. Därför tycker vi att det är viktigt att man uppmuntrar den formen. Utbildningen är definitivt inte sämre än skolans – tvärtom. På företagen har man den senaste teknologin och aktuell kompetens bland sina lärare.

Samma grundsyn gör att vi tycker att samhället skall ta initiativ till och uppmuntra småbarnsskolor. Under decennier har barnomsorgen dominerats av daghem. I andra länder finns det andra varianter – t.ex. école maternelle i Frankrike. Utan att lyfta fram den som ett föredöme tror jag att Sverige skulle vinna på att ha fler småbarnsskolor. Det finns några stycken, men där kan man verifiera att det finns problem. Jag vet att det formellt sett inte finns något mer än traditionerna – de är tunga – och ett antal byråkratiska snårskogar som hindrar. Vi tycker att det är viktigt att uppmuntra den typen av pedagogisk mångfald för att skapa större valfrihet.

Den sista punkt jag tänkte kommentera, herr talman, gäller något så provocerande som elitskolor. Vi har pratat om elitskolor från Ny demokratis sida hela tiden. Vi tycker att det är viktigt. Vi har lärt oss att många tycker att det är provocerande. Vi förstår inte det. Det är självklart att man pratar om elitidrott. Den sker inte på bekostnad av breddidrott. Vi ser på skolan på samma sätt. Vi måste våga satsa på våra elitelever och ge dem den stimulans de behöver.

Jag vill understryka att det inte handlar om att de skulle vara bättre eller mer värda. Det är ju självklart att vi hävdar grundläggande mänskliga rättigheter och allas lika värde. Men allas olikhet är ju lika självklar. Man måste våga bejaka att alla människor har starka sidor som det verkligen finns anledning att understödja.

Det står mycket riktigt i författningarna att det skall ges extra resurser till elever med särskilda behov. Om man läser det kan man konstatera att det även gäller särskilda behov av stimulans. I praktiken gäller det elever som i andra sammanhang kallas för svaga elever eller elever med särskilda svårigheter. Vi menar att understimulerade elever som inte får tillräcklig stimulans är ett minst lika stort problem.

Problemet är egentligen inte formella, befattningsmässiga hinder, men det finns en tradition och en jantelag i vårt land som gör att man på många ställen inte törs genomföra en förändring. Låt mig peka på ett symptomatiskt exempel.

När utbildningsminister Per Unckel på IVA presenterade Agenda 2000 fick han från en universitetsrepresentant frågan varför det inte finns några elitskolor i Sverige. Per Unckel svarade att också han var förvånad över detta och över att t.ex. inte något universitet hade startat en sådan. Man

visste inte att detta är möjligt, men det är det. Traditionen är uppenbarligen så stark att man inte törs göra det.

Det finns mot denna bakgrund anledning för riksdagen att ta initiativ till att bejaka även behovet av extra stimulans och att låta de elever som har särskilda förutsättningar komma särskilt långt. Utan en samhällselit har vi inte råd att ta hand om människor som har det svårt. Skall vi klara en internationell konkurrens och uppehålla vår position krävs det att vi verkligen bejakar också de absolut bästa medborgarna. I kraft av det har vi också råd att ta hand om människor som inte är lika framgångsrika.

Anf. 80 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Vi står naturligtvis bakom hela den meningsyttring som jag har fogat vid detta betänkande, men jag nöjer mig med att yrka bifall till mom. 2, 18 och 40.

Det är, som Stefan Kihlberg sade, många frågor som återkommer i det här betänkandet. Det är känt att vi från Vänsterpartiets sida gärna skulle vilja genomföra försök i Sverige med betygsfria skolor. De möjligheter som en sådan skola skulle kunna ge och under vilka villkor den skulle arbeta har ännu inte utretts.

Vi har vid detta tillfälle inte upprepat vårt förslag, utan vi kommer att stödja den socialdemokratiska reservationen. Även om man där inte föreslår en betygsfri skola vill man ändå minska betygens styrande betydelse.

I betänkandet återkommer man till en fråga som har debatterats ganska mycket i samband med läroplansbesluten, nämligen formuleringarna om skolans värdegrund, det som kallas kristen etik och västerländsk humanism. Dessa begrepps betydelse har tonats ned kraftigt i den läroplan som nu gäller, och det är ett steg i rätt riktning. Vi tycker att den läroplan som ligger till grund för skolplikten skall hållas ren från formuleringar och värderingar som t.ex. kan leda till farhågor om begynnande religiös intolerans. Jag tror att detta är mycket viktigt i den situation och verklighet som vi i dag befinner oss i.

I anslutning till vår strävan att tona ned betyghetsen måste jag nämna ett ämne där jag tycker att det är helt sanslöst att man över huvud taget utdelar betyg, nämligen vad gäller den så viktiga idrotten i skolan. Vi tycker att detta ämne borde få större omfattning och i mångt och mycket skulle kunna förbättras. Men vi tror inte att det kan förbättras så länge det styrs av betygen. Vi kan av de olika folkhälsorapporter som presenteras se att detta ämne är viktigt.

Vi tycker vidare, herr talman, att det för svenska som andraspråk i gymnasieskolan borde finnas en kursplan. Vi kan inte förstå att detta ämne skulle undantas från kravet på en kursplan, eftersom det, i varje fall som vi ser det, är fråga om ett språk bland andra språk. Vi vet hur viktigt det är att ungdomen utvecklar språken i skolan i dag. Vår uppfattning överensstämmer här med den som framförs i reservation 3.

I den föregående debatten fick jag viss kritik från en meddebattör på majoritetssidan för att vi från Vänsterpartiets sida bara skulle röra oss med svepande gester och ha en yvig vokabulär när det gäller problemet social sned-

rekrytering till högre utbildning. Men den debattören hade inte läst våra förslag i det betänkande som nu behandlas.

Vi menar att det är viktigt att man bygger ut och förstärker t.ex. studie- och yrkesorienteringen i gymnasieskolan. Vi har tagit fasta på den utredning om den sociala snedrekryteringen som lades fram i fjol höst. Där pekar man på att om en skola differentieras alltför mycket ökar den sociala snedrekryteringen till den högre utbildningen. Det är bl.a. därför, herr talman, som vi ställer oss mycket skeptiska och kritiska till en kursplaneutformad gymnasieskola. Vi tror att klassen har en mycket viktig social funktion, inte minst i dag.

Vi skulle däremot vilja gå vidare när det gäller skolornas möjligheter att själva utforma sin egen verksamhet. Vi kan t.o.m. tänka oss att gå så långt som till självstyrande skolor. Jag medger att det i en sådan styrning finns ett demokratiskt problem, eftersom det också måste finnas ett politiskt ansvar för skolverksamheten i och med att skolplikt och elevrättigheter är reglerade i lag.

Slutligen, herr talman, vill jag kort beröra ett annat av våra yrkanden, om den s.k. meritvärderingsförordningen för lärare. Som vi ser det skall det finnas centralt fastställda regler för behörighet och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster, bl.a. för att svara mot de krav som vi tycker att utbildade lärare kan ställa på arbetsgivarna och även denna församling när det gäller de meritvägar som de skall följa för sina tjänster. Detta infördes i samband med att lärartjänsterna fick en annan huvudman än den statliga. Det betraktades från lärarfackets sida som en inte oviktig trygghetsåtgärd från riksdagens sida.

Den nu sittande regeringen har för snart ett och ett halvt år sedan utan vidare avskaffat meritvärderingsförordningen med hänvisning till att EES-avtalet eller ett medlemskap i EU förhindrar denna typ av regleringar på den svenska arbetsmarknaden.

Som bekant är Vänsterpartiet motståndare till EU-medlemskap. Jag kan förresten, herr talman, inte låta bli att erinra om att regeringen kraftigt kritiserade kommunaliseringen av lärartjänsterna. Vad gäller EES-avtalet tycker vi att man i domstol får pröva huruvida vårt land på grund av detta avtal inte kan ha sådana här regleringar på den egna arbetsmarknaden. Det kan inte vara riksdagens sak att i förväg bedöma detta utifrån en given avtalstext.

Många lärare ute i landet ställer sig undrande när jag berättar om regeringens agerande. Det vore intressant om majoritetsföreträdaren kunde förklara vad i EES-avtalet som gör att vi inte kan ha kvar denna trygghetsgaranti för de svenska lärarna.

Anf. 81 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I föreliggande utskottsbetänkande behandlas ett antal motioner från den allmänna motionstiden i år. Till alldeles övervägande delen rör det sig, som redan sagts, om gamla bekanta. Riksdagen har alltså tidigare tagit ställning till dessa yrkanden och tämligen genomgående avslagit dem.

I betydande omfattning gäller det motionsyrkanden med anknytning till de båda läroplaner som riksdagen fattade beslut om den 14 respektive 15 december 1993. Man kan ifrågasätta det meningsfulla i att bara cirka en må-

nad efter dessa riksdagsbeslut återkomma med de yrkanden som då avslogs. I princip exakt samma utskottsledamöter som då yrkade avslag och samma riksdagsledamöter som då avslog handlägger ju frågorna även den här gången. Det är väl ändå inte särskilt svårt att inse att behandlingen och utgången blir densamma. Men det är ju valår, så det gäller att vara på bättet.

32 motioner med betydligt fler yrkanden har lett fram till ett betänkande till vilket fogats tio reservationer. Det betyder att utskottet till stora delar har varit enhälligt i sin behandling av motionsyrkandena. Många av dessa har givetvis tagit upp frågor av nog så stor betydelse. Det är därför tillfredsställande att vi står enade bakom utskottets ställningstaganden i dessa hänseenden.

Det gäller t.ex. den tidigare så omdiskuterade frågan om skolans värdegrund. Där står vi nu gemensamt bakom regeringens formulering som finns återgiven i utskottsbetänkandet.

Det gäller också frågan om basfärdigheter och stöd åt elever med särskilda behov. Där fastslår utskottet att alla elever skall erhålla den utbildning de har rätt till och att de därvid skall åtnjuta det stöd de behöver för att kunna uppnå uppställda mål.

Det gäller vidare frågorna om ANT-undervisning, främlingsfientlighet och rasism, mobbning, god skolmiljö samt jämställdhet. I dessa frågor gör utskottet mycket kraftfulla och klara markeringar.

Herr talman! Det är alltså bra att utskottet står enhälligt bakom ställningstaganden och yttranden i de mycket viktiga ärenden som jag nyss hänvisade till. I andra frågor har vi inte kunnat enas. Jag avser nu att något beröra några av de reservationer som fogats till betänkandet.

I reservation 1 och 2 tar Socialdemokraterna upp frågorna om ett nytt betygssystem för grundskolan respektive det nationella provsystemet. De vidhåller sitt ställningstagande från i höstas, nämligen att betyg enbart skall sättas fr.o.m. vårterminen i årskurs 8 och att enbart tre betygsbeteckningar skall finnas samt ett kryss för den elev som inte uppnått kravnivån godkänt. De hävdar att det nationella provsystemet inte får utgöra underlag för betygssättning.

Riksdagen har alltså så sent som i december förra året tagit ställning i båda dessa frågor. Majoriteten fann det vara värdefullt med såväl sex betygssteg som en obligatorisk skriftlig information till elever och målsmän fr.o.m. vårterminen i årskurs 5 och då i direkt anslutning till de nationellt utformade ämnesproven. Utskottsmajoriteten har inte funnit någon anledning att frånga sina tidigare beslut, bl.a. på grund av att dessa har rönt ett mycket positivt mottagande i vida kretsar.

I reservation 3 tar reservanterna upp frågan om svenska som andraspråk i gymnasieskolan. Det råder inga delade meningar om vikten av att invandrareleverna får god undervisning i svenska språket. Betydelsen härav markeras mycket tydligt i utskottets skrivning. I den understryks att målet för invandrarnas undervisning i svenska skall sättas lika högt som för svenska elever. Kommunernas ansvar i sammanhanget betonas noggrant. Av betänkandet framgår också att Skolverket har fått i uppdrag av regeringen att utarbeta kommentarer och referensmaterial om undervisning i svenska som an-

draspråk. Utskottsmajoriteten har alltså inte heller i denna fråga haft någon anledning att frånga sitt tidigare ställningstagande.

Samma sak gäller beträffande frågan om lärlingssystem. Socialdemokraterna pläderar i reservation 4 för en återgång till den tidigare gällande lärlingsutbildningen för vilken skolan hade hela ansvaret.

Nydemokraterna begär i reservation 5 en utredning om en ny lärlingsutbildning. Utskottsmajoriteten hänvisar till att beslut om lärlingsutbildning inom ramen för gymnasieskolans individuella program fattades av riksdagen så sent som våren 1992. Härigenom har skapats goda möjligheter för en flexibel utformning av lärlingsutbildningen. Vi finner alltså ingen anledning att nu föreslå någon förändring av detta system.

I reservation 7 tar Socialdemokraterna upp frågan om utvecklingsarbetet i gymnasieskolan. Det råder inga delade meningar om vikten av detta arbete. Det finns således inte heller någon anledning att göra något tillkännagivande i sammanhanget.

I reservation 8 vädrar Socialdemokraterna åter sitt missnöje med friskolorna; för vilken gång i ordningen går inte längre att hålla reda på. Det är föga meningsfullt att åter argumentera i ärendet – positionerna är klara. Mot utskottsmajoritetens positiva syn på friskolorna står Socialdemokraternas negativa. Därmed torde nog vara sagt om det.

På den direkta fråga som jag fick om vilka ändringar i systemet med friskolor som en eventuellt kommande borgerlig regering kommer att vidta kan jag bara svara att så länge systemet fungerar på ett bra sätt, vilket vi tycker att det gör, finns det ingen anledning att vidta några ändringar. Om det skulle uppstå missförhållanden skall man självfallet ingripa och lägga detta till rätta. Skolverket har en mycket viktig uppgift i det här sammanhanget.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i utskottsbeaktandet i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 82 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Jag skall kommentera några saker som Hans Nyhage tog upp. Jag skall försöka att prata högt så att det hörs.

När det gäller privatskolorna och de fristående skolorna säger Hans Nyhage att det är föga meningsfullt att diskutera villkoren. Vi tycker att det är meningsfullt att göra det eftersom vi vet att regelverket kring privatskolorna inte fungerar på ett sådant sätt att alla skolor i Sverige kan känna att de har lika villkor för sin verksamhet.

Hans Nyhage säger att de fungerar på ett bra sätt. Det är säkert så att många friskolor fungerar bra. Men regelverket innebär att privatskolorna blir överkompenserade i förhållande till kommunala skolor på grund av att man inte tilldelar bidrag och resurser efter behov, vilket gäller för kommunala skolor. Det finns missförhållande med regelverket kring de privata skolorna. Det säger även borgerliga kommunpolitiker ute i landet. Det är konstigt att Hans Nyhage inte har hört de reaktioner som kommer från borgerliga kommunpolitiker. De säger att det här systemet är kostnadsdrivande.

Som jag sade i mitt anförande vet vi också att det i flera borgerliga partier diskuteras huruvida det skall vara elevavgifter, huruvida man skall ha en minimigräns för antalet elever och om 85 % är den riktiga procentsatsen för

statsbidraget eller lagen. Jag vill återigen fråga om inte Hans Nyhage har hört den kritik mot regelverket kring privatskolorna som finns ute i landet, t.o.m. bland borgerliga kommunpolitiker.

När det sedan gäller frågan om svenska som andraspråk vill vi socialdemokrater ha en kursplan. Det vill vi ha av omsorg om våra invandrarelever. Vi vet att en kursplan innebär att det är lättare att få behöriga lärare. Det börjar för att undervisningen får en hög kvalitet. Det är av omsorg om våra invandrarelever som vi vill ha en särskild kursplan. De har en mycket viktig funktion att fylla i det svenska samhället.

Sedan är det en fråga till som jag vill ta upp. I det här betänkandet skriver vi i utskottet att det står eleven fritt att inom elevens fria val välja en fördjupning i ämnet religion som står i överensstämmelse med dennes egen trosinriktning.

Vi socialdemokrater har i ett särskilt yttrande betonat att det inte är skolans uppgift att ge konfessionell undervisning. Dessutom skriver vi att vi vill understryka att den undervisning det här kommer att handla om, dvs. inom det fria valet, skall omfattas av samma grundläggande syn.

Jag vill fråga om Hans Nyhage instämmer i det särskilda yttrandet från Socialdemokraterna.

Anf. 83 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! När jag använde uttrycket att det är föga meningsfullt att diskutera avsåg jag med det, att dessa frågor har diskuterats i denna kammar, och för övrigt även annorstädes, i mycket stor omfattning. Positionerna är fullkomligt klara.

Samma argument används gång på gång från bägge sidor för att redovisa respektive uppfattning. Det var detta jag avsåg. I den bemärkelsen är det inte särskilt meningsfullt att återigen ta upp en lång debatt. Men självfallet är det viktigt att tala om vad man tycker i olika frågor. Jag menade inte någonting annat.

Beträffande denna överkompensation, som det talas om när det gäller friskolorna, är det ändå ett faktum att ca 2 % av våra grundskoleelever går i friskolor. Friskolorna erhåller ca 1 % av de totala resurserna i sammanhanget. Det betyder alltså att 99 % av resurserna finns kvar i den övriga delen av grundskoleväsendet.

Jag kan för mitt liv inte förstå att just denna enda procent i det totala sammanhanget kan äventyra allt vad grundskoleundervisning och utbildning heter. Det måste vara ett fullkomligt galet synsätt att hävda att så skulle vara fallet. Jag skall villigt erkänna att jag inte har fått några omfattande propäer från kommunerna om att de kommunala grundskolorna äventyras på grund av att det finns en friskola i kommunen.

De som arbetar och verkar i friskolorna, och de elever och målsmän som vill att systemet skall fungera och finnas kvar, känner naturligtvis stor oro inför Socialdemokraternas eventuella återkomst till regeringsmakten.

Hur skall man kunna tolka dessa eviga angrepp på friskolorna som görs från socialdemokratiskt håll på annat sätt än att det kommer att ske kraftfulla förändringar och kraftfulla försämringar för denna typ av verksamhet? Nog finns det anledning för dessa människor att vara oroliga.

När det gäller svenska 2 kan jag inte se att det i sakfrågan råder någon skillnad oss emellan beträffande vikten av denna undervisning. Invandrar-eleverna skall få en fullgod undervisning i svenska. Det som skiljer oss är om det krävs en särskild kursplan eller inte.

Detta kan icke vara avgörande. Det avgörande är på vilket sätt undervisningen läggs upp. Som jag redan tidigare har sagt har Skolverket fått vissa anvisningar i sammanhanget om att utforma referensmaterial m.m. Jag kan inte tycka att detta borde vara någon stor stridsfråga för oss.

Anf. 84 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att detta sammanträde kommer att fortsätta efter kl 19.00.

Anf. 85 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Hans Nyhage säger angående privatskolorna att positionerna är klara. De är klara här i Sveriges riksdag. Men vi vet att många borgerliga kommunpolitiker ute i landet har sina dubier om det regelverk som finns för privatskolorna.

Jag hörde bl.a. en borgerlig, centerpartistisk, skolstyrelseordförande från en kommun i Västerbotten säga att detta är en 08-reform. Det fungerar inte när man startar friskolor i små kommuner. Det blir sådana problem i fördelningen av resurserna att hon kallade detta för en 08-reform.

När det gäller överkompensation har privatskolorna inte samma skyldighet gentemot eleverna som kommunala skolor har att ordna skolskjutsar, elevhälsovård och elevvård. Vi ser i kommunerna olika exempel på att det sker en överkompensation.

Den socialdemokratiska linjen är att alla skolor skall bedömas resursmässigt efter de behov som eleverna har, inte efter ägandeform eller styrform. Det innebär att skolorna skall få resurser om eleverna har behov av resurser. Det spelar då inte någon roll om det är en privat eller en kommunal skola. Det är vår linje. Det handlar alltså inte om att av några illvilliga skäl söka försämrå för vissa skolor, vilket Moderaterna nu försöker göra gällande ut över landet.

Jag fick inte något svar om vilka initiativ regeringen tar för att se till att riksdagsbeslutet om utvecklingssamtalen snart blir satt i sjön. Jag utgår ifrån att regeringen kommer att ta frågan om utvecklingssamtal i skolan på allvar och sätta igång utvecklingsverksamheten. Jag vill än en gång harangera Lärarförbundet och Hem och skola för att de har agerat så snabbt i frågan.

Anf. 86 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Beträffande den s.k. överkompensationen vill jag återigen hänvisa till de procentsiffror som finns i sammanhanget. Det går inte med bästa vilja i världen att hävda att 1 % av de totala resurserna kan äventyra hela grundskoleväsendet. Det finns inte någon möjlighet att det kan vara på det sättet.

Vad sedan gäller utvecklingssamtalen står vi helt eniga. Jag kan i stående ögonblick inte säga vilka åtgärder man har vidtagit på departementet i denna fråga. Men så mycket är alldeles klart, att eftersom riksdagen har fattat be-

slut om utvecklingssamtal, är det alldeles uppenbart att här skall vidtas åtgärder för att se till att detta blir förverkligat på ett riktigt sätt.

Jag tycker att det är mycket bra med dessa utvecklingssamtal. Det är utmärkt att vi kunde ena oss på den punkten. Jag tycker dessutom att det hade varit väldigt bra om Socialdemokraterna hade varit med på att komplettera dessa utvecklingssamtal med det som ligger i skriftlig information till föräldrarna, och även en något tidigare betygssättning.

Jag vill med kraft tillbakavisa de farhågor inför den skriftliga informationen som framförts från socialdemokratiskt håll. Jag kan inte förstå vilka faror som kan ligga i att lärare och målsman ända upp till årskurs fem gemensamt kommer överens om att man skall utforma en skriftlig information mot bakgrund av vad man har kunnat tala med varandra om muntligt.

Det hade varit bra om vi också hade fått samstämmighet på den punkten, dvs. att komplettera utvecklingssamtalen med en skriftlig information.

Anf. 87 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det är nog bra med utvecklingssamtal och annat. Men nu på senare tid har rapporterna om hur barnen egentligen har det i skolorna dugat tätt. Jag har själv valt att studera några skolor.

Det visar sig att man skär ner på framför allt de mjuka områdena. Det handlar om stödundervisning, extralärare och andra stödresurser såsom psykologer, SYO-konsulenter och kuratorer. I den situationen kan man som Hasse och Tage undra hur barnen egentligen har det.

Betyg, prov och annat styr verksamheten hårt i tiden, eftersom de är resultatinkriade. Jag tror att vi måste ta oss en funderare på detta, Hans Nyhage. På vilket sätt påverkar det den situation vi har ute i skolorna? Det har kommit rapporter om nedskärningar, allergirapporter och annat.

Ni vill gärna att det skall ske ett utvecklingsarbete som leder till olika arbetssätt. Hinner de att provas och utvärderas om det samtidigt skall sättas en massa betyg och genomföras nationella prov och annat? Blir inte detta problematiskt när det gäller sådana viktiga saker som ämnesutveckling, pedagogik och metodik inom t.ex. de naturorienterande ämnena?

Jag tror att vi binder ris till egen rygg med en intensiv betygssättning och intensiv proverbsamhet när det gäller möjligheten för professionalism och möjligheten att utveckla och pröva t.ex. alternativa och undersökande arbetssätt i skolorna. Vi skall nog ta oss en funderare på hur barnen egentligen har det.

Anf. 88 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Det finns säkert all anledning att nogsamt beakta hur barnen har det. I ett land som ger skolväsendet den största andelen av bruttonationalprodukten i världen kan skolan inte vara alldeles lottlös när det gäller resurser.

Men vi har fått spara in på resurserna; den saken är klar. Det beror på att den politik som har förts i det här landet har gjort att landets inkomster kraftigt har minskat. Vi har haft bekymmer med arbetslöshet till stora kostnader, och vi har därför varit tvungna att göra begränsningar på snart sagt alla om-

råden, även på skolans. Men faktum kvarstår: Skolväsendets andel av BNP är störst i Sverige i jämförelse med andra länder.

Det råder en mycket stor samstämmighet beträffande betygen fr.o.m. årskurs 8 till slutbetyget i nian. Det rådde också en mycket stor samstämmighet om att vi skulle kunna börja sätta betyg redan från årskurs 7, och detta har nu blivit den borgerliga majoritetens beslut.

Även om det centrala avstämningsprovet i årskurs 5 råder det, såvitt jag begriper, stor samstämmighet. Jag vågar påstå att vi alla är på det klara med att det är nödvändigt att ha vissa typer av prov för att kunna klarlägga hur våra elever ligger till.

Beträffande de nationella proven i årskurs 5 skiljer vi oss åt genom att vi på den borgerliga sidan anser att dessa skall följas av en skriftlig information. Det gör vi av hänsyn till och respekt för målsmän och elever, för att de skall få den information om situationen i skolan som trots allt är rimlig.

Jag vet att Vänsterpartiet har ett annat synsätt på detta område, men för den stora mängden människor i landet är det alldeles självklart att vi skall ha någon form av betygsättning och prov samt få tillgång till information.

Anf. 89 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Att vi skall ha någon form av utvärdering av verksamheten, för oss politiker, elever, lärare och föräldrar, är självklart. Men det är inte säkert att det behöver vara ett betygssystem.

Slutligen vill jag, apropå diskussionen om resurser, säga samma sak till Hans Nyhage som jag sade till skolministern i en debatt här i kammaren: Hellre en bok i asken än en stridsvagn i björken!

Anf. 90 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Björn Samuelsons inlägg föranleder inga kommentarer från min sida.

Anf. 91 INGRID NÄSLUND (kds):

Herr talman! Undervisningen i religionskunskap har varit föremål för många människors intresse under årtionden. Den har på många sätt varit otillfredsställande. I många motioner ifrån olika partier har man tagit upp ämnet och föreslagit förbättringar. Någon allmän förbättring har dock inte kommit till stånd under årens lopp. Snarare har det blivit tvärtom.

Att ämnet kommit på undantag i många skolor har bl.a. visat sig i Skolverkets nationella undersökningar och utvärderingar. Det finns också andra undersökningar om ämnet. De resultat som man redovisar visar stor överensstämmelse. Kunskaperna består av spridda fakta som ofta saknar sammanhang. Många gånger saknas också faktakunskaperna, och än mindre kan man tala om en djupare förståelse av ämnet.

Vid direkta frågor visade det sig att 25 % av femteklassarna över huvud taget inte hade sysslat med ämnet under årskursen. 50 % hade behandlat ett par arbetsområden med anknytning till ämnet, och 25 % hade fått en något så när tillfredsställande undervisning.

Det räcker att följa Vi i femman eller någon annan frågetävling i TV för

att konstatera samma sak. Det kvittar hur duktiga deltagarna är i alla andra ämnen – när det kommer till religion är de oftast helt "borta".

Jag skall inte närmare gå in på frågan om varför det har blivit så här utan bara konstatera att det borde bekymra oss alla att många ungdomar lämnar skolan som analfabeter på religionkunskapens område.

Kursplanerna skall nu uttrycka tydliga mål och klart tala om vilka mål eleven skall ha uppnått efter femte respektive nionde skolåret. Vi vill uttrycka en förhoppning om att kursplanerna i bl.a. religion är tillräckligt tydliga för att skapa garantier för tillfredsställande kunskaper i ämnet framöver. Om så inte skulle vara fallet, har vi talat om revideringar av kursplanerna, som skall vara kontinuerliga, så att det i så fall går att åtgärda.

Ulla Tillander, tidigare skolminister, föreslår i en motion en försöksverksamhet i ämnet religionskunskap enligt finsk modell, där eleverna får välja undervisning efter sin trosinriktning. Motivet är att försöka förbättra den svenska undervisningen i religionskunskap. Vi borde alla kunna vara överens om att det motivet är lovvärt.

Den ökade valfriheten i den svenska skolan öppnar nya möjligheter. Utskottet pekar på "att det inom elevens fria val står eleven fritt att välja en fördjupning i ämnet religion som står i överensstämmelse med dennes egen trosinriktning".

En skola kan naturligtvis också besluta att ha en speciell profil, med fördjupningskurser i olika ämnen – där skulle ämnet religion också kunna förekomma – där elever får välja undervisning. Även inom den vanliga skolan måste det vara tillåtet att profilera sig inom ämnet religion, lika väl som en fristående skola kan göra det. Detta kan vara ett sätt för en kommunal skola att konkurrera med en närliggande fristående skola eller att gå grupper av elever till mötes med en särskild intresseinriktning. Detta kan naturligtvis gälla många andra ämnen.

På det sättet kan vi skapa en intressantare skola, där elever har möjligheter att utvecklas och odla sina specialintressen inom skolans eller elevens eget val.

Härefter skulle jag vilja kommentera ett par saker som har sagts av övriga talare. Ewa Hedkvist Petersen talade här om hur allvarligt det är att barn lämnar skolan med ett betyg som säger att kunskaperna är otillräckliga.

Jag skulle vilja säga att det verkligen allvarliga är om ett barn eller en ung människa lämnar skolan med otillräckliga kunskaper. Det är inte det betyg som talar om att kunskaperna är otillräckliga som är det allvarliga. Det verkligen allvarliga är att ungefär 10 % av svenska elever lämnar grundskolan utan en tillfredsställande läskunskap, som är den absoluta baskunskapen.

Björn Samuelson tog upp den sociala snedrekryteringen. Jag är också allvarligt bekymrad över den – vi ser det problemet på samma sätt. Jag tror naturligtvis att både samhället och skolan har ett verkligt stort ansvar på det här området.

Ett sätt att komma till rätta med den sociala snedrekryteringen är utvecklingssamtalen, som jag också ser som något oerhört positivt; att fördjupa kontakten med alla sorters föräldrar, att visa vårt förtroende för föräldrar av alla slag och att tala om för dem att de har en oerhört stor betydelse för sina barns kunskapsutveckling. Där tror jag att en av nycklarna ligger. Om vi kan

bygga upp det förtroendefulla samarbetet på ett ännu bättre sätt, ända från det att barnen börjar skolan, tror jag att vi också kan uppmuntra barn från alla samhällsklasser – om vi fortfarande skall tala om det begreppet – och från alla miljöer att utnyttja sina möjligheter och fortsätta i skolan, även i högre utbildning.

Prot. 1993/94:103

5 maj 1994

Vissa skolfrågor

Anf. 92 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Ingrid Näslund tog upp frågan om otillräckliga kunskaper, och jag vet inte om hon avsiktligt misstolkade det jag sade. Jag pratade om betygssystemet. Vi anser från socialdemokratins sida att man inte skall behöva gå ut från grundskolan, där man har skolplikt, med ett betyg där det står att man har otillräckliga kunskaper. Vi vill i stället ha ett betyg som säger att man har rätt att gå vidare och komma upp till godkänd nivå.

Vi är helt överens om att det är allvarligt att det finns elever som går ut skolan med otillräckliga kunskaper. Det vet Ingrid Näslund.

Med anledning av Ingrid Näslunds resonemang kring försöksverksamhet i religionskunskap vill jag återigen säga att Socialdemokraterna har ett särskilt yttrande. I det betonar vi att det inte är skolans uppgift att ge konfessionell undervisning. Med anledning av att eleven skall kunna välja undervisning som står i överensstämmelse med elevens egen trosuppfattning säger vi att den undervisningen skall omfattas av samma grundläggande syn. Vi säger också att all undervisning i grundskolan skall vara öppen för alla elever, oavsett trosuppfattning. Det vill jag deklarera i kammaren på detta sätt.

Anf. 93 INGRID NÄSLUND (kds):

Herr talman! Jag förstår naturligtvis att Ewa Hedkvist Petersen inte menar att det är likgiltigt att elever lämnar skolan utan tillfredsställande kunskaper.

Diskussionen om betygens vara eller icke vara och om när man skall börja sätta betyg har varit intensiv från Socialdemokraternas sida. Jag önskar att man hade ägnat ungefär lika mycket tid åt att bekymra sig över de elever som under ganska många år har lämnat den svenska skolan utan tillfredsställande kunskaper; det sker också i dagens läge. Detta är vårt gemensamma problem.

Jag skall ta upp detta med betygsättning som ett komplement till utvecklingssamtal. Jag tror inte att det är betygen som förstör elevernas framtid. Varje elev har i djupet av sitt hjärta vetskap om ifall de har tillfredsställande kunskaper eller inte. Jag har så mycket erfarenhet av elever att jag vet att varenda elev har detta klart för sig utan att de får det utskrivet. Då kan man säga att de inte behöver några betyg, men det handlar inte bara om information till eleverna. Det är också viktigt att föräldrarna får klart för sig hur det ligger till.

Vår strävan är att vi skall hjälpa alla de barn som har svårigheter i skolan så att de kan lämna skolan med ett godkänt betyg.

Anf. 94 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Till sist vill jag betona att vi socialdemokrater vill ha ett betygssystem som innebär att man börjar ge skriftliga betyg till ungdomar när de förstår vad betygen innebär.

Vi vänder oss mot det system som den borgerliga majoriteten har beslutat om. Det innebär att man faktiskt kan sätta betyg på små barn som vi vet inte förstår vad det betyder.

Jag vill också påpeka att jag inledde hela debatten med att säga att vi står bakom läroplanens struktur. Det innebär också att vi står bakom den i fråga om de godkända nivåerna i kursplanerna. Detta betyder att vi är mycket noga med att alla elever skall komma upp i godkänd nivå.

Jag tycker att Ingrid Näslund medvetet försöker misstolka Socialdemokraternas avsikter genom att prata om en historia som för övrigt inte är riktigt beskriven.

Anf. 95 INGRID NÄSLUND (kds):

Herr talman! Jag tycker att ni har överbetonat betydelsen av betygens vara eller icke vara.

Jag skulle bara vilja säga något ytterligare om religionskunskapen, som tidigare var uppe i debatten.

Jag tycker naturligtvis också att all undervisning i grundskolan skall vara öppen för alla elever, oavsett trosuppfattning. Men detta gäller elevens fria val. Alla elever kanske inte väljer samma sak. Själva idén med det fria valet är ju att eleverna skall kunna odla sina specialintressen. Där kan också olika delar av religionskunskapen ingå.

Så fort vi kommer in på områden som handlar om religionskunskap eller kristen etik visar Socialdemokraterna en sådan oerhörd rädsla för att det är något ont som skall vederfaras våra barn.

Min uppfattning, som grundar sig på personliga upplevelser, är att detta är det mest positiva vi kan erbjuda våra barn. Därför är jag glad över den möjlighet som har öppnats för ett fritt val på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

UbU16 Vissa högskolefrågor

Mom. 1 (rättssäkerhetsfrågor)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

161 för utskottet

129 för res. 1

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 m, 27 fp, 23 c, 18 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 1: 116 s, 1 c, 1 kds, 9 v, 2 -

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 3 (kartläggning av lokala antagningsregler)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

163 för utskottet

127 för res. 3

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 m, 27 fp, 24 c, 19 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 3: 116 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 6 (utvärdering av antagningens effekter på den sociala snedrekryteringen)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

277 för utskottet

11 för men.

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 70 m, 26 fp, 24 c, 19 kds, 22 nyd, 2 -

För men.: 1 s, 9 v, 1 -

Frånvarande: 23 s, 10 m, 7 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 7 (samvetsklausul)

1. utskottet

2. res. 5 (m, fp, c, kds)

Votering:

157 för utskottet

132 för res. 5

1 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 1 m, 5 fp, 2 c, 22 nyd, 9 v, 2 -

För res. 5: 68 m, 22 fp, 22 c, 19 kds, 1 -

Avstod: 1 m

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 9 (lärarutbildningen)

1. utskottet

2. res. 6 (s)

3. res. 7 (nyd)

Förberedande votering:

127 för res. 6

23 för res. 7
140 avstod
59 frånvarande
Kammaren biträdde res. 6.
Huvudvotering:
140 för utskottet
127 för res. 6
21 avstod
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 m, 26 fp, 24 c, 19 kds, 1 -
För res. 6: 116 s, 9 v, 2 -
Avstod: 21 nyd
Frånvarande: 22 s, 10 m, 7 fp, 7 c, 7 kds, 2 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 19 (användningen av löntagarfondsmedlen)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)
Votering:
276 för utskottet
11 för men.
3 avstod
59 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 113 s, 70 m, 27 fp, 24 c, 19 kds, 22 nyd, 1 -
För men.: 9 v, 2 -
Avstod: 3 s
Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU17 Vissa skolfrågor

Mom. 2 (idrotten i skolan)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)
Votering:
278 för utskottet
10 för men.
2 avstod
59 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 115 s, 70 m, 27 fp, 24 c, 19 kds, 21 nyd, 2 -
För men.: 9 v, 1 -
Avstod: 1 s, 1 nyd

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Prot. 1993/94:103

5 maj 1994

Mom. 12 (nytt betygssystem)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

163 för utskottet

127 för res. 1

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 m, 27 fp, 24 c, 19 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 1: 116 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 18 (studie- och yrkesorientering i gymnasieskolan)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

279 för utskottet

11 för men.

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 70 m, 27 fp, 24 c, 19 kds, 22 nyd, 1 -

För men.: 9 v, 2 -

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 19 (ett nytt lärlingssystem)

1. utskottets hemställan

2. hemställan i res. 5 (nyd)

Votering:

249 för utskottet

22 för res. 5

19 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 s, 68 m, 27 fp, 24 c, 18 kds, 1 nyd, 9 v, 3 -

För res. 5: 1 s, 21 nyd

Avstod: 16 s, 2 m, 1 kds

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Stig Grauers (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats vara frånvarande.

Mom. 20 (industriskolor)

1. utskottet

2. res. 6 (nyd)

Votering:
269 för utskottet
21 för res. 6
59 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 116 s, 70 m, 27 fp, 24 c, 19 kds, 1 nyd, 9 v, 3 -
För res. 6: 21 nyd
Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 22 (utvecklingsarbetet inom gymnasieskolan)

1. utskottet
2. res. 7 (s)
Votering:
164 för utskottet
126 för res. 7
59 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 1 s, 70 m, 27 fp, 24 c, 19 kds, 22 nyd, 1 -
För res. 7: 115 s, 9 v, 2 -
Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 34 (fristående skolor)

1. utskottet
2. res. 8 (s)
Votering:
162 för utskottet
127 för res. 8
1 avstod
59 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 70 m, 26 fp, 24 c, 19 kds, 22 nyd, 1 -
För res. 8: 116 s, 9 v, 2 -
Avstod: 1 fp
Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 36 (småbarnsskolor)

1. utskottet
2. res. 9 (nyd)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 40 (återinförande av meritvärderingsförordningen)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)
Votering:
279 för utskottet

10 för men.

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 70 m, 27 fp, 23 c, 19 kds, 22 nyd, 2 -

För men.: 9 v, 1 -

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 8 c, 7 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Prot. 1993/94:103

5 maj 1994

*Avreglering av
järnvägstrafiken
och riktlinjer för
SJ*

Mom. 41 (elitskolor)

1. utskottet

2. res. 10 (nyd)

Votering:

267 för utskottet

22 för res. 10

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 70 m, 27 fp, 24 c, 18 kds, 9 v, 3 -

För res. 10: 22 nyd

Frånvarande: 22 s, 10 m, 6 fp, 7 c, 8 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att trafikutskottets betänkanden TU28 och TU29 samt näringsutskottets betänkanden NU19 och NU28 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

11 § Avreglering av järnvägstrafiken och riktlinjer för SJ

Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1993/94:TU28 Avreglering av järnvägstrafiken och riktlinjer för SJ (prop. 1993/94:166).

Anf. 96 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det är ett mycket viktigt beslut som riksdagen skall fatta i kammaren i dag. Det kan faktiskt komma att handla om ett avgörande beslut för järnvägens framtid i Sverige.

Vi genomför just nu den i särklass största utbyggnaden av järnvägssystemet sedan 1860-talet i vårt land. Det som under decennier försumrats av socialdemokraterna återställs nu under några få år, och drygt 40 miljarder kronor kommer att investeras i det svenska järnvägsnätet under de kommande tio åren. Det kan vara av intresse att notera att det i årets budgetpro-

position för första gången sedan bilen introducerades i Sverige föreslås mera investeringar i järnvägssystemet än i vägsystemet. Att förbättra infrastrukturen är en mycket viktig del i arbetet med att förstärka järnvägens konkurrenskraft, men det är ändå inte tillräckligt.

För att investeringarna skall ge det kundanpassade och kostnadseffektiva transportsystem som skattebetalarna har rätt att förvänta sig måste järnvägen – det är jag övertygad om – lämna monopolets skyddade värld. Det kommer att leda till större utbud, lägre priser, bättre kundanpassning och till vad kunderna verkligen önskar. Slutresultatet blir ökade marknadsandelar för järnvägen. Vi vet alla att företag som är tvingade att tävla med andra företag i samma bransch blir betydligt mer alerta än företag som slipper konkurrens från andra företag inom branschen.

Våra erfarenheter av den begränsade konkurrens som redan har införts inom järnvägssektorn är faktiskt odelat positiva. 70- och 80-talets bild av den dåliga järnvägen är nu borta. Det har blivit bättre service. Det har blivit tätare turer och lägre kostnader. Produktiviteten har ökat markant, så att SJ i dag är Europas i särklass effektivaste järnvägsföretag. Den här utvecklingen är positiv, och den måste få gå vidare.

I de fall där statsmakterna har medgivit upphandling av järnvägstrafik i konkurrens har kostnaderna för trafiken minskat mycket kraftigt. Det gäller både trafikhuvudmännens köp av interregional persontrafik på stomnätet och trafikhuvudmännens köp av järnvägstrafik på länsjärnvägarna. I båda dessa fall har kostnaderna för den upphandlade trafiken minskat med upp till 20 %, i vissa fall ännu mer – detta trots mer och kvalitativt bättre trafik.

Ett annat mycket intressant exempel är ju LKAB och Malmbanan. Sedan LKAB fick trafikeringsrätten för malmtransporter sänktes priset kraftigt, ca 200 miljoner kronor per år. Det möjliggjorde investeringar i en ny huvudnivå i gruvan och i nya förädlingsverk i Kiruna. Lägg märke till att LKAB säger självt att skulle man ha fått fortsätta att transportera till de gamla monopolpriserna, skulle detta med viss sannolikhet ha kunnat innebära en nedläggning av hela verksamheten före 90-talets slut. Därmed skulle åtskilliga tusentals arbetstillfällen och exportinkomster gått förlorade.

Socialdemokraterna säger nej till regeringens förslag till ny järnvägspolitik. Det var inte särskilt oväntat. Vad som är mer förvånande är att Ny demokrati hotar att fälla förslaget. Ökad konkurrens, avskaffande av monopol, fri företagsamhet var tidigare grundstenar i Ny demokratis politik. Men det kanske var före er förändrade inriktning. Jag vädjar alltså till Ny demokrati att inte låta partipolitisk taktik gå före det sunda förnuftet.

Jag tänkte, herr talman, ta tillfället i akt att bemöta en del av den kritik som kommit mot propositionen.

EU:s regler innebär att vi måste öppna det svenska järnvägsnätet för viss internationell trafik. Ett nej till avregleringen innebär att svenska småföretag som BK-Tåg, Linjetåg, Tågakeriet i Bergslagen, Dalatåg och andra intressanta småföretag skulle förvägras möjligheten att bedriva järnvägstrafik på stomnätet, medan utländska järnvägsföretag skulle få den möjligheten. Jag vet inte om detta är exempel på Ny demokratis sätt att stödja den fria svenska företagsamheten.

En partiell avreglering har framförts som ett alternativ. Den skulle inne-

bära att godstrafiken på länsjärnvägarna skulle öppnas för konkurrens och att trafikhuvudmännens inomregionala upphandling på stomnätet också skulle ske i konkurrens.

I praktiken, herr talman, innebär detta ingenting. Det skulle i princip ge SJ ett fortsatt monopol. Man måste fråga sig: Vilket företag skulle vara intresserat av att bara bedriva godstrafik på en länsjärnväg? Den öppning för trafikhuvudmännen som övervägs skulle inte få någon som helst effekt då utvecklingen nu går mot trafikuppläggningar som bygger på såväl lokala, regionala som interregionala trafikuppläggningar.

Jag skulle i dag vilja ha en förklaring till varför trafikhuvudmännen skall vägras samma möjligheter som staten att sänka sina kostnader. En partiell avreglering innebär ju att många av de intressanta interregionala projekt som nu pågår runt om i vårt land – Svealandsbanan, Mälarbanan, Västkustbanan – i praktiken hotas. Mälarregionen har naturligtvis med sin befolkningstäthet och expansionsmöjligheter utmärkta förutsättningar för tågtrafik längs Mälar- och Svealandsbanorna. I dessa områden skulle tåg vara ett mycket bra alternativ, även om man skulle pendla utanför den egna regionen. Men genom att man stänger ute aktörer för övriga delar av stomnätet minskar givetvis antalet potentiella aktörer, eftersom bara SJ kommer att ges möjlighet till konkurrenskraftiga järnvägslösningar.

Jag skulle vilja ha ett svar på vad socialdemokraterna och nydemokraterna anser om denna sak.

En annan enkelspårig argumentation är diskussionen kring att en så stor del som upp till 90 % av det svenska järnvägsnätet är enkelspårigt. Vi har hört Ingvar Carlsson lägga ut texten på temat att utländska tåg kör i fatt SJ på landets enkelspår. Det är en ovanligt dålig kombination av simpel populism och ideologisk enkelspårighet av gammalt traditionellt socialistiskt märke.

Det är nämligen ett faktum att fler olika företag redan i dag i praktiken skall samsas med sina tåg på spåren. SJ:s godsdivision, SJ:s persontrafikdivision, snabbtågen X 2000, intercitytågen och de olika regionala tågen skall samsas med de långsammare godstågen på enkelspåren. Tag vår mest trafikerade enkelspårsbana mot Västerås som exempel. Där har vi pendeltågstrafik och olika typer av tåg som går i mycket tät ström om dagarna. Och de olika ingående företagen och divisionerna har olika intressen. Olika företag, med olika tåg med olika hastigheter, samsas alltså redan i dag på spåren. De problem som redan i dag kan uppstå kommer att lösas också på en avreglerad marknad.

Monopolets tillskyndare hänvisar ofta till stordriftsfördelar – det är sorgligt, herr talman, om jag i dag tvingas konstatera att Ny demokrati är bland dessa monopolets tillskyndare. Men stordriftsfördelarnas vinster har ett slags lagbunden förmåga att förbrukas i monopolföretagets egen organisation. När man utsätts för konkurrens tvingas man ompröva alla slags kostnader, vilket på sikt främst gynnar det företag som utsätts för konkurrensen. Naturligtvis gynnar det även detta företags kunder. I SJ:s remissyttrande redovisas mycket små negativa effekter av konkurrensen. Det anges 3–5 promille av omsättningen, dvs. 35–55 miljoner kronor per år. I relation till kon-

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Avreglering av
järnvägstrafiken
och riktlinjer för
SJ*

*Avreglering av
järnvägstrafiken
och riktlinjer för
SJ*

sumenterna, dvs. samhällets vinster i form av lägre priser, är detta verkligen försumbart.

Det är också ett faktum att på de områden där SJ har stordriftsfördelar har SJ fått behålla ansvaret. Det handlar inte om att stycka SJ. Jag tillhör dem som menar att en alltför långtgående liberalisering är olycklig. SJ skall hållas samman och tillåtas utvecklas. Men det nyttigaste för alla företag är en sund konkurrens inom den egna branschen.

Ett avslag i riksdagen i dag kan komma att hota SJ:s utveckling mot ett alltmer effektivare och kundanpassat företag. Ett avslag, med krav om fortsatt utredande, skulle innebära att hela järnvägssektorn faktiskt stannar upp i dess utveckling. Det blir definitivt inga nya tågbeställningar. Viktiga frågor för trafiken, t.ex. runt Mälaren och Väst kustbanan, kommer att förbli olösta. De kommer att hänga i luften under ytterligare lång tid, och ytterligare osäkerhet kommer att råda på detta område. Det vore mycket olyckligt.

De som röstar mot en avreglering bidrar till att förhindra ett effektivt utnyttjande av det svenska järnvägsnätet. En avreglering skulle bl.a. öppna dörren för många små regionalt förankrade företag som skulle kunna bedriva en järnvägstrafik optimalt anpassad till regionens behov. Det är i sådana nischer som vi kommer att få uppleva nya aktörer på järnvägsmarknaden.

Jag är alldeles övertygad om att SJ kommer att få stå i ensamt majestät även i framtiden vad gäller exempelvis persontrafiken Göteborg–Stockholm. Jag har nämligen mycket svårt att föreställa mig vilken aktör som skulle ha möjlighet och resurser att konkurrera på sträckor där SJ i dag bedriver en mycket effektiv och konkurrenskraftig verksamhet med snabbtåget X 2000. Ett sådant snabbtåget kostar 50–100 miljoner kronor styck.

Vi som vill värna om SJ och dess verksamhet har således ingen anledning till oro om denna proposition biträds i riksdagen i dag.

En del kritiker, företrädesvis socialdemokratiska, brukar hävda att SJ lever under en ständig konkurrens från andra transportslag och att det därför är viktigt att ge SJ de villkor som är nödvändiga för att klara av den nu påtalade konkurrensen. Det är naturligtvis riktigt att konkurrensen från exempelvis flyg många gånger är mycket hård. Men det finns också exempel där SJ är det enda realistiska och reella alternativet. Ett sådant exempel är den redan tidigare nämnda Malmbanan. LKAB hade ju inte något annat alternativ än det som SJ kunde erbjuda. Stålpendeln är ett liknande exempel.

Kritikerna diskuterar däremot mycket sällan hur man kan ge SJ förutsättningar att klara av den externa konkurrensen. Är det genom att öka kundanpassningen, effektiviteten och konkurrensen inom sektorn, eller är det genom att låta allt vara som det är, som detta kan ske? Den frågan bör besvaras av framför allt Socialdemokraterna här i dag.

Men Socialdemokraterna beslutade att dela upp SJ i ett banverk och i en operativ del. I och med det tog Socialdemokraterna det första steget mot en avreglerad marknad. Det var ett mycket bra beslut. Åtgärden har rönt mycket stort intresse utomlands. Min sista fråga riktar jag till Socialdemokraterna: Vad är det som har hänt sedan det trafikpolitiska beslutet år 1988 fattades, som har fått Socialdemokraterna att ändra ståndpunkt? Är det möjligtvis oppositionsrollen som kräver detta?

Herr talman! Avregleringen bidrar till att utnyttja vårt järnvägsnät effektivt, såväl lokalt som regionalt och interregionalt. Byråkratiska gränser och monopol kan bara motverka en sådan utveckling.
(forts.)

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Avreglering av
järnvägstrafiken
och riktlinjer för
SJ*

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.56 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

11 § (forts.) Avreglering av järnvägstrafiken och riktlinjer för SJ (forts. TU28)

Anf. 97 JARL LANDER (s):

Herr talman! Jag måste säga att det var skönt att vi hade middagspaus. Det vi fick höra här före middagen tycker jag överskrider vad man borde få säga från riksdagens talarstol. Det är märkligt att kommunikationsministern inte finns här inne nu, utan har försvunnit ut i regionerna. Det kommunikationsminister Mats Odell sade ger en viss förklaring till varför vi i trafikutskottet har ansett att så många propositioner från Kommunikationsdepartementet är så ofullständiga. Vi fick en klar bild av detta genom Mats Odells framträdande här i kammaren.

Det var en desperat argumentation om konkurrensens lovsång. Att komma med hotet att om vi inte här i kammaren fattar beslut som går i departementets riktning skulle det vara liktydigt med att svensk järnvägstrafik i princip läggs ned var både osakligt och osmakligt.

Jag måste också ta litet tid i anspråk för att kommentera något av det som kommunikationsministern sade. Han påstod i täckta ordalag att vi socialdemokrater inte är beredda att utveckla järnvägstrafiken här i landet. Jag vill påminna kommunikationsministern om att vi från socialdemokratiskt håll har vinnlagt oss om att försöka få en bättre infrastruktur än vad den borgerliga gruppen i riksdagen har lyckats med. Det gör vi inte bara för att bygga ut järnvägen, utan också för att det skall finnas trafik på den. Jag skall återkomma till varför jag anser att det enda sättet att klara järnvägstrafiken här i landet är att behålla monopolen för SJ på stomjärnvägarna.

Herr talman! Det var det. Nu tycker jag att vi utskottsledamöter skall föra en saklig debatt i frågan, utan de påhopp och insinuanta påståenden som vi tidigare hört från talarstolen.

Jag kan dock hålla med kommunikationsministern om en sak. Han sade att svensk järnvägstrafik, SJ, nu har utvecklats till att bli ett av de effektivaste och ledande järnvägsföretagen i Europa. Det är naturligtvis sant. Det

går inte att komma ifrån. Det var därför Mats Odell nämnde det i sitt anförande, förstår jag. Det är alltså detta företags förutsättningar som vi nu på ett eller annat sätt skall försöka slå sönder.

Jag vill inledningsvis hävda att det är tack vare 1988 års trafikpolitiska beslut, som den socialdemokratiska regeringen lade förslag till, som SJ har kunnat utvecklas på detta sätt. När man genomför en sådan stor omstrukturering av järnvägsförutsättningarna i landet får det naturligtvis både positiva och negativa effekter på verksamheten. Därför har vi i debatter ett antal gånger hävdat att vi måste leva upp till beslutet i 1988 års trafikpolitiska beslut, nämligen att en fullständig utvärdering skall göras.

Mats Odell undrade vad vi socialdemokrater har gjort sedan 1988. Vad har hänt sedan 1988, sade han. Vi vill påstå att järnvägarna har fått de bästa förutsättningarna för att klara framtiden även som ett monopolföretag på stomjärnvägsnätet. Men det som verkligen har hänt är att de fem år som riksdagen då beslutade om, har gått. Det betyder att Sveriges riksdag nu kräver en utvärdering av 1988 års trafikpolitiska beslut. Först därefter kan vi ta ställning till om det finns möjlighet att gå vidare och experimentera med svensk järnvägstrafik.

Jag vill, herr talman, kommentera några av förslagen i propositionen och varför vi socialdemokrater och andra partigrupperingar i trafikutskottet också har yrkat avslag på regeringens förslag. Det redovisas exempelvis inte vilka kostnader avregleringen för med sig eller vilken effekt avregleringen får på den totala samhällsekonomin. Riksdagen har tidigare och vid ett flertal tillfällen uttalat sig för att ytterligare gods bör överflyttas från landsvägs-transporter till järnvägstransporter för att vi skall klara de miljömål vi satt upp. Vi kan då inte agera så att vi slår sönder förutsättningarna för SJ att bedriva en meningsfull verksamhet framöver.

Även om kommunikationsministern påstår annat är SJ utsatt för en stark konkurrens. I ett glest befolkat land med en relativt liten befolkning, långa avstånd osv. finns det inte förutsättningar att utföra konkurrens på all verksamhet inom varje sektor. Men vi kan konstatera att SJ:s konkurrens både på gods- och persontrafiksidan består av resande med lastbilar, bussar och personbilar. När det gäller godstrafiken på järnväg, som i stor utsträckning nu är uppbyggd på systemtågstrafik, vet vi att om vi släpper in andra operatörer för att ta hand om systemtågstrafiken förstör vi de möjligheter SJ nu har att klara övrig godstrafik, den s.k. vagnslasttrafiken. Det är bara att konstatera att det tack vare att SJ nu har en någotsånär lönsam systemgodstrafik går att täcka in kostnader för vagnslasttrafiken. Detta skulle vara helt omöjligt i den situation som skulle uppstå vid en avreglering av järnvägstrafiken.

Det framgår av propositionen att det skall inrättas en ny myndighet som skall handha banfördelningen – detta trots att regeringen och kommunikationsministern i propositionen säger att SJ ändå antagligen kommer att bli en dominerande operatör på järnvägsmarknaden här i Sverige. Varför då införa en ny myndighet som skall handha banfördelningen? Enligt mitt förmenande innebär detta bara ytterligare byråkrati; det blir definitivt inte fråga om någon effektivare verksamhet på järnvägssidan.

En annan frågeställning i propositionen gäller den rullande materielen. Här sägs det att SJ skall ställa rullande materiel till sina konkurrenters förfo-

gande. Jag vill påstå att det inte kan vara trevligt för eventuellt tänkbara nya operatörer att få ta hand om SJ:s uttjänta, kanske utrangerade, materiel och bedriva verksamhet med den. Så även sett från den sidan är det ett mycket märkligt förslag, men det allra märkligaste är att denna fråga ligger för ytterligare utredning.

Eftersom den frågan och ytterligare ett stort antal frågor ännu inte är klargjorda, finns det alltså återigen orsak till att yrka avslag på det förslag som trafikutskottet nu har behandlat.

Utifrån många sådana här argument har trafikutskottet fått en majoritet som består av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Ny demokrati. Den majoriteten ansåg i alla fall när vi justerade betänkandet att regeringens avregleringsförslag inte motsvarar de krav som vi borde kunna ställa på ett tillfredsställande beslutsunderlag. Därför föreslår vi riksdagen, från en majoritet i trafikutskottet, att regeringens förslag till avreglering av järnvägstrafiken avslås.

Vidare har vi sagt från majoriteten att vi är beredda att öppna för konkurrens på länsjärnvägar osv., i synnerhet på godssidan. Att konkurrensen redan finns för persontrafiken vet vi genom den upphandling som sker av läns- trafikhuvudmännen. Men här skulle det vara möjligt att öppna också för godstrafiken. Då skulle vi kanske få ett flöde på de mindre järnvägarna som gjorde att godstrafiken kunde säkras även i de regionerna.

Herr talman! Jag ser att jag börjar gå litet för långt över tiden som jag hade anmält mig för, men orsaken till det är, må jag säga, utfallet som kommunikationsministern gjorde inledningsvis.

Jag skall nöja mig med den här argumentationen så länge och vill bara avsluta med att säga att det finns ett antal reservationer fogade till betänkandet. Jag hemställer till kammarens ledamöter att nogsamt läsa reservationerna, för vi socialdemokrater står fortfarande bakom dem. Men jag skall nu endast yrka bifall till reservation nr 4 och i övrigt till utskottets hemställan i de delar där Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Ny demokrati utgör majoritet eller där utskottet är helt enigt.

Anf. 98 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jarl Lander började med att säga att detta bara är en i raden av propositioner som Kommunikationsdepartementet lägger fram som saknar ordentligt utredningsunderlag. Då vill jag gärna visa upp – om Jarl Lander har möjlighet att titta åt mitt håll – några av de rapporter som ligger bakom propositionen.

Jag har här Statens offentliga utredningar 1993:13, betänkande av Kommittén för ökad konkurrens inom järnvägssektorn, en ganska tjock bok. Jag undrar om Jarl Lander har läst den. Vidare har jag Kommunikationsdepartementets egen utredning, "En öppnare järnvägsmarknad i Sverige", "På rätt spår" osv., som handlar om svensk järnvägspolitik. Jag rekommenderar Jarl Lander att studera de skrifterna innan han återkommer med lösa påståenden av det slag som vi hörde nyss och att han också tar del av vad remissinstanserna har sagt om förslagen.

Sedan sade Jarl Lander att Socialdemokraterna har satsat mycket mer på infrastrukturen än vad den nuvarande regeringen har gjort, vilket är ett

ganska fantastiskt påstående. Jag tror att alla inser att 80-talet och 70-talet var de decennier när infrastrukturen i detta land förföll. Det var de decennierna som just infrastrukturen var den stora "besparingskon" här i landet. När den nuvarande regeringen har lyckats tredubbla investeringsvolymen jämfört med 80-talet, passar det naturligtvis i opposition, där alla har hur mycket pengar som helst, att plussa på och komma med ytterligare förslag.

Slutligen, herr talman, vill jag beröra att Jarl Lander undrade varför den nya myndigheten skall få handha banfördelningen, om ändå SJ skall ha hand om trafikledningen. Bakgrunden är mycket enkel. Anta att exempelvis trafikhuvudmännen utefter Svealandsbanan skall upphandla den trafiken i konkurrens. Om propositionen går igenom och det blir en annan operatör än SJ som tar hem spelet är det ganska rimligt att denne också får chansen att ta hand om trafikledningen på just den bandel där man har huvudparten av trafiken. Så enkelt är det med det.

Anf. 99 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om kommunikationsministern hade kommit in i kammaren när jag talade om investeringarna. Jag sade naturligtvis inte så som kommunikationsministern vill göra gällande. Jag sade inte att Socialdemokraterna har investerat mer än vad den sittande regeringen har gjort inom infrastrukturens område, utan jag sade att vi har förslag om större investeringar än vad regeringen har.

Om vi Socialdemokrater skall klä skott för att vi under 70- och 80-talen inte investerade lika mycket som vi gör i dag, måste ju alla regeringar här i landet under 70- och 80-talen klä skott för detta, likaså alla regeringar som har suttit i våra grannländer, ute i Europa, osv. Det har tyvärr varit så, och det erkänner vi socialdemokrater, att man har varit alltför släpphänt när det gäller att få fram medel för att bygga ut infrastrukturen för järnvägens del.

Men jag vill återigen påminna kommunikationsministern om att det var Socialdemokraterna som tog initiativ till investeringarna. Det var vi som drev på dem inledningsvis. Sedan har nuvarande regering hoppat på samma tåg, och det är förstäligt, för även ni har ju insett behovet av den här utvecklingen.

Anf. 100 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jarl Lander säger nu att man inte har skaffat fram mera pengar utan tvärtom varit för slapp med att få fram medel tidigare. Det är säkert en riktig beskrivning. Det var *förslag* om större investeringar som Socialdemokraterna har lagt fram i opposition.

Jag respekterar detta. Vad jag tycker är något märkligt, om jag går tillbaka till budgetpropositionen som lades fram inför 1992/93, är att de bud som då lades i den socialdemokratiska motionen icke ens var inskuggade i den socialdemokratiska motionen med anledning av budgetpropositionen. De fanns i den trafikpolitiska motionen, men de fanns inte med i den stora motionen om budgetpropositionen. Det var på den tiden innan Allan Larsson fann det för gott att lämna uppgiften som budgetsamordnare i partiet.

Anf. 101 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Jag har ingen anledning att gå i svaromål för sådant som Allan Larsson eventuellt har sagt eller gjort eller skrivit. Jag kan bara konstatera, kommunikationsministern, att vi vid den investeringsplanering som gjordes under föregående riksmöte lade ett förslag om att det skulle investeras 45 miljarder i järnvägens infrastruktur under en tioårsperiod.

Det var betydligt mer än vad den borgerliga sidan orkade med, och det var förslag som var förankrade rakt igenom hela det socialdemokratiska partiet. På det sättet fanns de naturligtvis inskuggade, som det så vackert skall heta tydligen, i våra ekonomiska ramar.

Anf. 102 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det här kan bli en tröttsam diskussion. Men låt oss reda ut en gång för alla nu att även om Jarl Lander säger att man lade fram förslag som var förankrade rakt igenom hela den socialdemokratiska organisationen, så var det just detta de inte var. Ni lyckades ju inte ens övertyga Allan Larsson om att han skulle skriva in dessa överbud i sin motion med anledning av budgetpropositionen. Detta är den bistra verkligheten.

Anf. 103 KENNETH ATTEFORS (nyd):

Herr talman! Herr minister! Övriga ledamöter! Av grundläggande betydelse för Ny demokrati är att de politiska besluten skall präglas av sunt förnuft. Tro det om ni vill, herr minister, men vi är i grunden positiva till en avreglering. Vi är för fri konkurrens. Vi förordar marknadslösningar där det är möjligt. Vi vill avskaffa byråkrati och krångel.

Det är nödvändigt att riksdagen grundar sina beslut på bästa möjliga utredning. Vi menar därför att en allsidig konsekvensanalys som regel måste ingå i ett beslutsunderlag. Vi anser att det faktiskt inte ingår någon sådan i detta beslut.

Regeringens förslag om avreglering av järnvägstrafiken går ut på att det statliga bannätet öppnas för konkurrens fr.o.m. den 1 januari 1995. SJ:s och trafikhuvudmännens nuvarande ensamrätter till järnvägstrafik avvecklas. I stället skall i princip envar med tillräckliga ekonomiska resurser kunna ansöka om tåglägen.

För ändamålet bildas en särskild tillsynsmyndighet som föreslås fatta beslut om banfördelning mellan olika trafikintressenter. Initialt skall emellertid SJ:s trafikledning få uppdraget att sköta den operativa tidtabellsuppgiften.

Vi anser att antalet myndigheter skall minskas väsentligt. Nya skall icke tillskapas.

För närvarande råder fri konkurrens på länsjärnvägarna för persontrafiken men inte i fråga om godstrafiken. Ett förslag som förts fram är att låta även godstrafik på länsbanorna ske i konkurrens.

En partiell avreglering har sina fördelar. Vi anser att länstrafikföretagen bör få upphandla regional tågtrafik i konkurrens på stomnätet.

Som jag inledningsvis anför är det nödvändigt att riksdagen grundar sina beslut på bästa möjliga utredning. Det är därför allvarligt att propositionen inte innehåller någon allsidig konsekvensanalys av avregleringsförslaget.

Regeringen framhåller att avregleringen syftar till att stärka järnvägssektorns konkurrenskraft gentemot andra trafikslag. Avregleringen står emellertid inte på egna ben utan är enligt regeringen hotad och måste skyddas. Av det skälet har regeringen beslutat att vara restriktiv med beviljande av tillstånd för etablering av långväga busstrafik som framgångsrikt kan konkurrera med järnvägen.

Vi kan hålla med om att SJ vid en internationell jämförelse framstår som ett effektivt järnvägsföretag. Det kan därför på goda grunder ifrågasättas om den av regeringen föreslagna avregleringen verkligen kan medverka till att höja effektiviteten och konkurrenskraften hos järnvägssystemet i Sverige just för tillfället.

Det finns andra länder som är inne på att avreglera järnvägen. Det finns anledning att vänta med en avreglering i Sverige till dess att större nationer prövat lyckan i en avreglerad järnvägsvärld. Det är förenat med kostnader att vara nybörjare. Låt rikare länder stå för de merkostnader som ofrånkomligen uppstår när man avreglerar ett statligt monopol!

Regeringen vill skjuta upp bolagiseringen av SJ. Vi anser inte att det finns tillräckliga skäl att vänta med en bolagisering av verket. Vi ställer som krav att SJ skall bolagiseras innan det blir tal om en eventuell avreglering. Det lär vara svårt för andra intressenter att konkurrera med ett statligt verk.

Herr talman! Mot bakgrund av anförda skäl kan vi inte ställa oss bakom regeringens förslag till avreglering. Vi har ingen erinran mot övriga förslag beträffande mål och riktlinjer för SJ.

Ministern sade i sitt anförande att små regionala företag kan agera väldigt effektivt i Sverige. Jag fick en utredning från Rail Forum Sweden som just visade att ju mer man har slagit ihop järnvägsbolagen i USA till stora bolag, desto större effektivitet och vinster får dessa bolag.

1970 fanns det 42 stora bolag i Förenta staterna. I dag finns det tolv stycken. Om man dividerar det antalet med de 250 miljoner som bor i Staterna blir det ungefär 20 miljoner invånare per bolag. I Sverige är det 9 miljoner invånare på ett bolag. Detta bolag skulle vi splittra upp i små bolag. Den metoden går man ifrån i Förenta staterna.

Observera att banorna faktiskt ägs av godsbolagen i Förenta staterna. Det är inte skattebetalarna som måste betala banorna genom banverken, vilket är fallet i Sverige. Det är bolagen själva som står för kostnaderna. När det gäller passagerartrafik hyr Amtrak in sig på godsbolagens järnvägsspår.

Jag vill påpeka det här också. Vi skall inte göra något dumt och bryta sönder fördelarna med att SJ är stort. Det är precis den metoden man går ifrån i Förenta staterna. Man går från små bolag till stora. Då får man effektivitet. Detta står i utredningen Järnvägar i USA. Vi fick den häromdagen, som tur var.

BK-Tåg har plågat oss rätt länge. Ministern har plågat oss de sista dagarna. Han har sökt upp varje enskild ledamot och försökt övertala dem att rösta annorlunda. Vad skall jag säga om det? Vi tycker att Sverige, som är en liten nation med 9 miljoner invånare, faktiskt skulle kunna avvakta och se hur de stora bjässarna på kontinenten gör när de avreglerar. Hur det än är så är det förenat med stora kostnader att bryta upp ett statligt monopol. Vi har levt alltför länge med detta system. Vi vet inte vad som händer. Jag

skall inte nämna vad som hände med taxi eller med flyget, men det kan bli ännu värre när det gäller SJ.

Vi fick en liten tabell av vår vän Stig Larsson på senaste mötet. Tyskland håller på med ungefär samma system som vi försöker göra. Italien, Luxemburg, Nederländerna och Storbritannien håller på med det. Det är rika länder allihop. Det är dessutom så att man konkurrerar *om* spåret och inte *på* spåret i Storbritannien. Det borde man ha tagit upp i den konsekvensanalys som skulle ha bifogats propositionen. Vad är det för vits med att konkurrera *på* spåret? Varför skall vi inte konkurrera *om* spåret? Herr Odell vet att det i princip är så man gör vad gäller Arlandabanan. Man upplåter spåret med ensamrätt i 45 år. Det är kanske så vi skall göra mellan Göteborg och Stockholm på sikt. Vad vet jag? Det är en sådan analys vi skulle behövt i propositionen.

Ministern måste tro på mig när jag säger att vi faktiskt är för en avreglering, men att vi inte vill avreglera just nu. Jag är personligen t.o.m. för fri invandring. Men jag vet med mitt sunda förnuft att vi inte kan ha fri invandring. Jag är t.o.m. för fri spritförsäljning tvärs över, men jag vet att det måste finnas någon restriktivitet. Jag är t.o.m. för fria aborter. Det är nämligen det sunda förnuftet vi måste använda här. Slå inte sönder något som är bra!

Trafikutskottet, vilket för övrigt är ett alldeles utmärkt trevligt utskott, är ute och reser i Europa. Varenda gång får vi se någon overhead som visar att SJ driver Europas mest effektiva järnväg. En statlig myndighet driver Europas mest effektiva järnväg! Det finns vissa betänkligheter inför att då kasta ut vår fantastiska järnväg i något helt okänt.

Därför vädjar jag till de borgerliga ledamöterna om att inte förstöra den struktur SJ har. Den är faktiskt bra – i princip världens bästa. Låt oss avvakta och se hur det går i Tyskland, Italien, Luxemburg, Nederländerna och Storbritannien! Det tar ett par år. Vad är två år? Det är ingenting. Låt oss avvakta, herr minister!

Anf. 104 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Egentligen tvekade jag att begära ordet, för jag hade en känsla av att ju längre Kenneth Attefors talade, desto fler argument gav han för regeringens politik på det här området. För att vara en representant som talar för att vi nu skall avblåsa en av de viktigaste järnvägsreformerna i vårt land var han oerhört försiktig och trevande. Jag tyckte mig höra att han själv inte riktigt trodde på vad han sade. Det hade kanske t.o.m. varit mest hedrande om han hade erkänt detta.

–Gärna avreglering, men bara inte nu. Vänta några år! Låt mig läsa ur Ny demokratis handlingsprogram, tryckt 1993: Slopa alla monopol – statliga-kommunala, kooperativa, fackliga och privata! Slopa alla som inte är absolut nödvändiga i en demokrati!

Det hade kanske varit nödvändigt att göra ett tillägg där: Bara inte nu. Vänta några år, tills vi har fått se hur det går i andra länder!

Herr talman! Det är inte en övertygande marknadsekonom som Kenneth Attefors nu kreerar när han yttar sig från talarstolen.

Jag håller med Kenneth Attefors om att SJ är fantastiskt. Det är därför som SJ självt säger att man räknar med att förlusterna för dess del av den

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Avreglering av
järnvägstrafiken
och riktlinjer för
SJ*

avreglering som nu föreslås begränsar sig till 3–5 promille av dess omsättning, dvs. 35–55 miljoner kronor. Det är självklart en marginell påverkan med tanke på de stora vinster som uppnås framför allt för trafikhuvudmännen på olika ställen i landet.

Det är ofrånkomligt att det blir kostnader vid avreglering av statliga monopol, säger Kenneth Attefors. Känner Kenneth Attefors till effekterna av avregleringen på den svenska telemarknaden för vår stora svenska teleoperatör, det f.d. statliga affärsverket Televerket, numera Telia? År 1993, när det blev möjligt för andra operatörer att komma in, var det bästa året i Telias historia. 3,9 miljarder i vinst blev det av detta. Jag tycker att Kenneth Attefors behöver sätta sig ned i lugn och ro och läsa på efter det att han röstat ja till regeringens proposition.

Anf. 105 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Ministern refererade ur vårt partiprogram, men han glömde att återge orden "sunt förnuft, personlig frihet och hänsyn till andra". Vi skall alltså även använda det sunda förnuftet. I det här fallet har partiet faktiskt använt det sunda förnuftet.

Det finns länder i Europa – Tyskland, Italien, Luxemburg, Nederländerna och Storbritannien – som håller på med en omställning. Vi skulle kunna vänta litet grand och se vilka kostnader de får och vilka fel de gör. Varför skall vi varje gång "uppfinna hjulet" och stå för kostnaderna? Vi lånar faktiskt 1 miljard kronor om dagen för att kunna betala ut våra löner här. Låt oss nu vänta och se vilka kostnader de andra får, så slipper vi i varje fall en ytterligare utgift!

Vad gäller det som sades om Telia osv.: På den punkten var vi aldrig motståndare. Telia var fantastiskt. Tony Hagström, facken och alla andra intressenter ville bolagisera. När det gäller Posten ville Ulf Dahlsten, facken m.fl. bolagisera. Men när det gäller SJ vill ingen på ledningsnivå osv. bolagisera. Det är skillnad vad gäller hanteringen av dessa bolag.

Låt oss nu vänta litet grand. Vi skall först bolagisera SJ. Vi kan inte ha en statlig myndighet som konkurrerar med BK-Tåg på stomjärnvägsnätet.

Vi har vidare använt det sunda förnuftet. På betänkandets framsida finns en sammanfattning, där det heter: "Utskottet anser i stället att formerna för en partiell avreglering bör utredas. För persontrafiken bör en öppning av järnvägsmarknaden övervägas som gör det möjligt för länstrafikföretagen att upphandla regional tågtrafik i konkurrens på stomnätet. För godstrafiken bör övervägas att införa fri trafikeringsrätt på länsvägnätet."

Jag tycker att detta är ett stort steg att ta nu, men det kommer inte att kosta oss någonting.

Anf. 106 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Kenneth Attefors vill "vänta och se" vad som händer i Storbritannien, Tyskland och ett antal andra länder. Det är inte nödvändigt, Kenneth Attefors. Sedan den 1 januari detta år är konkurrensen på de tyska järnvägarna fri när det gäller godstrafik, och detsamma gäller sedan den 1 april på de brittiska järnvägarna. Det finns alltså därvidlag ingen anledning att vänta. Det har redan genomförts.

Slutligen, herr talman, erkänner Kenneth Attefors nu att han är plågad av de samtal som han fått från BK-Tåg, ett av de fina svenska familjeföretag som har visat att det går att bedriva effektiv och billig småföretagsamhet på järnvägsspåren. Jag förstår, herr talman, att Kenneth Attefors är plågad när BK-Tågs VD Tord Hult ringer upp honom. Han har nu chansen att rehabilitera sig inför de svenska småföretag och familjeföretag som vill vara med om att trafikera vårt fina svenska järnvägsnät.

Anf. 107 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Jag ber Tord Hult om ursäkt. Det var inte alls så jag menade. Jag kan säga att också andra har "plågat" mig, bl.a. från ett litet bolag på Voxnabanan i Voxnadalen. Dess VD har varit här och sagt till mig att det viktigaste där inte var att vi skulle avreglera järnvägen. Då skulle nämligen den stordriftsfördel som man har i Förenta staterna slås sönder.

Man har i USA en idé, som många vill införa även i Sverige, att ha ett bastant stomjärnvägsnät som har ett visst monopol, något som vi visserligen är emot och vill avveckla på sikt. "Shortline" i USA fungerar så att man har små privatägda banstumpar, där man kör fram sina vagnar till ett stort stamjärnvägsnät, där en stor operatör tar över framdragningen. Jag har utredningen om detta här i min hand.

Anf. 108 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det förhållandet att VD:n för det nya bolag som skall trafikera Voxnadalen från Edsbyn osv. bara är intresserad av att köra på Voxnabanan får väl inte tas till intäkt för vad andra operatörer vill. Låt oss ta exemplet Trätåg, som har varit mycket omdiskuterat i denna kammare. Det är uppenbart att det för den perifera del av det svenska järnvägsnätet där Trätåg tillsammans med SJ nu har beslutat att lägga ned ett stort antal terminaler och flytta över transporterna till järnväg i dag finns mindre operatörer som skulle vilja trafikera banan.

Vad säger vidare att man skall stanna just vid länsgränsen, där banan övergår till att bli en stomjärnväg? Är inte detta en ganska byråkratisk uppdelning, Kenneth Attefors? Just där det blir en administrativ skillnad, så att järnvägen kallas för stomjärnväg, skall det bli stopp. Där måste man lasta om och får inte fortsätta. Är detta verkligen rationellt?

Jag är mycket förvånad, herr talman, över att höra en representant för fri marknadsekonomi förespråka denna typ av byråkratiska och artificiella uppdelningar av det svenska järnvägsnätet. Det kan i varje fall inte leda till effektivare och billigare järnvägstrafik.

Anf. 109 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! Först några kommentarer till Mats Odell. Jag har varit så länge här i riksdagen att jag varit med om att debattera med ministrar när de inte har fått igenom sina förslag. Det har varit givande på många sätt, eftersom de har försökt föra en saklig debatt. De har inte försökt inkompetensförklara alla som inte tycker som de själva. Att göra det tycker jag faktiskt är litet väl magstarkt.

Mats Odell sade vidare att vi måste ha konkurrens. Mig veterligt det enda som vi alla här i kammaren och i övrigt i Sverige måste göra är att dö.

Jag har inte tagit med alla böcker som ministern räknade upp och framhöll att han hade läst om detta, men jag har tagit med mig åtminstone en bok, som har varit ganska väsentlig för oss när vi har skrivit vår motion. Den har titeln Svensk järnvägspolitik: en kritisk granskning.

Det är bra om folk läser böcker. Det är jättebra. Det är ännu bättre om man förstår vad man läser. Om man inte gör det är det egentligen meningslöst att läsa böcker. Om kommunikationsministern har läst alla de böcker han nämnde bör han ha förstått den kritik som finns i de motioner som har väckts med anledning av den här propositionen.

Jag tycker faktiskt att Kenneth Attefors har varit duktig som har kunnat stå emot den kritik som han har fått. Jag har varit i samma situation som Kenneth Attefors, så jag förstår hur det är när man springer och jagar mäniskor. Det finns ett annat ordspråk som skulle kunna användas här, nämligen: "Mot dumheten kämpar gudarna förgäves." Frågan är om inte det är relevant i det här sammanhanget.

Det är ju en bakåtsträvande politik som förs. På 30-talet fanns det ett fyrtiotal olika intressenter på järnvägen. Då kom man på att det inte fungerade. Man måste gå vidare. Därför bildades SJ för att man skulle kunna ta till vara stordriftens fördelar.

Det är beklämmande att det är så många felaktigheter i detta. Jag håller med Jarl Lander om att det inte har stämt överens på många punkter i de propositioner vi har fått från regeringen. De har inte stämt överens med verkligheten. Om man säger att man vill förändra verksamheten av ideologiska skäl kan jag förstå det. Det är också märkligt att komma med påståenden som saknar relevans.

I propositionen sägs att uppdelningen av SJ:s och Banverkets trafikförsörjning har haft en rad positiva effekter. Vad grundar man det på? I 1988 års trafikpolitiska beslut sades att detta skulle utredas. Det har regeringen inte gjort. Det har varit en stående kritik under den tid som Mats Odell har varit kommunikationsminister att det inte har utretts. Det är ett åsidosättande av riksdagens beslut. Det är ganska allvarligt.

I det trafikpolitiska beslut som fattades sades det rent och klart ut att man skulle medverka till att överföra godstrafik från landsväg till järnväg. Det har inte heller skett. I själva verket har regeringen varit med om att sabotera möjligheten att föra över godstrafik till järnväg. År 1991 drog man undan ett utvecklingsstöd till SJ:s godstrafik på 450 miljoner kronor. Trots 1988 års trafikpolitiska beslut styr regeringen över trafik från järnväg till väg.

Det är egentligen avancerat struntprat att säga att inte järnvägstrafiken utsätts för konkurrens. Järnvägstrafiken utsätts för konkurrens från olika transportsystem. I det trafikpolitiska beslutet sades också att man skulle titta över om det fanns samordningsvinster att göra. Bil-, buss-, flyg- och sjöfartstransporter är självfallet konkurrenter till SJ. De är inte fristående från SJ:s trafikpolitik.

Trots att det finns automatiseringsmöjligheter finns det begränsningar. Kommunikationsministern sade själv att 10 % av Sveriges järnvägsnät är dubbelspårigt. Läser man den här boken ordentligt kan man se att det skall

vara två spår i varje riktning om det skall det finns möjligheter att konkurrera på lika villkor. Det skall alltså vara fyrspåriga järnvägssträckor.

Då kan man ha konkurrens på sträckan Älvsjö–Flemmingsberg. Den möjligheten finns. Och sedan kan man fortsätta på sträckan Stockholms central–Tomtebodan. Men däremellan går det inte att konkurrera. Det stämmer inte överens med vad kommunikationsministern säger. Jag tror inte att de som har skrivit den här boken står vare sig Socialdemokraterna, Vänsterpartiet eller Ny demokrati nära. Jag tror att de kanske undanber sig den kopplingen. Jag vet inte.

I propositionen skrivs det att SJ i dagsläget har en alltför svag ekonomisk och finansiell ställning för att ombildas till ett aktiebolag. Hur kan man då tro att en avreglering skall förbättra SJ:s ställning? Det säger man ingenting om. Helt plötsligt konstaterar man att SJ:s ställning är svag och därför kan man inte bolagisera. Då borde man ju försöka stärka SJ i stället. Det gör man ju inte genom att släppa in privata intressen på järnvägen. Då försämrar man SJ:s möjligheter. Alla måste kunna hålla med om att det är mer eller mindre ett statsfinansiellt fiasko.

Sedan skulle malmbanan vara ett exempel på att det blir bättre med konkurrens. Det är sant att LKAB driver malmtrafiken billigare. Det är helt riktigt. Men malmbanan är ju helt unik. Eller menar kommunikationsministern att malmtransporter från Kiruna till Narvik med lastbil skulle vara det konkurrensmedel man skulle använda? Vilka andra sträckor i Sverige har en ställning som liknar malmbanans?

Det är avancerat struntprat att tala om att malmbanan blev så fantastisk och att det blev billigare och effektivare genom att man släppte över detta till LKAB. Malmbanan är ju helt unik. Det finns ingen möjlighet att konkurrera med lastbilstrafik från Kiruna till Narvik. Vi har stora problem i dag i Sverige när det gäller bärigheten på vägarna i inlandet. Jag tror inte att malmtransporter skulle bidra till att vägnätet i Norrbotten blir bättre.

Vi menar att det finns en konkurrens från transporter med lastbil, bussar, bilar och sjöfart på andra sträckor. Att påstå att gruvnäringen skulle vara i fara i Kiruna om SJ skulle ha varit kvar är också märkligt. Jag har inte så stort förtroende för näringsministern, men jag tror faktiskt att Mats Odell skulle ha ett samtal med näringsministern om det verkligen är sanning. De 200 miljoner kronor som det blev billigare för LKAB är ju en liten summa i förhållande till vad det kostar att starta en ny nivå i Kiruna. Så pass mycket känner jag till om den industrin genom att jag har min bakgrund där.

Riksdagen har på olika sätt slagit fast att det politiska inflytandet över planeringen av samhällets infrastruktur bör ökas. Ett sådant ställningstagande gjordes t.ex. genom att vi fattade beslut om förslagen i infrastrukturpropositionen, 1990/91:87. Detta håller vi nu på att gå ifrån.

Vi kan aldrig acceptera att marknadskrafterna i form av ekonomiska styrmedel skall avgöra tillgången till den infrastruktur vi alla har bidragit till att bygga ut genom skatter och politiska beslut.

Herr talman! Med det yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet under mom. 1 och 2 och till min meningsyttring under mom. 6.

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Avreglering av
järnvägstrafiken
och riktlinjer för
SJ*

Anf. 110 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Låt mig tacka för de mycket trevliga orden från Karl-Erik Persson. För att inte några missuppfattningar skall uppstå vill jag säga att vi inte är mot en avreglering på sikt. Vi kan tänka oss en sådan, men vi låter andra stå för utvecklingskostnaderna. Sedan kan vi komma litet efter.

Karl-Erik Perssons parti är ju för en monopolställning för all statlig verksamhet. Det är definitivt inte mitt parti. Det kan vara bra som ett klarläggande i protokollet. Då har forskarna något att fundera över.

Herr talman! Dessutom vill jag yrka bifall till reservation 3, vilket jag glömde i mina tidigare anföranden.

Anf. 111 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Om Kenneth Attefors hade lyssnat på mig hade han inte behövt ta den här repliken. Det var egentligen ganska onödigt. Frågan är om han bara talar till protokollet eller om han talar till mig. Eftersom han verkar tala till protokollet är det kanske svårare att argumentera emot. Jag talade inte om vad jag och Vänsterpartiet står för. Om Kenneth Attefors läser vår motion grundligt framgår det tydligt och klart vad vi har sagt.

Det jag berömde Kenneth Attefors för var inte att han anslutit sig till vår motion på något sätt, eller har samma uppfattning som jag. Det vet jag att jag aldrig får Kenneth Attefors eller Ny demokrati med på. Den debatten behöver vi inte föra. Det är ungefär som att försöka förena eld och vatten. Det kommer aldrig att fungera.

Det jag berömde Kenneth Attefors för var att han stått emot de påtryckningar som görs när man gjort ett ställningstagande som strider emot regeringens. Framför allt har kommunikationsministern varit ute och raggat folk. Jag vet att det finns spanare runt ikring som jagar er. Jag är i samma situation själv. Det var därför som jag sade detta.

Anf. 112 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag tror att det känns nästan lika plågsamt för Kenneth Attefors att få detta ideologiska beröm från Vänsterpartiet som att bli uppringsd av en familjeföretagare som från andra utgångspunkter kritiserar det ställningstagande som Kenneth Attefors tänker leda in sitt parti på. Det är möjligt att det just är stödet från Vänsterpartiets väljare som man väntar sig om man vänder BK-Tåg och den typen av företag ryggen. Det länder nog ändå litet till eftertanke.

Herr talman! Jag begärde ordet därför att Karl-Erik Persson ville göra gällande att jag inte skulle ha läst boken Svensk järnvägsolitik: en kritisk granskning. Jag höll just upp den boken när jag stod i talarstolen. De synpunkter som finns där har vägts in i propositionen.

Regeringen har, Karl-Erik Persson, bl.a. gått emot de krafter som hade velat gå mycket längre och använda den brittiska modellen, slå sönder SJ och dela upp det i ett antal bolag som skulle börja konkurrera med varandra utifrån ett antal regionala monopol.

Nu har vi just denna möjlighet att en tillsynsmyndighet skall se om det finns stordriftsfördelar. Då skall man kunna säga nej till trafikeringsrätt för entreprenörer som kommer in och förstör dessa stordriftsfördelar. Detta är

Anf. 113 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Att förändra kommunikationsministerns syn på detta är lika omöjligt som att få andra borgerliga att ändra sig när de har tagit klar ställning och ärendet har gått så långt som till kammaren. Men det är glädjande att kommunikationsministern är med i debatten.

Om det sedan har tillfört någonting extra kan alla se som läser protokollet. Man kan läsa propositionen, betänkandet, de inlägg som görs och de motioner som finns. Då kan man se om det har tillförts någonting till debatten.

Jag vill faktiskt göra ett tillrättaläggande. Det som sades var fel. Kommunikationsministern hade icke dessa böcker med sig uppe i talarstolen. Han visade dem när han satt i bänken. I sitt förra anförande sade han att han hade med dem upp i talarstolen. Så var icke fallet.

Det var det jag sade från början. Det gör detsamma hur många böcker man har i ett ämne, om man läser dem och inte förstår vad de innebär. Det står tydligt och klart: Skall man ha konkurrerande trafik på järnväg, bör den vara dubbelspårig i varje riktning. Det skall alltså vara fyrspåriga järnvägssträckor. Sådana finns det bara på två ställen. Det står tydligt och klart, om man läser det.

Jag kan ge kommunikationsministern rätt när han räknar upp vilka trafikslag som trafikerar järnvägen i dag. Det är snabbtåg, Intercity-tåg, godståg och vissa andra tåg på stomjärnväg.

För att det skall kunna vara konkurrens, och man skall kunna ta sig förbi varandra, måste det vara fyrspåriga sträckor. Annars går det inte. Det står tydligt och klart i boken. Om man inte läser det, och förstår det, hjälper det faktiskt inte.

Anf. 114 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Kenneth Attefors talade tidigare till protokollet. Jag kan bara säga att det av protokollet framgår att jag nämnde boken Svensk järnvägspolitik, en kritisk granskning. Jag vill gärna be Karl-Erik Persson att läsa det.

När Karl-Erik Persson säger att 200 miljoner kronor är en liten summa som LKAB gärna mer eller mindre kan mista, förstår vi att det inte är något lämpligt sällskap att hålla i handen när man skall rösta i den här typen av frågor.

Anf. 115 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag hoppas att kommunikationsministern läser protokollet. Jag sade inte att man kan mista dem, men att 200 miljoner kronor inte är avgörande om man skall starta en ny nivå i Kiruna gruva. Det var det jag sade.

Det var därför jag bad kommunikationsministern att han kanske skulle ta ett samtal med näringsministern, så finge han kanske reda på hur gruvpolitik fungerar. Det är litet grand annorlunda.

Jag förstår att han har svårt att förstå gruvindustrins problematik och för-

utsättningar, eftersom det verkar finnas problem när det gäller Kommunikationsdepartementet, som han faktiskt är ansvarig för.

Det hjälper inte hur många medhjälpare han har haft med sig. Han har icke kunnat förklara varför det skulle bli bättre med denna avreglering. Det är tro som finns med i bilden. Det har jag sagt förut i den här debatten. Det är samma sak som att tro att det skall bli bättre väder om vi bolagiserar SMHI. Jag tror inte på det. Där skiljer vi oss åt.

Anf. 116 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag vill först yrka bifall till reservationerna 1 och 2 och i övrigt till utskottets hemställan. Sedan någonting om den debatt som här har förevarit.

Kenneth Attefors nämnde en summa pengar som vi lånade varje dag för att betala våra löner. Jag måste säga att jag inte har märkt det ännu. Jag får gå in på min kammare och kolla om det finns mindre mal och mer sedlar än det har varit tidigare.

Jarl Lander talade om SJ Gods och hur viktigt det var att man fick ta över en del gods på järnväg, framför allt av miljöskäl. Han nämnde då att systemtågen gav vinster för att bära de andra förlusterna. Om jag inte är fel underlättad, Jarl Lander, går i dag SJ:s godstrafik fortfarande totalt sett med en kraftig förlust. Enligt ett TT-meddelande från april månad höjde man sina taxor för godset fr.o.m. i söndags, den 1 maj, med 15 %. Det vittnar inte om att ekonomin är särskilt stabil.

Herr talman! De fyra partier som ingår i den borgerliga regeringen har i grunden uppfattningen att man skall ha en ökad avreglering där det är möjligt, ett större mått av valfrihet och mindre byråkrati. Det var ett parti, som kom in i riksdagen hösten 1991, som åtminstone verbalt talat högt om dessa ting. Det har det gjort mer än någon av de andra fyra partier jag nämnde.

Socialdemokraterna vill däremot behålla monopolet i stor omfattning, även om det under senare tid har skett en viss förbättring. Om man för 15 år sedan nämnde orden valfrihet, mindre byråkrati, ökad avreglering, var det som att svära i kyrkan. I dag har även socialdemokraterna accepterat en stor del av detta, och det skall de ha heder för.

Vi har under de senaste åren avreglerat flyget, busstrafiken inom länen, taxi, Posten, Televerket, och nu i dag är det dags för järnvägen. Att vi gör detta beror på – det är det enda man hör i smygpropagandan på gator och torg, och ibland även här i kammaren man och man emellan – att vi vill gynna de besuttna och de rika företagarna.

En ökad fri konkurrens innebär för de enskilda människorna att de varor de kan köpa och de tjänster de önskar erhålla blir billigare. Det är bevisat sedan lång tid tillbaka att så är fallet.

Herr talman! Även om nu majoriteten i utskottet är kritisk mot avregleringen medverkar man i någon mån själv till den – man vill ju att en utredning skall överväga om vi skall låta länstrafikföretagen konkurrera i upphandling även på stomnätet. Man vill också att godset fritt skall kunna trafikerar på länstrafikjärnvägarna. Vem som har ställt det kravet vet jag inte – det är i alla fall inga tåg företag; det är ingen som är intresserad av att köra någon kilometer med godsvagn och sedan lämna över till SJ.

Det är konstigt att man angriper propositionen för att den innebär ökad byråkrati. Om det nu mot förmodan skulle finnas någon intressent som fritt vill trafikera någon länstrafikjärnväg med godsvagnar måste det väl ändå till någon myndighet som bestämmer när, hur och var man kan köra, precis som den inspektion som skall fördela spåren och tågen?

Herr talman! Det har här talats mycket om en utökad byråkrati. Jag vill bestämt understryka att jag inte är någon anhängare av en utökad byråkrati. Men när jag har kontrollerat vilken numerär den här mycket omtalade byråkratin får har jag från flera håll fått samma entydiga svar; det rör sig om lika många personer som jag har fingrar på ena handen – det är alltså fem personer. Man kallar det för en våldsam ökning av byråkratin att vi på ett område utökar det stora antal byråkrater som vi har i Sverige med fem personer! Det tycker jag borde vara försumbart. Även ni andra som vill att det skall vara fritt att trafikera länsjärnvägarna med godsvagnar måste ju vilja ha någon myndighet som bestämmer. Ingen skall inbilla mig att de som skall konkurrera om godsvagnarna själva alltid kan komma överens. Någon opartisk måste fatta besluten.

Det är helt klart att det inom EG i dag inte finns några tvingande bestämmelser som säger att man har rätt att köra in i andra länder med sina tåg, men det ligger i EG:s intentioner att man vill göra så framöver. Om det någon gång i framtiden blir så kan vi i Sverige förvisso förhandla oss fram till såravtal som säger att vi känner oss tvingade att acceptera att utländska företag trafikerar det svenska stomjärnvägsnätet men att inga svenska företag får göra det. Herr talman! Vad händer om Deutsches Bundesbahn i en sådan situation köper BK-Tåg? Det skulle vara intressant att få svar på den frågan.

Det är uppenbart att SJ – precis som alla andra företag, både de som har monopol och de som inte har det – mår bäst av konkurrens. Jag skall ta ett exempel på hur mycket konkurrensen kan inverka positivt för konsumenterna. Jag är säker på att de i utskottet har hört det här exemplet men kanske inte alla andra, och framför allt kanske det är bra för protokollet.

När det stod klart att man skulle kunna konkurrera på länsjärnvägarna lämnade SJ in ett anbud som låg på vad vi kan kalla index 100. Fyra år senare lämnade SJ in samma anbud – samma antal vagnar, samma turtäthet – och priset var då nere i index 58. Det visar att där finns pengar att hämta. Vi har också hört från flera talare här i dag att både skattebetalarna och de som åker med tågen tjänar på att trafikföretagen får konkurrera fritt.

Sedan måste jag nog säga att det är viktigt att någon snart börjar styra SJ. SJ har faktiskt i flera fall uppträtt på ett sätt som icke har varit korrekt gentemot sina konkurrenter. Många tågoperatörer – som alltså är fristående från SJ – som har vunnit anbudstävlingar har talat om för oss att SJ ibland "sabbat" trafikledningen på ett sätt som inte alltid kan skyllas på tekniska omständigheter.

Vi vet också att ett trafikföretag vid Inlandsbanan ville låna SJ-vagnar över lördagar och söndagar och köra turister upp till fjällen – och betala för det naturligtvis. SJ sade nej. I stället lät man vagnarna stå i vinteride. Det kom inte in en enda krona på dem. Det finns, herr talman, många sådana argument för att SJ behöver ha någon som övervakar sig.

Redan i dag finns det vissa begränsningar när det gäller möjligheterna att

bedriva långväga busstrafik i Sverige. Jag skall villigt erkänna att den bestämelse som gäller och som dagens regering står bakom är för litet liberal enligt mitt sätt att se. Det är inte rimligt att jag skall tvingas åka tåg om jag skall åka 60 mil eller mer. Vill jag hellre skaka fram i buss – höll jag på att säga, men med dagens bussar handlar det inte om att skaka fram – skall jag få göra det. Det vill många ungdomar och många människor i små ekonomiska omständigheter. De får i stort sett inte lov att göra det, de har inte tillgång till detta, därför att vi skall skydda SJ!

Om det finns bussföretag som uppfyller kraven på trafiksäkerhet och annat skall inte vi här i kammaren säga: Nej, du får inte köra trots att det är billigare för konsumenten. Jag har mycket svårt att förstå denna tingens ordning, trots att min egen regering står bakom den inställningen.

Till sist, herr talman, skall jag sluta med någonting som inte är riktigt trevligt. När vi har behandlat en lokal fråga här i kammaren har jag tyvärr alltför många gånger sett hur ledamöter från ett visst parti har pekat ut övriga ledamöter på länsbänken och sagt: Rösta nu på det här förslaget, så kan ni se era väljare i ansiktet när ni kommer hem med tåg, flyg eller båt över lördag och söndag! Jag tycker det är ett uselt sätt att argumentera.

Visst skall vi som ledamöter av Sveriges riksdag företräda och föra fram de intressen som är viktiga för vår region, men det är min bestämda uppfattning att jag står här i första hand för att kunna fatta beslut så att det här landet totalt kan fungera. Men jag skall ändå nu försöka göra något liknande utan att göra någon ledsen.

Kenneth Attefors, hur ni i Ny demokrati röstar vid den kommande vote-ringen är ju er sak. Ni får bli dömda eller berömda för ert ställningstagande.

Baserat på vad jag nu vet tror jag att ni kommer att rösta med socialdemokraterna. I och med det vill ni cementera ett monopol. Ni kan väl bortse från vad jag tycker, men det kan inte vara helt oväsentligt att det finns en del människor utanför huset som antingen har röstat på er eller sympatiserar med en del av era tankegångar och er politik.

Statsrådet Odell läste ur ert partiprogram. Där står det att alla monopol skall skrotas; det fanns icke ett enda undantag. Kenneth Attefors pratar sedan om att detta skall ske med sunt förnuft. Jag menar att det inte finns något skäl för att inte avreglera Statens järnvägar. Ni röstar själva, men om jag var nydemokrat och skulle stå på ett torgmöte i augusti eller september skulle jag måhända ha svårt att förklara varför jag röstade med socialdemokraterna och kommunisterna i denna fråga.

Anf. 117 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att något kommentera det som Sten Andersson i Malmö avslutningsvis sade när det gäller järnvägstrafiken. Han sade att vi socialdemokrater skall cementera fast ett monopol.

Det betyder att Sten Andersson definitivt inte har tagit del av de diskussioner som vi har fört i utskottet om den här frågan. Han har såvitt jag förstår inte heller läst betänkandet.

Vi har kraftigt poängterat att vi vill ha fram utvärderingen av 1988 års trafikpolitiska beslut. Vi vill veta vad det betydde för järnvägens utveckling i det här landet. Innan vi får denna utvärdering är vi icke beredda att gå vidare

genom att experimentera med järnvägens framtid. Det är det första som jag vill ha sagt till Sten Andersson.

Sten Andersson säger också några ord som jag inte är riktigt säker på att han menar. Han säger att landet totalt skall fungera. Det är precis vad det inte kommer att göra med denna avreglering. Vi vet hur det alltid är när vi avreglerar viss verksamhet. Det blir konkurrens om russen i kakan, så att säga. Det blir konkurrens i Mälardalen och på sträckor mellan de stora orterna.

Det dyker upp ett antal företag som skall åka på de fyra spår som Karl-Erik Persson pratar om. Det fordras naturligtvis fyra spår åt alla håll för att det skall kunna bli en fullständig konkurrens och för att företagen skall kunna köra i kapp på spåren. Det är ju på spåren de skall konkurrera. Det säger ni i er del av betänkandet.

Vi har hela tiden hävdat att SJ:s verksamhet skall vara till gagn för hela landet. I ett land som är så glest befolkat som vårt finns det i dagens situation inte förutsättningar för att genomföra den här avregleringen förutom på de sträckor som har anslutning till stomnätet. Det ligger i vårt förslag att det skall vara möjligt att ha s.k. short lines som går med gods på länsjárnvägarna. De skall också delvis gå in på stomnätet för att sedan ansluta vid någon lämplig terminal. Därifrån kan godset sedan transporteras vidare.

Sten Andersson frågar vad som händer om Deutsche Bahn köper BK-Tåg; jag vet inte om frågan var avsedd att vara en lustifikation eller någonting annat. Jag kan bara säga att det med Deutsche Bahns dåliga ekonomi inte blir något köp av BK-Tåg. Det har man inte råd med. Det beror på att Deutsche Bahn i dagens läge har en alltför stelbent verksamhet.

Vi påpekade redan 1988 att vi skulle komma bort från detta. Låt oss då fortsätta genom att nu ta reda på vad 1988 års beslut betydde! Sedan kan vi diskutera om vi skall avreglera, inte hur det skall göras.

Anf. 118 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att Jarl Lander skall läsa de tre sista meningarna i andra stycket i sammanfattningen. Man kan uttrycka vissa farhågor när det gäller hur villiga ni är att verkligen låta monopol försvinna. Ni säger nämligen att det skall göras en utredning och att detta sedan skall övervägas. Det står inte att ni skall genomföra detta i morgon eller när ni får regeringsmakten.

Tänker Jarl Lander på godstrafik på länsjárnvägarna när han talar om s.k. short lines? Här nämns bara länsjárnvägarna. Det står inte någonting om att man skall använda en del av stomnätet.

Jarl Lander talar om russen i kakan. Betalar de som i dag åker på de högfrekventa sträckorna onödigt höga biljettpreiser för att andra delar av SJ:s verksamhet skall kunna fungera?

Hela landet kan faktiskt fungera utan järnväg. Om inte jag är felunderrättad lade man under den tid som Jarl Landers parti satt vid regeringsmakten ner järnväg i ganska stor omfattning. Sverige fungerade trots allt.

Anf. 119 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Jag blir mer och mer klar över att Sten Andersson i Malmö bara har läst sammanfattningen. Han har tydligen inte deltagit i de förbere-

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Avreglering av
järnvägstrafiken
och riklinjer för
SJ*

dande diskussionerna i utskottet när vi har pratat om verksamheten med s.k. short lines på länsjärnvägar med anslutning till stomjärnvägar osv.

Sten Andersson frågar om biljettpriset är för högt på vissa sträckor. Det vill jag påstå att det inte är. Jag skulle nästan önska att det var högre, så att SJ fick ett sådant överskott att man hade möjlighet att ha någon form av korssubventionering gentemot de delar som inte är lönsamma. Men något sådant förekommer inte.

1988 års trafikpolitiska beslut innebar nämligen att SJ helt igenom skulle ha ett företagsekonomiskt tänkande. Med det är jag återigen tillbaka till det som jag har väddat om flera gånger här i dag. Låt oss få denna utvärdering! Sedan kan vi ta ställning till om det är riktigt att ett företagsekonomiskt tänkande skall gälla för SJ eller om det är möjligt att lönsamma delar av SJ kan subventionera andra delar av SJ.

Detta land behöver järnvägstrafik, Sten Andersson. Vi klarar inte detta lands exportindustrier om vi helt skulle gå över till lastbilstrafik. Så är det bara.

Anf. 120 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Det sista har ingen påstått. Det var onödigt att säga det i den här debatten.

Jarl Lander talar om mitt engagemang under utskottssammanträdena. Jag vill bara säga att vi för något år sedan genomförde en reform i riksdagen som innebar att det skulle finnas en lättfattlig sammanfattning på första sidan av betänkandena för att människor skall kunna läsa vad vi beslutar om och vad betänkandena handlar om.

I den här sammanfattningen står det helt klart vilken typ av verksamhet man vill bedriva framöver, och i fråga om att monopolet skall slopas står det att det först skall göras en utredning. Sedan bör man överväga. Detta är ren svenska. Människor läser inte betänkandet från början till slut. De läser sammanfattningen. Jag hoppas att det står exakt vad ni ville att det skulle stå när vi justerade betänkandet i utskottet.

Anf. 121 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Ingen skall behöva gå från denna kammare i ovetskap om var vi står i olika bolagiserings-, monopol- och oligopolfrågor.

Jag vill bara påminna Sten Andersson i Malmö om bilprovningen, som vi utsatte för konkurrens i går eller förrgår. Vi bolagiserade Posten. Dessutom slapp vi 25 % moms. Det blev 12 % moms i stället. Televerket har bolagiserats, och flyget har vi släppt fritt.

Sten Andersson citerar vårt partiprogram, precis som ministern gjorde. Han glömde att lägga till våra deviser: sunt förnuft, personlig frihet och hänsyn till andra. Det är just det sunda förnuftet som vi har försökt att använda i fallet SJ och avregleringen. Vi har alltså Europas effektivaste järnväg redan i dag, som statligt monopol. När propositionen lades fram hade vi inte heller den konsekvensanalys som vi tyckte att vi behövde för att göra ett ställnings-tagande just nu.

Herr Andersson påpekade att vi skulle ha svårt att ute på gator och torg under valkampanjen förklara varför vi gjorde så här i det här ärendet. Skälet

är just det som jag har sagt tidigare. Vi skall se vad andra länder gör först, t.ex. Tyskland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, England.

Vi skall dessutom bolagisera SJ först. SJ är alltså ett statligt verk i dag. Vi måste göra det till ett bolag innan vi över huvud taget kan tänka på att göra en avreglering.

Anf. 122 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Det var en sak som jag inte hann med i mitt första anförande men som berör Kenneth Attefors. Jag kan ta upp det här. Jag skall inte påstå att han vilseledde sin partigrupp, men han lämnade faktiskt en oriktig uppgift i den motion som väckts med anledning av den här propositionen.

Det står så här i femte stycket: "För närvarande råder fri konkurrens på länsjärnvägarna för persontrafiken men inte i fråga om godstrafiken." Det första är inte rätt. Det är inte fri konkurrens i dag. Man kan lämna in anbud, men det är inte fri trafikeringsrätt. Jag hoppas att Kenneth Attefors senare kan korrigera det.

När man har kunnat göra dessa effektiviseringar och avregleringar på så många områden som Kenneth Attefors räknade upp, vad är det som säger att det inte även skulle fungera när det gäller Statens järnvägar? Ni är ju själva med på att göra en viss avreglering.

Som jag sade tidigare har ni varit kritiska emot att man kanske skulle få en omfattande byråkrati. Det handlar om fem personer, och det är människor som ändå, kanske i en annan skepnad, måste vara med och kontrollera och bestämma var och när godstågen skall köra på länsjärnvägarna framöver – om det nu blir fritt att köra godstransporter där.

Anf. 123 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag har bara en kort komplettering till en uppgift som Sten Andersson i Malmö gav i sitt anförande, nämligen att det i en framtid kan komma utländska företag som trafikerar det svenska nätet.

Jag kan bara säga att denna framtid antagligen är den 1 juli detta år. Den är inte särskilt avlägsen. Det är ett direktiv som antogs den 29 juli 1991 av ministerrådet och som införlivas genom EES-avtalets tilläggs paket, vilket redan har gjorts av denna kammare.

Anf. 124 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Honnörsordet i regeringens proposition är avreglering. Det första ordet som finns i betänkandet är också avreglering. Avreglering, bort med monopol, fri konkurrens, fri företagsamhet – det är faktiskt sådant som känns som ljuv musik i ett äkta Ny demokrati-hjärta. Men det har gått litet grand dissonans i detta. Det framkommer när man hör Kenneth Attefors och ser den motion som Ny demokrati har väckt.

Man viker undan litet grand och säger att det inte är så viktigt att avregleringen sker precis nu. Vi skall inte ta smällarna först. Vi skall låta andra länder, Luxemburg, England och andra, pröva först, så att de får ta de ekonomiska smällarna. Sedan kan vi om några år köra i gång i Sverige.

Jag måste säga, Kenneth Attefors och mina kamrater i Ny demokrati, att jag faktiskt inte riktigt känner igen det som vi egentligen startade det här

Prot. 1993/94:103

5 maj 1994

*Avreglering av
järnvägstrafiken
och riktlinjer för
SJ*

partiet med. Vi skulle köra en tuff linje. Vi skulle köra frejdigt. Inte skulle vi dra olika frågor i långbänk och säga att vi skall utreda.

Självklart skall allt vara seriöst genomgången innan vi fattar beslut, så att vi inte bara säger pang och sedan fattar beslut. Alla förslag som vi skall fatta beslut om skall vara genomtänkta. Men i det här fallet finns det ingen anledning att skjuta på beslutet.

Det känns så främmande för nydemokratiskt tänkande att allting skall skjutas på framtiden, att vi skall föra över frågan till en utredning. Det var egentligen precis det sättet som vi gisslade de andra 324 ledamöterna i den här kammaren för. Vi tyckte de höll på alltför mycket med taktiska spel, med långrotande och mycket annat. Vi skulle inte syssla med det.

Det är litet pinsamt att behöva höra en kds:are, i egenskap av kommunikationsministern, läsa upp delar av vårt partiprogram. Det som är pinsamt är inte att kommunikationsministern läser ur partiprogrammet, utan att vissa i mitt eget parti kanske inte kan det här partiprogrammet lika bra som kommunikationsministern. Det tycker jag är sorgligt.

Partiprogrammet i all ära, säger Kenneth Attefors, det kan vi inte alltid hålla oss till. Nu skall vi ha våra tre ledord. Jag tycker att de är alldeles förträffliga, nämligen sunt förnuft, personlig frihet och hänsyn till andra. Jag tycker att det är alldeles utmärkta ord.

Det hade egentligen inte varit några problem för det här partiet att driva de förslag som t.ex. Kenneth Attefors och många andra vill göra, där vi går på tvärs med partiprogrammet, om det hade varit på det sättet att vi inte hade haft något partiprogram. Vi hade fattat ad hoc-beslut hela tiden. Så fort det kommit upp en fråga hade vi i riksdagsgruppen tänkt igenom den och frågat oss: Vad är sunt förnuft? Sedan hade vi fattat beslut, antingen det gällt planeekonomi, höjda barnbidrag eller vad det än gällt för någonting. Det kunde ha varit sunt. Det kunde finnas olika sunda grejer i detta. Men det är nu så i det här fallet att vi har ett partiprogram. Det partiprogrammet tycker jag att vi skall följa.

Det som har blivit fel på sistone är helt enkelt att vi inte klarar att konfrontera de visioner som finns i partiprogrammet med verkligheten. När vi skall fatta olika beslut kommer vi tydligen i konflikt med vårt partiprogram. Det finns egentligen inte någon anledning till att vi skall göra det i en sådan här fråga. Många undrar kanske varför Lars Moquist har något slags tolkningsföreträdare beträffande hur partiprogrammet ser ut. Det är helt enkelt på det sättet att jag har varit med och skrivit det här partiprogrammet. Jag fick ett specialuppdrag, ett ensamuppdrag, i maj 1992 och lade fram det här förslaget. Därför tror jag att jag känner till det ganska bra.

Jag inser också att allting i förslaget om avreglering naturligtvis inte är perfekt. De små företagen, som t.ex. BK-Tåg, säger naturligtvis att det är mycket som kanske inte är så bra. De kan inte konkurrera på exakt lika villkor med en stor jätte som SJ. Men de får i vart fall chansen att vara med och konkurrera. Det är det som det här gäller. De får en chans att vara med och konkurrera på lika villkor.

Jag tycker att det är ganska befängt att Kenneth Attefors säger att det är plågsamt att behöva ta tid till att sitta och lyssna på människor från företagsvärlden eller enskilda individer som kommer till honom. Jag tycker att Ny

demokrati, när det var en sådan här fråga som skulle beredas, skulle ha tagit alla chanser att få den brett belyst.

Vi har fått möjligheter att träffa företrädare för Kommunikationsdepartementet. I det sammanhanget var det bara de som har plats i trafikutskottet, Kenneth Attefors, Max Montalvo och jag själv, som tyckte att det var idé att komma och ta del av synpunkterna. När det gällde ett litet företag som BK-Tåg ansåg man att man egentligen visste vad BK-Tåg tyckte, så det fanns ingen anledning att lägga ned tid på en sådan sak.

Jag tycker att det är mycket betänksamt att vi agerar på det sättet. Jag tycker att alla synpunkter skall beaktas och skall få föras fram till oss i Ny demokrati, särskilt när det gäller en fråga som är av så stor vikt och betydelse som avreglering, minskade monopol, fri konkurrens, fri företagsamhet.

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här diskussionen. Jag hade kunnat ta upp en hel del andra saker i det här sammanhanget, men jag vill bara avsluta med att yrka bifall till reservationerna 1 och 2 och i övrigt bifall till det utskottet har framfört. Jag hoppas att mina kolleger i Ny demokrati stöder mitt förslag.

Anf. 125 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! Jag tänkte uppehålla mig vid ett annat ämne än föregående talare, nämligen vid det debatten handlar om, trafikutskottets betänkande TU28.

Jag brukar inte delta i trafikutskottets debatter, men i det här sammanhanget tycker jag att det kan finnas anledning. Skälet är att jag inte ser den konflikt som många tycks se.

Jag är förvisso en varm anhängare av såväl frihet som fri konkurrens, marknadskrafter och avreglering. Självklart! Detta är Ny demokratis politik; det är mina egna grundvärderingar. Jag är uppvuxen i den världen. Jag har jobbat i stort sett i hela mitt liv inom konkurrensutsatt verksamhet. Men vi är inte aningslösa.

Det är viktigt att vara klar över att nakna kommersiella krafter är fullständigt hänsynslösa. De tar enbart företagsekonomiska hänsyn. De struntar fullständigt i samhällsekonomi. Det är affärsvärldens innersta väsen.

Marknadskrafterna måste ha mycket tuffa spelregler, mycket tuffa ramar. Det är bl.a. därför Ny demokrati slåss för en mycket tuff konkurrenslagstiftning.

Sverige har en mycket dålig konkurrenslagstiftning, jämfört med t.ex. USA. Där vet man vilka krafter det handlar om och har därför en mycket tuffare konkurrenslagstiftning.

USA har också lärt sig vad fri konkurrens kostade deras järnvägsnät. Där fanns en gång i tiden ett järnvägsnät värt namnet. I dag finns bara fragmentariska banor som inte ens är elektrifierade. Varför? Konkurrens och kommersiella krafter utan samhällsekonomiska hänsyn.

Detta måste vi ta med i beräkningen. Företrädare för dem som tog fram X 2000, ABB Traction, säger öppet: Vi hade aldrig vågat satsa på X 2000 i en konkurrensutsatt marknad. Man kan inte göra detta företagsekonomiskt.

Jag är en varm anhängare av X 2000. Jag åker med den minst två gånger

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Avreglering av
järnvägstrafiken
och riktlinjer för
SJ*

i veckan. SAS tappade en kund. Det gäller att ha klart för sig att SJ:s konkurrenter också finns en trappa upp, så att säga, i sfärer som torde stå kds nära.

Det gäller att ha klart för sig att skolboksekonomi är någonting annat än verkligheten, som är tuff och hänsynslös. Därför är det beklämmande att lyssna till sådant som att man måste prova i andra länder. Sverige är fantasitiskt, men Sverige är unikt. Det är ett av Europas till ytan största länder, och det är Europas längsta land, men det är också Europas glesast befolkade land. Att tro att man kan köra kommersiell järnvägstrafik här hur som helst är nästan naivt.

Ta parallellen med bilar. BMW har en jättelik hemmamarknad i Tyskland, som är basen. Volvos hemmamarknad räcker inte, därför är man totalt beroende av exportmarknaden.

Avreglering är bra, men inte aningslöst. Titta på bankfallisemanget! Jag har själv jobbat i bank och vet vilka krafter det handlar om. Inte sjutton tog man samhällsekonomiska hänsyn! Det har vi fått betala nu: snabb avreglering, marknadskrafterna in och så gick det som det gick.

Avreglerad taxi, är det bra? Nej. Detta är ju problemet. Avreglera, skapa konkurrens, släpp in marknadskrafterna, men gör det kontrollerat, gör det med samhällsansvar! Gör det inte aningslöst och okunnigt!

Jag skulle gärna starta en mjölklinje mellan Göteborg och Stockholm, Mats Odell. Det är klart att den linjen plockar russen ur kakan, om man tänker kommersiellt. Självklart!

Det franska järnvägsnätet anses vara förnämligt. Det är till hundra procent statligt. SJ anses vara mycket effektivt. Det är också till hundra procent statligt. Det går! Men det måste ske i kontrollerade former.

Detta är vad det handlar om, egentligen: att konsekvensanalysen saknas. Vi är inte ett dugg emot att avreglera, att skapa det som regeringen säger sig vilja skapa. Men var är konsekvensanalysen? Var är de litet djupare bedömningarna? Vi saknar dem. Ta fram dem, och jag kan lova kommunikationsministern att vi skall ställa upp på att hjälpa till och skapa en bättre järnväg.

Det är ju målet: en bättre järnväg. Konkurrens i sig är inget självändamål. Om den resulterar i att vi slår ut en nationell tillgång, vad har vi vunnit då?

Ville jag vara litet raljant skulle jag kunna rekommendera Mats Odell att satsa på monorail – då behöver man bara ett spår. Låt vänstra och högra spåret konkurrera med varandra, det är säkert effektivt! Privatisera försvaret – låt armén slåss mot marinen, det är säkert effektivt! Ja, det är litet raljant, men det ligger ändå ett allvar i det.

Järnvägar kan inte jämföras med andra snabba, kommersiella ting. Och, Sten Andersson i Malmö, även i privata företag har man mjölkcor, produkter som bär andra. Det är faktiskt något av företagsamhetens innersta väsen: vissa lönsamma delar bär andra.

Avslutningsvis, herr talman, en fråga till Mats Odell apropå kristen etik och kds moral: Anser Mats Odell att det är god moral och god etik att skicka selektiva brev till enskilda ledamöter i ett parti i avsikt att påverka dem? Man tors inte skicka dessa brev till alla! Det är den falskaste form av lobbyng som jag har mött under dessa tre år.

Herr talman! När jag lyssnade till Lars Moquist trodde jag att jag hade kommit in på Ny demokratis partimöte. Sedan återförde Stefan Kihlberg debatten till vad det gällde, nämligen trafikfrågor.

På en punkt vill jag gärna säga att jag är helt överens med kommunikationsministern. Efter denna häftiga debatt kanske det låter konstigt att man är överens, men jag tänker på hans inledning, där han säger att detta är en stor och viktig fråga. På den punkten är vi överens.

Jag förstår att kommunikationsministern på ett ärligt sätt har tagit allvarligt på denna fråga, eftersom han har infunnit sig till debatten här i kammaren. Under hela det här riksdagsåret har vi diskuterat många stora frågor, men kommunikationsministern har inte varit här. Vi socialdemokrater har kanske varit litet irriterade, men det är krusningar på ytan emot vad de borgerliga representanterna har varit.

Vi hade en debatt om Postverket, som gällde den största systemförändring som hittills skett inom svensk offentlig sektor. Var var Mats Odell då? Inte satt han här. Vi fick uppgifter om att han satt i televisionen och diskuterade 071-nummer – det var viktigare än att bolagisera posten.

I eftermiddag har vi också upplevt något som vi aldrig tidigare upplevt: att en minister har varit så ödmjuk och fjäskat och vädjat till ett politiskt parti, som Mats Odell har gjort till Ny demokrati. Jag tror inte ens Bengt Westerberg skulle kunna fjäska mera för Ny demokrati.

Av Stefan Kihlberg fick vi just höra att det har gått ut enskilda brev från kommunikationsministern. Det kan väl inte vara sant? Jobbar ni verkligen så, då börjar jag bli riktigt orolig.

Kommunikationsministern drog sedan en skrytvals utan like. Han berättade om vad SJ har blivit. Vi är överens om att vi har ett mycket bra SJ. Men inte är det under de knappa tre år som vi har haft Mats Odell som kommunikationsminister som SJ har blivit ett av Europas bästa järnvägsföretag. Det har skett under en mycket längre tid.

Man skulle nästan kunna tro att Mats Odell är den förste kommunikationsminister som ägnat sig åt järnvägspolitik. Det är bara att gå tillbaka och se. Georg Andersson sitter i kammaren. Det var han som tog fram 1988 års trafikpolitiska program. Inte ens i våra mörkaste ögonblick kunde vi vid den tidpunkten tänka oss att en kommunikationsminister skulle heta Mats Odell. Inte skall Mats Odell få äran av vad som hände 1988.

Mats Odell tar upp en del exempel. Malmbanan, säger han, är ett jättefint exempel på hur konkurrensen drar ner priserna. Då skall man också betänka att det är 200 miljoner som Malmbanan icke belastas med när det gäller fordonskostnader. Det säger Mats Odell ingenting om. Hur kommer det att bli den dag då man skall skaffa nya fordon? Det är likadant med länslinjer. De har 20 % lägre kostnader; de har inga fordonskostnader.

Vi vet att det måste anskaffas ny materiel, både vagnar och lok. Då kommer det att bli annat ljud i skällan, Mats Odell. Då kan man inte tala om vinsterna längre.

När man nämner Malmbanan kan man inte låta bli att säga: Hur är det med materielen? De lok som går på Malmbanan är alla omoderna. Vagnarna är nerslitna. Det behövs nya vagnar och lok. Vad är det som sker i dag inom

svensk järnvägsindustri? Inte ett enda lok är under tillverkning i dag, knappt på ritborden heller, inga beställningar. Vad beror det på? Ja, det beror helt enkelt på att SJ inte har några ambitioner att skaffa lok. SJ vet inte hur framtiden blir. Det är inte heller några av de privata operatörerna som vågar, och inte ens har resurser att beställa, vagnar eller lok.

Därmed måste jag säga – det är tråkigt att behöva säga det – att Mats Odell kommer att gå till historien som den kommunikationsminister som lade en död hand över svensk järnvägsindustri. Jag tror att när folk i framtiden kommer att besöka Kommunikationsministeriet och titta på raderna av porträtt av gångna kommunikationsministrar kommer de säkert att stanna framför Mats Odells fotografi och säga: Där är han som var kommunikationsminister i tre år och medverkade till att lägga en död hand över svensk järnvägsindustri.

Anf. 127 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag får dra den slutsatsen av det Sven-Gösta Signell nu sade att han inser att kammaren kommer att bifalla huvuddragen i regeringens proposition. Jag gör samma bedömning som Sven-Gösta Signell.

Anf. 128 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Uttryckte jag mig så felaktigt? Det är inte bara det beslut som vi kommer att fatta i dag utan det som kommunikationsministern redan har hunnit uträtta som har gjort att det i dag ligger en död hand över järnvägsindustrin.

Kommunikationsministern försöker skrämma Ny demokrati för all samhörighet med oss – det har skrivits brev, som vi hörde förut. Han skrämde med att nydemokraterna håller på att bli socialister. Jag tror inte att det biter. Jag hoppas de människor som en gång tidigare har tagit ställning har ryggrad att stå vid det och inte efter detta häftiga utfall från kommunikationsministern kommer att ändra åsikt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

12 § Ökad tillsyn av den yrkesmässiga trafiken

Föredrogs
trafikutskottets betänkande

1993/94:TU29 Ökad tillsyn av den yrkesmässiga trafiken (prop. 1993/94:168).

Anf. 129 JARL LANDER (s):

Herr talman! Jag skall börja med att säga att vi har kommit överens om att fatta oss ganska kort i det här ärendet för att i alla fall något spara kammarens tid.

Nu har vi att debattera någonting som redan är avreglerat. Jag kan börja med att säga att det inte är mer än drygt ett år sedan som vi i kammaren

debatterade i princip samma sorts frågor som denna, nämligen hur vi skall komma till rätta med problemen inom taxiverksamheten. Då gjorde vi det utifrån att vi tidigare under föregående riksdagsår hade begärt av regeringen att återkomma med förslag om skärpningar i den lagstiftning som styr taxi-trafiken.

I betänkandet TU29 har vi åter att ta ställning till frågor som är föranledda av uttalande från riksdagen om att regeringen skulle återkomma med bättre förslag än tidigare. Det visar igen att riksdagen flera gånger varit missnöjd med de åtgärder som regeringen har föreslagit. Vi har ännu inte kommit till rätta med de problem som uppstått inom taxinäringen efter avregleringen av densamma.

Trots detta, herr talman, skriver kommunikationsministern i propositionen, som föranlett betänkandet, att regeringen vid flera tillfällen framhållit behovet av en ökad tillsyn av den yrkesmässiga trafiken. Det här är, vill jag påstå, en sanning med mycket stor modifikation. Visserligen har regeringen återkommit till riksdagen med nya förslag, men detta har alltid varit påtvingat av riksdagsbeslut. Vid varje sådant tillfälle har förslagen varit otillräckliga. Jag vill påstå att detsamma gäller den här gången också.

Jag avslutar med förmodan att riksdagen snart åter kommer att debattera dessa frågor för att allmänhet och samhälle skall få en seriös taxiverksamhet i det här landet. Det är frågor som ännu inte är färdigberedda och ännu inte fått sin lösning.

Herr talman! Vi socialdemokrater står naturligtvis bakom samtliga reservationer som vi fogat till betänkandet, men jag yrkar nu endast bifall till reservationerna 4 och 5.

Anf. 130 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! I stort kan jag hålla med Jarl Lander.

Man kan säga att problemen kommer och problemen kvarstår. Jag tror att det är det tredje betänkandet från trafikutskottet angående taxi. Man kan berömma propositionerna och betänkandena så till vida att det har blivit en liten skärpning för varje gång och att man har sett konsekvenserna av avregleringen. Jag tror faktiskt inte att man kommer till rätta med problemen inom taxinäringen med detta betänkande. Man kan väl säga som så att vi ser fram emot att det fortsätter på det här viset i nästa betänkande.

Taxinäringen är, framför allt i storstäderna, oerhört viktig för så många människor att det behövs en bra kontroll. Man behöver ha kontroll över dem som kör och över dem som bedriver näringen, så att de kunder som utnyttjar taxi kommer dit de skall på ett vettigt sätt och till enhetliga priser. Så är det inte i dag, och så har det inte varit sedan näringen avreglerades.

Nu ger man länsstyrelserna ökade befogenheter att kontrollera. Jag tror inte att det räcker, utan man måste gå vidare.

Med detta, herr talman, ansluter jag mig till de reservationer som socialdemokraterna fogat till detta betänkande. Vi har ingen meningsyttring. Jag nöjer mig med att följa Jarl Landers bifallsyrkanden.

Anf. 131 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag tror att vi efter att ha fattat beslutet har funnit en rimlig balanspunkt på det här området. Vi har som sagt diskuterat dessa ärenden

Prot. 1993/94:103
5 maj 1994

*Ökad tillsyn av
den yrkesmässiga
trafiken*

tidigare, så jag vill hänvisa dels till vad som står i utskottets betänkande, dels till de argument jag fört fram i tidigare debatter i denna fråga.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 14 §.)

13 § Beredskapslagring av olja

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1993/94:NU19 Beredskapslagring av olja (prop. 1993/94:141).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 14 §.)

14 § Tilläggsbudget – Näringsdepartementet

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1993/94:NU28 Tilläggsbudget (Näringsdepartementet) (prop. 1993/94:125 delvis).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

TU28 Avreglering av järnvägstrafiken och riktlinjer för SJ

Mom. 1 (avslag på regeringens förslag till avreglering av järnvägsmarknaden)

1. utskottet

2. res. 1 (m, c, fp, kds)

Votering:

138 för utskottet

140 för res. 1

1 avstod

70 frånvarande

Kammaren biföll res. 1.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 17 nyd, 9 v, 1 -

För res. 1: 68 m, 26 fp, 20 c, 20 kds, 4 nyd, 2 -

Avstod: 1 s

Frånvarande: 26 s, 12 m, 7 fp, 11 c, 6 kds, 2 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 2 (riktlinjer för fortsatt reformarbete)

1. utskottet
2. res. 2 (m, c, fp, kds)
3. res. 3 (nyd)

Förberedande votering:

Res. 3 ställdes mot res. 2 som biträdades med acklamation.

Huvudvotering:

138 för utskottet

140 för res. 2

1 avstod

70 frånvarande

Kammaren biföll res. 2.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 17 nyd, 9 v, 1 -

För res. 2: 1 s, 68 m, 26 fp, 20 c, 20 kds, 3 nyd, 2 -

Avstod: 1 nyd

Frånvarande: 26 s, 12 m, 7 fp, 11 c, 6 kds, 2 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 3 (mål, huvudinriktning och befogenheter)

1. utskottet
2. res. 4 (s)

Votering:

155 för utskottet

122 för res. 4

72 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 68 m, 26 fp, 18 c, 20 kds, 21 nyd, 2 -

För res. 4: 112 s, 9 v, 1

Frånvarande: 26 s, 12 m, 7 fp, 13 c, 6 kds, 2 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 6 (persontrafikfrågor)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

266 för utskottet

11 för men.

1 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 68 m, 26 fp, 20 c, 19 kds, 20 nyd, 3 -

För men.: 2 s, 9 v

Avstod: 1 kds

Frånvarande: 26 s, 12 m, 7 fp, 11 c, 6 kds, 3 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU29 Ökad tillsyn av den yrkesmässiga trafiken

Mom. 11 (ett trafiktillstånd per taxifordon)

1. utskottet

2. res. 4 (s)

Votering:

154 för utskottet

122 för res. 4

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 68 m, 26 fp, 19 c, 20 kds, 20 nyd, 1 -

För res. 4: 112 s, 9 v, 1-

Frånvarande: 26 s, 12 m, 7 fp, 12 c, 6 kds, 3 nyd, 5 v, 2 -

Mom. 12 (åtgärder till stöd för seriös taxiverksamhet)

1. utskottet

2. res. 5 (s)

Votering:

154 för utskottet

122 för res. 5

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 68 m, 26 fp, 19 c, 20 kds, 20 nyd, 1 -

För res. 5: 112 s, 9 v, 1-

Frånvarande: 26 s, 12 m, 7 fp, 12 c, 6 kds, 3 nyd, 5 v, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU19 Beredskapslagring av olja

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU28 Tilläggsbudget (Näringsdepartementet)

Kammaren biföll utskottets hemställan.

15 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

1993/94:497 av *Eva Zetterberg* (v) till kulturministern om barns asylskäl:

Regeringen har utsatts för stark kritik vad gäller barns flyktingskäl. Det finns riktlinjer om att barns asylskäl skall väga lika tungt som vuxnas, men i praktiken har detta inte gällt. Kulturdepartementets utlovade utvärdering om praxis i asylärenden har därför av många emotsetts med intresse, likaså Socialstyrelsens och Invandrarverkets rapport om gömda flyktingbarn. Nu har dessa kommit, men i den förstnämnda nämns bara mycket kortfattat om barns asylskäl. Den andra rapporten bekräftar att barnen ofta inte existerar i myndigheternas ögon, utan betraktas som ett slags bagage.

Jag vill därför fråga invandrarministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att barns asylskäl i fortsättningen även i praktiken skall tillmätas samma tyngd som vuxnas?

1993/94:498 av *Catarina Rönnung* (s) till socialministern om kontakten mellan barn och föräldrar som inte är vårdnadshavare:

80 000 barn i Sverige har förlorat kontakten med den förälder som inte är vårdnadshavare. Många fäder speciellt struntar i att fullgöra sitt ansvar som förälder.

Är socialministern beredd att föreslå åtgärder för att förbättra den för hela livet viktiga relationen barn-förälder i dessa fall?

1993/94:499 av *Lennart Rohdin* (fp) till statsrådet Bo Könberg om efterlevandeskydd för barn som studerar utomlands:

Efterlevandeskydd i form av barnpension utgår till barn under 18 år vars ena eller båda föräldrarna avlidit. Barnpension kan även utgå till och med juni månad det år då barnet fyller 20 år om barnet bedriver studier som ger rätt till studiebidrag. Intentionen med den förlängda barnpensionen är att även barn som har en eller ingen förälder skall ha möjlighet till gymnasieutbildning.

Studiebidrag utgår inte till barn som studerar utomlands. Det betyder att barn över 18 år som uppbär rätt till barnpension förlorar såväl studiebidrag som efterlevandeskydd. Även eventuell efterlevandepension som uppbärs från den avlidna förälderns arbetsgivare följer samma regler.

Det är motiverat att inte studiebidrag utgår till barn som studerar utomlands eftersom föräldrarnas kostnader minskar när barnet inte bor hemma. Däremot drabbas de barn som uppbär barnpension extra hårt när de studerar utomlands eftersom barnpensionen är en ersättning för den ena eller båda föräldrarnas försörjningsförmåga.

Med anledning av detta frågar jag statsrådet om regeringen ämnar vidta någon åtgärd för att ändra reglerna för efterlevandeskydd i form av barnpension för barn som studerar utomlands.

1993/94:500 av *Kenneth Attefors* (nyd) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om Gotlands status i ett EU-perspektiv:

Gotland fick inget särprotokoll i EU-förhandlingarna. Det hade varit ett lättare arbete att få med ett särprotokoll för Gotland än arbetet med att få behålla snuset i Sverige enligt vissa bedömare.

Gotland har på ett utomordentligt föredömligt sätt tagit fram en s.k. vitbok för hur gotlänningarna vill lösa sin öproblematik, vilket de facto kan vara ett problem i en modern välfärdsstat där alla skall ha samma förutsättningar. I denna vitbok som distribuerades i god tid före förhandlingarna tas särprotokollsproblematiken upp.

Vad ämnar ni nu göra för att Gotland skall få den status som dess öläge rimligen ger Gotland i ett EU-perspektiv?

1993/94:501 av *Bengt Hurtig* (v) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om försäljning av ubåtar till Pakistan:

Sveriges regering stöder Kockums exportansträngningar av ubåtar till Pakistan. Regeringen uppges också vara beredd att signera ett regeringsavtal, ett Memorandum of Understanding, som skall garantera att ubåtsaffären med Pakistan fullföljs.

Enligt uppgifter i massmedia anklagas nu Kockums för att ha lovat att betala mutor på 160 miljoner kronor till inflytelserika personer på det pakistanska utrikesministeriet.

Har den svenska regeringen krävt av Kockum att en eventuell ubåtsaffär med Pakistan skall vara fri från "kommissioner" till mellanhänder och vepnagenter?

1993/94:502 av *Bengt Hurtig* (v) till näringsministern om virkestillgången för inlandssågarna:

Det numera till viss del privatiserade företaget Assidomän har meddelat att de avser skära ned virkesleveranserna till köpsågverken med 65 %.

Detta beslut leder till stora problem för de inlandssågverk som har Assidomän som stor leverantör. I t.ex. Arvidsjaurs kommun äger Assidomän 71 % av skogsmarken. Inlandssågverken har dessutom stor betydelse för sysselsättningen i många kommuner.

Jag vill därför fråga näringsministern:

Vilka åtgärder avser näringsministern föreslå för att inlandssågarna skall få tillgång till nödvändiga virkesleveranser?

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 30 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 70 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.56 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Torsdagen den 5 maj

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 4 maj	1
Skatteutskottets betänkande SkU34	
Konstitutionsutskottets betänkande KU49	
Justitieutskottets betänkande JuU13	
Justitieutskottets betänkande JuU26	
Jordbruksutskottets betänkande JoU20	
Bostadsutskottets betänkande BoU16	
Bostadsutskottets betänkande BoU17	
Meddelande om samlad votering	6
4 § Skuldsaneringslag	6
Lagutskottets betänkande LU26	
Debatt	
Bengt Kronblad (s)	
Bengt Harding Olson (fp)	
Kenneth Lantz (kds)	
Elisabeth Persson (v)	
<i>Beslut fattades efter 8 §</i>	
5 § Anslag till kronofogdemyndigheterna	16
Lagutskottets betänkande LU23	
Debatt	
Lennart Fridén (m)	
Owe Andréasson (s)	
Lars Andersson (nyd)	
<i>Beslut fattades efter 8 §</i>	
6 § Bostadstillägg till pensionärer	18
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU16	
Debatt	
Bengt Lindqvist (s)	
Arne Jansson (nyd)	
Berith Eriksson (v)	
Margit Gennser (m)	
Sylvia Lindgren (s)	
<i>Beslut fattades efter 8 §</i>	
7 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94	30
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU22	
<i>Beslut fattades efter 8 §</i>	

8 § Högskoleutbildning inom hästområdet, m.m.	30	Prot. 1993/94:103 5 maj 1994
Utbildningsutskottets betänkande UbU9		
Debatt		
Bo Arvidson (m)		
Eva Johansson (s)		
Beslut	32	
Lagutskottets betänkande LU26		
Lagutskottets betänkande LU23		
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU16		
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU22		
Utbildningsutskottets betänkande UbU9		
Beslut om samlad votering	34	
9 § Vissa högskolefrågor	34	
Utbildningsutskottets betänkande UbU16		
Debatt		
Inger Lundberg (s)		
Stefan Kihlberg (nyd)		
Björn Samuelson (v)		
Marianne Jönsson (c)		
Tuve Skånberg (kds)		
Förste vice talmannen (om debattreglerna)		
Barbro Westerholm (fp)		
Isa Halvarsson (fp)		
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>		
10 § Vissa skolfrågor	60	
Utbildningsutskottets betänkande UbU17		
Debatt		
Ewa Hedkvist Petersen (s)		
Stefan Kihlberg (nyd)		
Björn Samuelson (v)		
Hans Nyhage (m)		
Tredje vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen)		
Ingrid Näslund (kds)		
Beslut	74	
Utbildningsutskottets betänkande UbU16		
Utbildningsutskottets betänkande UbU17		
Beslut om samlad votering	79	
11 § Avreglering av järnvägstrafiken och riktlinjer för SJ	79	
Trafikutskottets betänkande TU28		
Debatt		
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)		
(forts.)		
Ajournering	83	
Återupptagna förhandlingar	83	

11 § (forts.)Avreglering av järnvägstrafiken och riktlinjer för SJ (forts. TU28)	83
Jarl Lander (s)	
Kenneth Attefors (nyd)	
Karl-Erik Persson (v)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Lars Moquist (nyd)	
Stefan Kihlberg (nyd)	
Sven-Gösta Signell (s)	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
12 § Ökad tillsyn av den yrkesmässiga trafiken	106
Trafikutskottets betänkande TU29	
Debatt	
Jarl Lander (s)	
Karl-Erik Persson (v)	
Jan Sandberg (m)	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
13 § Beredskapslagring av olja	108
Näringsutskottets betänkande NU19	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
14 § Tilläggsbudget – Näringsdepartementet	108
Näringsutskottets betänkande NU28	
Beslut	108
Trafikutskottets betänkande TU28	
Trafikutskottets betänkande TU29	
Näringsutskottets betänkande NU19	
Näringsutskottets betänkande NU28	
15 § Anmälan om frågor	
1993/94:497 av Eva Zetterberg (v) om barns asylskäl	111
1993/94:498 av Catarina Rönnung (s) om kontakten mellan barn och föräldrar som inte är vårdnadshavare.	111
1993/94:499 av Lennart Rohdin (fp) om efterlevandeskydd för barn som studerar utomlands.	111
1993/94:500 av Kenneth Attefors (nyd) om Gotlands status i ett EU-perspektiv.	112
1993/94:501 av Bengt Hurtig (v) om försäljning av ubåtar till Pakistan.	112
1993/94:502 av Bengt Hurtig (v) om virkestillgången för in- landssågarna	112